

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ANTROPOLOJİ (SOSYAL ANTROPOLOJİ)
ANABİLİM DALI**

SOSYO-KÜLTÜREL FAKTÖRLERİN SAVAŞTAKİ ÖNEMİ

Yüksek Lisans Tezi

Taner KAPLAN

Ankara–2008

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ANTROPOLOJİ (SOSYAL ANTROPOLOJİ)
ANABİLİM DALI**

SOSYO-KÜLTÜREL FAKTÖRLERİN SAVAŞTAKİ ÖNEMİ

Sosyal Antropoloji Biliminin Yeri ve Öneminin 2. Dünya Savaşı Amerika-
Japonya Örneğinde İncelenmesi

Yüksek Lisans Tezi

Taner KAPLAN

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Zafer İLBARS**

Ankara- 2008

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ANTROPOLOJİ (SOSYAL ANTROPOLOJİ)
ANABİLİM DALI

SOSYO-KÜLTÜREL FAKTÖRLERİN SAVAŞTAKİ ÖNEMİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Zafer İLBARS

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi

ÖNSÖZ

Globalleşen dünyamızda barış, huzur, sağlık ve istikrar için bilime ve bilimin öncülüğüne önem vermek gerekir. Bu amaca en büyük hizmeti yapan; yeni ama kapsamlı Antropoloji Bilimi ise ötekini tanımak, başarıyı kolaylaştırmak, insanı tanımak ve kafalardaki kültür kavramını netleştirmek adına çağımızın en önemli bilimi haline gelmiştir. Artık milli eğitiminde, sosyal olguların incelenmesinde, ordusunda, ekonomisinde ve siyasetinde antropologları çalıştıran ülke ve milletlerin dışa açılımları daha kolay, adaptasyonları ise hızlı olacaktır.

Türkiye, konumu ve coğrafyası itibariyle jeopolitiğin iç içe geçmiş üç unsurunun; jeostrateji, jeoekonomi ve jeokültürün tam ortasında yer almaktadır. Bu durumun avantajlarını iyi kullanıp, dezavantajlarını bertaraf edecek çözümler üretilmek zorundadır. Sınırları içinde birçok kültür barındıran ülkemizin, etrafı da kültür deryasıyla çevrilidir.

Büyük Önder Atatürk'ün Türkiye için koyduğu çağdaş medeniyetlerin üzerindeki yerini alma hedefini gerçekleyebilmesi için, içte ve dışta insan-kültür fonksiyonlarını mutlaka çok iyi değerlendirmeli ve kullanmalıdır. Birçok devlet bu amaçla antropoloji bilimini yoğun bir şekilde yıllardır kullanmaktadır. Ben de tarihte belli bir kesitten çarpıcı bir örnekle bunu vurgulamak ve ülkemizde gerek özel sektörde gerekse devlet kademelerinde antropoloji biliminin kullanım amaç ve yerlerine bir parça da olsa dikkat çekmek umuduyla bu tezi hazırlamaya çalıştım.

Beni araştırmamın her aşamasında ve her konuda destekleyen, birikimini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Zafer İlbars'a, bana yardımcı olan bölümdeki diğer hocalarıma, eğitim hayatımla ilgili her türlü girişimimde beni destekleyen aileme, arkadaşlarıma, sevgili eşim Özlem'e ve canım oğlum Efe Emre'ye ayrı ayrı teşekkür eder, desteklerinden dolayı şükranlarımı sunarım.

Taner Kaplan
Haziran-2008

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	I
ÖNSÖZ	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLolar LİSTESİ	IV
I. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Tezin Adı:	1
1.2. Araştırma Problemi:	1
1.3. Tezin Konusu:	2
1.4. Tezin Amacı:	2
1.5. Tezin Önemi:	3
1.6. Araştırma Soruları / Hipotezleri:	7
II. BÖLÜM: YÖNTEM	9
2.1. Kaynak Taraması:	9
2.2. Alan Çalışması:	10
2.2.1. Evren ve Örneklem	10
2.2.2. Veri Toplama Teknikleri:	11
III. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	12
3.1. Araştırma Sırasında Karşılaşılan Kavram ve Tanımlar:	12
3.1.1. Antropoloji, Sosyal Antropoloji:	12

3.1.2. Uygulamalı Antropoloji:	16
3.1.3. II. Dünya Savaşı:	17
IV. BÖLÜM: ANTROPOLOJİ ÇALIŞMALARI:	21
4.1. Dünyadaki Uygulamaları ve Gelişimi:	21
4.1.1. Antropoloji ve İsyan Bastırma: Garip İlişkinin İlginç Hikayesi	29
4.1.2. Pentagon Şimdi de Antropologları Devreye Sokuyor	54
4.1.3. Amerikan Ordusu Antropolojiden Faydalaniyor..	56
4.2. Türkiye’de Antropolojinin Gelişimi:	64
V. BÖLÜM: UYGULAMALI ANTROPOLOJİ:	77
5.1. Antropoloji ve Uygulamalı Antropoloji Kavramları: ..	77
5.1.1. Uygulamalı Antropoloji Çalışmaları:	82
5.1.2. Sosyal Antropolojinin Savunma, Yönetim ve Savaş Çalışmaları:	90
VI. BÖLÜM: II. DÜNYA SAVAŞI VE SAVAŞ BAKANLIĞININ ANTROPOLOG RUTH BENEDİCT’İ GÖREVLENDİRMESİ:	94
6.1. II. Dünya Savaşı:	94
6.2. Antropologlara İhtiyaç Duyulan Safha:	104
6.2.1. Ruth Benedict:	105
6.3. Hazırlanan Raporun İnceledikleri ve vurguladıkları:..	109
6.3.1. Japonya	110

6.3.2. Harpte Japonya	115
6.3.3. Bir İnsanın Özel Mevkiini Alması	120
6.3.4. Meiji Reformu	125
6.3.5. Atasına ve İçinde Bulunduğu Topluma Borçlu Olan Fert	130
6.3.6. On-Binde Birini Ödeme	132
6.3.7. Tahammülü En Güç Olanı Ödeme	138
6.3.8. Bir İnsanın Şerefini Koruması	139
6.3.9. Beşeri Duygular Sahası	145
6.3.10. Fazilet İkilemi	150
6.3.11. Kendini Terbiye	156
6.3.12. Çocuğun Yetiştirilmesi	160
6.3.13. Teslim Olduktan Sonra Japonya	167

6.4. Raporun Muharebeye Etkisi:	170
--	------------

VII. BÖLÜM: SONUÇ VE DEĞERLENDİRME:	173
ÖZET	178
ABSTRACT	179
KAYNAKÇA	180
EKLER	185

TABLolar LİSTESİ

Tablo Adı	Sayfa
5.1.1.1. YÖK Tez Merkezinde Kayıtlı Antropoloji ABD Altında Yapılmış Çalışma Örnekleri	83
6.1.1. II. Dünya Savaşı Sonunda Ortaya Çıkan Toplam Bilanço	96
6.1.2. II. Dünya Savaşı'nda Zayıtlar	97
6.3.6.1. Japonların Yapmakla Mükellef Oldukları Şeylerin ve Mukabillerinin Şematik Tablosu	133

I. BÖLÜM: GİRİŞ

1.1. Tezin Adı:

Tezin adı “Sosyo-Kültürel Faktörlerin Savaşdaki Önemi”dir. Tezin alt başlığı ise “Sosyal Antropoloji Biliminin Yeri ve Öneminin 2. Dünya Savaşı Amerika-Japonya Örneğinde İncelenmesi”dir.

1.2. Araştırmanın Problemi:

Her ne kadar 18. Y.Y. sonlarında Batılı Devletler tarafından adı konarak ötekileri tanımak adına uygulanmaya başlansa da; Sosyal Antropolojinin alan itibariyle çok geniş ve eski bir bilim olduğu aşikârdır. İnsanoğlunun var oluşuyla birlikte kendisinin yarattığı ve fakat riayet ettiği uygulamalar zinciri olan kültür, kilit bir kavramdır. Antropolojinin etrafında döndüğü, merkeze koyduğu insan faktörü; kültürel değerler aslında çatışmaların, savaşların, askerliğin de tek hammaddesi, kaynağıdır. Bu yönüyle tarihi insanlık tarihiyle başlayan askerliğin antropolojiden faydalanması kaçınılmazdır. Batılı devletler bunun farkına çok daha önce varmalarına, etkin şekilde kullanmalarına ve kadrolarında yer vermelerine karşın ülkemizde sosyal antropoloji savunma bilimleri açısından henüz yeterli ilgiyi görmemektedir.

Antropolojinin çağdaş dünyaya katkısı, modern dünyada yaşamının dışında hiçbir hüneri olmayan dünya insanlarına bakabilme metodu ve anlayışıdır.¹

Dünyanın tüm kesitlerindeki halk kitlelerini anlamak ve bütünsel yaklaşımı hâkim kılmak iddiasını sürdüren antropoloji, 20. Y.Y.'ın son çeyreğinde gerektiği kadar önemsenmeme problemi ve tehdidiyle karşı karşıyadır.²

1.3. Tezin Konusu:

Sosyal Antropolojinin uygulama alanlarından birisi olan savaştaki etkin kullanımını II. Dünya Savaşında ki Amerika-Japonya örneği içerisinde vurgulamak tezin konusunu oluşturmaktadır

1.4. Tezin Amacı:

Ruth Benedict'in çalışması muharebede, günümüz koşullarında da insan faktörünün, toplum psikolojisinin ve değerlerinin halen çok etkin olduğuna ışık tutan; Sosyal Antropoloji kullanımının tarihteki iyi örneklerinden biridir. Düşmanın sosyo-psikolojik değerlerinin, sosyo-kültürel yapısının tespit edilmesi, bu bilgileri elinde bulunduran için büyük bir avantajdır. Bu verilerin sosyal antropolojik metot ile toplanıp, değerlendirilmesi ve kullanılması savunma bilimleri açısından üstünlük sağlayacağı açıktır. Geçmişteki bu

¹ Haviland William A., Kültürel Antropoloji, 2002, s.59

² Haviland William A., a.g. e., s.58

uygulamanın detaylı incelenmesinin günümüzde, ülkemizde savunma stratejisi çizilmesinde faydalı olabileceği gerçeği çalışmanın ana amaçlarından birini oluşturmaktadır.

Geçmişte ve günümüzde savaşların pek çoğunun çıkış sebepleri ideolojik, dini ve kültürel önyargılarla desteklenmekte, oluşan her türlü kayıp sosyo-kültürel sebeplerle topluma kabul edilebilir hale getirilmektedir. Toplumların sosyal antropolojiyi; biz ve öteki kavramını açıklamak için kullanmaları, savaş ortamının oluşması veya oluşmaması yönünde etkin olmaktadır. Bu nedenle sosyal antropolojinin toplumsal savaşa ilişkin önyargıları ortaya koyabilmesinin öneminin ortaya çıkarılması diğer bir amaçtır. “Bildiğimizi zannetmemiz, öğrenmemizin en büyük düşmanıdır.” (Dr. C. Bernard)

1.5. Tezin Önemi:

Sosyal Antropoloji Bilimi, henüz savunma bilimleri açısından, yeniliğini ve yabancılığını korumaktadır. Antropoloji ve ilişkin dallar, Batı (Avrupa ve Kuzey Amerika) kaynaklıdır; bir akademik disiplin olarak tesisleri, üç Batılı geleneğe beslenmektedir. Bu gelenekler, şöylece özetlenebilir:

- 1) B. Britanya'nın sömürgeciliğinin, sömürge halkları yönetme sorunlarıyla ilişkin olarak biçimlenen bir “idari bilim” gereksinimi;
- 2) Kuzey Amerika, özellikle ABD’nde, yitip gitmekte olan yerli halkların kültürlerine ilişkin araştırmalarında;

3) Almanya'nın geç uluslaşma sürecini destekleyecek tarzda gelişen halk kültürü (volkskunde) araştırmaları.³

Bu kavram ve alan kargaşasına rağmen Batılı Devletler antropolojinin uygulama alanlarını ve kullanımını etkili bir şekilde zenginleştirerek sürdürmektedirler. Ülkemizde Sosyal Antropoloji Biliminden savunma bilimleri açısından yeterince faydalanılmadığı görülmektedir. “Hiçbir şey silahla kazanılan utku denli geçici değildir” (Chateaubriand)

Sosyo-kültürel değerlerin toplumlara savaş yanlısı veya savaş karşıtı görüşleri yerleştirmekte doğru kullanılması bu veriyi kullanan taraf için büyük avantaj sağlamaktadır.

II. Dünya Savaşı esnasında Amerikalı güçlere kök söktüren, kendi evinde vurma cesaretini gösterebilen Japonları savaşta bu kadar hırslı, başarılı ve güçlü kılanın ne olduğunu anlamak üzere A.B.D. Savaş Bakanlığı, Antropolog Ruth Benedict'i görevlendirmiştir. Hazırlanan rapor savaşın gidişatını da, nihai kararların alınmasında da etkili olmuştur. Japon kültürü gibi sosyo-kültürel değerlerin çok güçlü olduğu toplumlarda dahi sosyal antropolojik çalışmaların toplumun birlik ve düzenini sarsabilecek etkinliği olduğu II. Dünya Savaşında Amerika Savaş Bakanlığının yapmış olduğu bu çalışmalarda görülmektedir. Söz konusu bu araştırmada başta Ruth Benedict olmak üzere pek çok antropolog 1940'larda pratik sorunlar üzerinde yoğunlaşmış, Dünya Savaşı sırasında hükümetleri için çalışmışlardır. Pek çok Amerikalı antropolog Japon ve Alman kültürünü incelemiş ve savaş çabalarına yardımcı olmuştur. Daha akademik bir bakışla burada var olan

³Özbudun Sibel-Şafak Balkı, Antropoloji: Kuramlar/Kuramcılar, 2005, s.9

sosyal antropoloji çalışması söz konusu disiplinin bir alt kolu olan uygulamalı antropoloji gerçeğinden başka bir şey değildir. Açık bir ifadeyle, sosyal antropoloji biliminin bir alt disiplini alan uygulamalı antropoloji 2. Dünya Savaşı sırasında başta Amerikalılar olmak üzere savaş boyunca yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Uygulamalı Antropolojinin kısa bir tanımı yapılacak olursa; “antropolojik veri, perspektif, kuram ve yöntemlerin çağdaş toplumsal sorunların teşhis, değerlendirme ve çözümünde kullanılması” olarak ifade edilebilir.⁴ Amerika ve diğer Dünya orduları halen antropologları savaş öncesi, sırasında ve sonrasında yoğun şekilde kullanmaktadırlar.

Günümüz muharebeleri; teknoloji ve ekonomi savaşları olarak değerlendirilse de, nihai hedefi ele geçirecek ve zaferi kazanacak olan yine insandır. Klasik muharebede de “gidemediğin yer senin değildir” sözüyle insan faktörünün önemi kendisini korumaktadır. Hem düşmanı tanıma, hem de mevcut kuvvetlerini komuta etmek açısından orduların sosyoloji, psikoloji ve sosyal antropoloji bilimlerinden faydalanması kaçınılmazdır. Bu disiplinlerin göz önünde bulundurulması ve kullanılması terörle mücadelede de faydalı olacaktır. Bu nedenlerle bu tez geçmişte olduğu gibi halen günümüzde de Sosyal Antropoloji Biliminin alt disiplini olan uygulamalı antropolojinin savunma bilimleri açısından önemine vurgu yapacaktır. “Zayıf noktalarımı ve güçlü yanlarımı bilirim savaşım hazırım demektir.” (Cornelia Parker)

Çalışmanın altıncı bölümünde ayrıntılı olarak incelenen ve etkili bir teşebbüs olarak değerlendirilen Ruth Benedict’in “Krizantem ve Kılıç” adlı

⁴ Kottak C. P., Antropoloji-İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış, 2001, s.559

eseri bizlerin milli veya uluslararası çalışmalarımızda da çok güçlü bir örnek referans olacağı değerlendirilmektedir.

Krizantem ve Kılıç'ın, Türk millet karakteri araştırmaları içinde faydalı bir örnek olacağı ümidindeyiz. Siyasi, askeri, ilmi ve idari konularda ve günlük hayatımızın herhangi bir safhasında, gerek fert olarak, gerekse guruplar olarak davranışlarımızı önceden kestirebilmek, önlemek, kanalize edebilmek veya geliştirmek için bu çeşit sosyal araştırmalara şiddetle ihtiyacımız bulunmaktadır. Kolektif davranışlarımızın önceden kestirilmesinde, çeşitli ileri hamlelerin kabul edilebilme veya halkın desteğini kazanabile şansını tayin etmede ve insan gücünü daha verimli bir şekilde kullanabilmekte, kör bir deneme ve yanılma vetiresine bağlı kalmaktan kurtulmamız gerekmektedir. Millet karakterimizin araştırılmasında, Krizantem ve Kılıç'ın metot getireceği ümidindeyiz. İlim adamlarımızın millet karakteri konusuna daha fazla bir alaka duyacaklarını ve milli araştırma müesseselerimizin bu istikamette de teşkilatlanacağını ummaktayız.⁵

⁵ Turgut Türkan, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.XII

1.6. Araştırma Soruları / Hipotezleri:

Tezin amacına uygun ve tezin kuramsal çerçevesi kapsamında konunun açıklanması için bir takım araştırma sorularına ihtiyacımız vardır. Ancak araştırmanın gerekli kıldığı durumlarda hipotezler ortaya konur. Çalışmamızda bir durum saptaması, literatür değerlendirmesi ön planda olduğu için herhangi bir hipotezden bahsetmek doğru olmayacaktır. Geçmişteki sosyal antropoloji uygulamasına ait bir çalışmada hipotez denemek mantığa uygun değildir. Bu çalışma aslında bir durum tespiti niteliği taşımasına rağmen, uygulanan akıl yürütmenin yönü açısından bir tümevarım yöntemiyle yapılmıştır. Burada tek bir olgudan temel önermeye gidilmeye çalışılmıştır. II. Dünya Savaşında faydalanılan antropolojinin ne kadar önemli kararlara yol açtığı ve halen günümüzde de geçerli bir yöntem olabileceği önermesine ulaşılamaya çalışılmıştır. Bu noktada antropolojinin uygun kullanımının savaşta ve genel harpte çok etkin olduğu hipotezi ancak ortaya konulabilir. Fakat çalışmamızda bazı araştırma sorularının cevapları aranacaktır.

- II. Dünya Savaşı sırasında Amerika-Japonya ilişkilerinde sosyal antropolojinin kullanım alanları nelerdir?
- Hangi araştırmacılar Japon Kültürüne ait hangi saptamaları yapmışlardır?

- A.B.D. Savaş Bakanlığı tarafından şahsen görevlendirilen Ruth Benedict'in işgal öncesi ve sonrası sosyal antropolojik bulgularının kullanımları nelerdir? Başarılı olmuş mudur?
- II. Dünya Savaşı sırasında Japonya'nın Amerika'ya karşı savaş propagandalarında sosyal antropolojiye yer verilmiş midir?
- Kapalı toplum, muhafazakâr toplum özelliklerini muhafaza ettiği varsayılan o yılların Japon kültürünün savaşa yönelik sosyal antropolojik uygulamaları var mıdır?
- Amerika Birleşik Devletleri sosyal antropolojik uygulamaları savunma ve saldırı amaçlı 2. Dünya Savaşı sonrası soğuk savaş döneminde ve sonrasında devam etmiş midir?
- Uygulamalı antropolojinin kullanım alanları nelerdir? Kimler antropologları ne kadar kullanıyor?

II. BÖLÜM: YÖNTEM

Sosyal antropolojik çalışmalarda en çok tercih edilen birinci elden ve doğru bilgi gereksinimini en iyi karşılayan yöntemlerden biri olan alan araştırması konunun bir durum saptama ve literatür çalışması özelliği olması nedeniyle kullanılamayacaktır. Konumuzun geçmişteki bir uygulamayı temel alması literatür çalışmasını ön plana çıkarmıştır. İlk olarak kavramsal çerçeveyi oluşturabilmek maksadıyla konuyla ilgili temel kaynaklar taranarak konuya ışık tutacak kavramlar açığa kavuşturulmuştur. Konuya ilişkin daha önce yapılmış çalışmalar incelenerek temel araştırma soruları netleştirilmiştir.

2.1. Kaynak Taraması:

Literatür taraması esnasında Ankara ili sınırları içerisinde yer alan kütüphaneler, eserler ve süreli yayınlar açısından büyük çoğunlukla taranmış, yeterli veriye ulaşılmıştır. Milli Kütüphane, YÖK kütüphanesi sık ziyaret edilen çalışmamızdaki temel kütüphanelerdir. Kara Harp Okulu ve DTCF kütüphaneleri süreli yayınlar açısından da geçmişe yönelik olarak taranmıştır. Ayrıca ASSIA (Applied Social Sciences Index and Abstracts), SSIA (Social Science Index and Abstracts), JSTOR (Journal Storage) gibi makale ve bilimsel çalışma arama motorları da taranarak ilgili makaleler alınmıştır.

2.2. Alan Çalışması:

Yapılan çalışma betimleyici, durum saptayıcı, derleyici bir literatür çalışması olması sebebiyle sosyal antropolojinin temel bilgi toplama ve veriye ulaşma yöntemi olan alan taraması çalışmamızda yer almamıştır. Sosyal antropolojide genelde alandan, birinci elden bilgi toplama esastır. Ancak çalışma literatür taramasına dayalı olduğundan tezde alan çalışmasına yer verilmemiştir.

2.2.1. Evren ve Örneklem:

Çalışmanın kapsamında Amerika-Japonya ilişkilerinde sosyal antropolojinin uygulamaları mevcut tez süresince ulaşılabilen tüm Türkçe-İngilizce kaynaklardan derlenmiştir. Bu çalışma için maliyet sınırlamasından bahsedilemez. Netleştirecek olursak, tezin evreni sosyal antropoloji biliminin alt disiplinlerinden olan uygulamalı antropolojinin savunma bilimleri bağlamında uygulamalarından oluşmaktadır. Örneklem ise sosyal antropoloji biliminin 2. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Amerika-Japonya ilişkilerindeki uygulamalarıdır.

2.2.2. Veri Toplama Teknikleri:

Çalışılan konunun özelliğinden dolayı veri toplama tekniğı literatür taramasından oluşmuştur. Tüm Türkçe ve İngilizce kaynaklara ulaşılmış ve karşılaştırmalı değerlendirmeye alınmıştır. Ampirik tez özelliğı olmadığından istatistiksel işlem, görüşme, anket vb. tekniklerden yararlanılamamıştır.

III. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Araştırma Sırasında Karşılaşılan Kavram ve Tanımlar:

3.1.1. Antropoloji, Sosyal Antropoloji:

İnsan, kültür ve toplumlar antropolojinin temel konularıdır. Antropoloji bu çerçevede benzerlikler, farklılıklar, değişimin neden ve nasıl olduğu ve tabii ki bilim olmasından dolayı sonuçları, geleceğe yönelik önermeleri üzerinde durur, sorunları ortaya çıkarır; geçerli, doğru ve evrensel cevaplarını arar. Birçok sözlük ve kaynakta da ele alındığı gibi; ‘Antropoloji’ kelimesi, etimolojik olarak ele alındığında iki kavramın birleşiminden oluşmaktadır. Bunlar Latince ‘insan’ anlamına gelen ‘Anthropos’ ile ‘bilim’ anlamına gelen ‘logos/logia’ sözcükleridir. “Antropoloji, insanlar ve davranışları hakkında kullanışlı genellemeler üretmeye ve insan çeşitliliğini mümkün merteye anlamaya çalışan insan bilimidir.”⁶ Gerçekten de, yukarıda da belirtildiği gibi antropoloji bilimine bakıldığında, insan ve insan kaynaklı kavramları ele aldığı görülmektedir. Fakat bunların tüm yönleriyle değil insan ve toplumların neden birbirlerine benzedikleri, neden benzemedikleri; neden ve nasıl değiştikleri sorularıyla uğraşır. Tüm canlı türlerinin temel amacı, çabası hayatını idame ettirebilme, varlığını ve türünü sürdürebilme üzerinedir. Bu amacı gerçekleştirebilmek doğaya, biyolojiye ve sosyal çevreye uyum

⁶ Haviland William A., Kültürel Antropoloji, 2002, s.33

sağlamaktan geçmektedir. Diğer canlı türlerinin bu yaşamsal sürecinde fiziksel ve biyolojik uyum ağırlıklıyken, insanın çevresine uyumunda en önemli aracı kültür faktörüdür. İşte bu noktada insanların ve toplumların birbirinden ayrışmasının; bir yandan fiziksel ve biyotik, bir yandan da toplumsal çevreye uyum sağlamada geçirdikleri süreç olduğu ortaya çıkmaktadır. Fiziksel çevreye uyum sağlama, insanın fiziksel ve biyolojik yapısındaki değişimlerle gerçekleşmektedir ve esas olarak fiziksel antropolojinin konusudur. Değişen bitki ve hayvan örtüsüne uyarlanma yani biyotik çevreye uyum sağlama, hem kültürel hem de fiziksel adaptasyonu gerektireceğinden; sosyal antropolojinin de, fiziksel antropolojinin de ilgi alanına girmektedir. Toplumsal çevreye uyarlanma, yani türün diğer bireylerle kurulacak iletişim ve girilecek etkileşimlerin incelenmesi ise sosyal antropolojinin konusudur.

Toplum bilimlerinin en genci olan Antropoloji'nin, bir bilim dalı olarak kurulması, 19. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir. Oxford İngilizce Sözlüğü, 1880'lerde Antropoloji'yi şöyle tanımlamaktaydı:

- 1) En geniş anlamıyla insanın ya da insanlığın bilimi;
- 2) İnsan fizyolojisi ve psikolojisini kapsamak üzere, insan doğasının bilimi;
- 3) 'Bir hayvan olarak insanın incelenmesi' (Latham). Zoolojik bir varlık olarak insanın evrimini ve bir canlı varlık türü olarak tarihçesini inceleyen bilim dalı.

Her üç tanım da, bir bilim dalı olarak antropolojinin kurucusu kabul edilen Edward Burnett Tylor'un, *Anthropology – An Introduction to*

the Study of Man and Civilisation (1881) (Antropoloji – İnsanın ve Uygarlığın İncelenmesine Giriş) başlıklı kitabında kapsamaktadır. Kitapta ırkların fiziksel özellikleri, dil, yazı ve yaşam sanatları – neolitik taş avadanlıklar, tarım araçları, silahlar, ulaşım, barınak, dokumacılık, denizcilik, yemek pişirme, metal işçiliği, ticaret vb.-, her türlü düşünsel ve sanatsal yaratımlar – bilim ve mantık tarihi, din, mitos, hatta tarihin tarihi- ve toplumsal kurumların- evlilik ve aile, adalet ve hukuk, mülkiyet ve hükümet- gelişimi irdelenmekteydi.

...

Sosyal Antropoloji: İnsanlığın genler aracılığıyla değil, toplumsal ve kültürel deneyim aracılığıyla aktarılan yönlerini inceler. Yani insanların maddi, toplumsal ve simgesel yaşamlarının incelenmesidir. Bir başka deyişle, konusu “kültür” dür. Bu ilgi alanı onu sosyoloji, psikoloji, dilbilim gibi geniş bir toplumsal/beşeri bilimler yelpazesine ilintili kılmaktadır.⁷

Geleneksel olarak antropoloji dört ana kısma ayrılır (isimleri veya tanımları farklı olsa da ağırlıklı olarak birçok kaynak bu şekilde bölümlenmiştir); fiziksel antropoloji ve kültürel antropolojinin üç dalı olan arkeoloji, linguistik antropoloji ve etnoloji. William A. Haviland kültürel antropolojiyi “toplumun hayat modelleri üzerine yoğunlaşan bir antropoloji dalı” olarak tanımlıyor.

⁷ Emiroğlu Kudret-Aydın Suavi, Antropoloji Sözlüğü, 2003, s. 47

Kottak ise antropolojinin alt disiplinleri olarak; kültürel antropoloji, arkeolojik antropoloji, fiziksel antropoloji, linguistik antropoloji ve tüm bu disiplinleri kullanan uygulamalı antropolojiyi sıralamıştır.

Kültürel antropologlar toplumu ve kültürü inceler, toplumsal ve kültürel benzerlik ve farklılıkları betimlerler. Zaman ve mekân içindeki çeşitliliği göz önünde bulundururken antropologlar evrensel, genelleşmiş ve tikeli birbirinden ayırt edebilmelidir. Kimi biyolojik, psikolojik, toplumsal ve kültürel özellikler evrenseldir-tüm insan nüfusuna ortaktır. Bazıları genelleşmiştir – tümüyle paylaşılmamakla birlikte bazı gruplara ortaktır. Bazıları ise tikeldir – hiç paylaşılmazlar.

Kültürel antropolojinin iki yönü vardır: (alan çalışması üzerine temellenen) etnografi ve (kültür aşırı karşılaştırma üzerine temellenen) etnoloji. Etnografi tikel bir grup, toplum ya da kültürün etno-resmini oluşturur. Etnografik alan çalışması sırasında etnograf, veri toplayarak bunu etno-resmi (kitap, makale ya da film) oluşturup sunacak şekilde düzenler, betimler, tahlil eder ve yorumlar. Etnograflar geleneksel olarak küçük topluluklar içinde yaşayıp yerel davranış, inanç, adet, toplumsal yaşa, iktisadi faaliyet, siyaset ve dini incelemişlerdir.

...

Kültürel antropolojinin diğer yönü, etnoloji, etnografinin sonuçlarını- farklı toplumlardan toplanan verileri- inceler ve karşılaştırır. Etnologlar kültürel farklılık ve benzerlileri tanımlayıp açıklamaya,

evrensellik, genellik ve tikelliği ayırt etmeye çalışırlar. Etnoloji karşılaştırma verilerini yalnızca etnografiden değil, diğer alt disiplinlerden, özellikle geçmişin toplumsal sistemlerini yeniden inşa eden arkeolojik antropolojiden alır.⁸

3.1.2. Uygulamalı Antropoloji:

Uygulamalı antropoloji tanım ve kavram olarak antropoloji biliminin alt disiplini gibi görünmekle birlikte birçok uygulama alanıyla antropolojinin bilim niteliği kazanmasını tamamlayan en önemli unsurdur ve aslında bilimin kendisidir.

Çağımızda bilim adını taşıyan her disiplin bir ya da daha fazla uygulama alanına sahiptir. Antropoloji de uygulamalı bir bilimdir. Uygulamalı antropolojinin yanıt arayabileceği iki temel sorun vardır. Mademki insanoğlu kültürünün bir ürünüdür öyleyse:

- 1) Daha iyi, daha ideal bir toplum (kültür) nasıl yaratılabilir?
- 2) Toplumsal güçlükler, sorunlar nasıl çözümlenebilir?⁹

Pek çok farklı ülkenin vatandaşlarının yücelttiği popüler bir düşünce olarak ulusal karakter değerlendirmesi olmaksızın grup kişiliği tartışmaları tamamlanmış olmayacaktır. Ulusal karakterlerin varlığına inanan antropologlar, buna uygun olarak, modern

⁸ Kottak C. P., Antropoloji-İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış, 2001, s.10

⁹ Güvenç Bozkurt, İnsan ve Kültür, 1993, s.356

Ülkelerin çoğunluğu tarafından paylaşılan, temel kişilik özelliklerini keşfetmeye başladı. Margaret Mead, Ruth Benedict, Weston LaBarre ve Geoffrey Gorer görece küçük mülakatçı örneklemi kullanarak, ulusal karakterlerle ilgili öncü çalışmalar ortaya koydular. 2. Dünya Savaşı boyunca gazeteler, kitaplar ve fotoğraflar yoluyla "uzaktan kültür" çalışma teknikleri geliştirildi. Araştırmacılar, ulusal karakterleri betimlemeye çalıştılar. Benedict ve LaBarre'in çalışmalarının yanı sıra Gorer'in çalışması Japonların savaşta görülen karakterinin tuvalet kültürüne bağlanmasının yanında, karmaşık sosyal olguları açıklamak için basit bireysel psikolojiyi kullanma ve yetersiz kanıtlara dayalı olarak genellemeler yapmanın ne denli tehlikeli sonuçlar doğurduğunu vurgulamak açısından çok önemliydi.¹⁰

"Yanlış anlayanlar tarafından söylenen bir doğrudan daha kötü hiçbir yalan yoktur." (William James)

3.1.3. II. Dünya Savaşı:

II. Dünya Savaşı, 20. yüzyılda dünya çapında yapılan iki savaştan ikincisidir. Altı yıl boyunca, dünyanın çeşitli bölgelerinde süren kesintisiz savaşlarla baş gösteren II. Dünya Savaşı, Alman ordularının Polonya'ya

¹⁰ Haviland William A., Kültürel Antropoloji, 2002, s.184

saldırıldığı 1 Eylül 1939 tarihinde başladığı kabul edilir. Ne var ki birbirinden kopuk görünseler de bu tarihten önceki çatışmalar da, savaşta birincil rol oynayan tarafların stratejik hedefleri arasında yer aldığından, savaşın başlangıcı tarihsel olarak daha gerilerden başlamaktadır.

Hitler iktidarı 1933 yılından itibaren üç aşamalı bir strateji izlemiştir. Öncelikle ekonomik önlemlerle, sıkıntının giderilmesi, ikinci olarak Alman ordusuna Versay Anlaşmasıyla getirilen sınırlamaların kaldırılması ve son olarak Almanca konuşan nüfusun yaşamakta olduğu bölgelerin Alman topraklarına katılmasıdır. Bu son stratejik ve gerginlik yaratan adım öncelikle Orta Avrupa ardından Doğu ve Batı Avrupa'yı ele geçirmek amacındadır. İkincil planda ise Asya özellikle Rusya ve Yakın Doğu'daki stratejik noktalar vardır.

I. Dünya Savaşı sonunda Almanya'nın Uzak Doğu sömürgeleri Japonya'ya verilmiştir. Üstelik Çin'in bir bölümü de Japon hâkimiyetindedir. Ancak bu kadar sömürge bile hızla sanayileşen ve büyüyen Japon ekonomisini doyuramamıştır. Ekonomik çıkarlar için başta ABD ile yakınlaşan Japonya, savaşın patlak vermesiyle Almanya'ya yakınlaşmış, Pearl Harbor saldırısı ile de gerçek rakibini seçmiş ve kesin olarak savaşa girmiştir.

Savaşın başında tarafsız kalan ABD sonraları Fransa ve İngiltere'ye silah yardımı yapmıştır. Almanya'nın kışkırtmaları sonucunda Japonya tarafından Pearl Harbor'da saldırıya uğramış ve kesin olarak savaşa girmiştir. ABD'nin savaşa girmesi ile savaşın ibresi değişmiş, Almanya genişleme politikası yerine var olan sınırlarını koruma politikasını uygulamıştır.

Rusya I. Dünya Savaşı'ndan sonra batı yerine Orta Asya'ya yönelik politikalar izlemiştir. Zengin petrol rezervleri sayesinde savaşta lojistik ve teknoloji alanlarında en güçlü devletlerden biri olmuştur. Almanya ile saldırmazlık anlaşması yapmasına rağmen Alman istilasına uğramıştır.

Hitler tarafından Avrupa'daki tek rakip olarak görülen İngiltere, Almanya'nın Avrupa'nın tamamına yayılmasını önlemiştir. ABD tarafından sürekli mühimmatla desteklenen İngiltere ABD'nin savaşa girmesine kadar özellikle Kraliyet Hava Kuvvetleri ile ön plana çıkmış, Orta Avrupa'da kesin bir hava hâkimiyeti sağlamıştır. ABD'nin savaşa girmesiyle birlikte kara kuvvetleriyle ön plana çıkan İngiltere, II. Dünya Savaşının en büyük aktörü olmuştur

I. Dünya Savaşı'ndan istediğini alamayan İtalya dar bir sömürge alanıyla sanayisini beslemeye çalışıyordu. Ayrıca I. Dünya Savaşı'nda itilaf devletleri ile görüş ayrılığına düşen İtalya, Mussolini'nin faşist politikaları sebebiyle Avrupa'da sorun teşkil ediyordu. İtalya'nın eski Roma İmparatorluğu gibi güçlü bir devlet olmasını isteyen Mussolini, Almanya ile yakınlaşarak Mihver devletler bloğunda savaşa girmiştir ve İtalya Kuzey Afrika ve Balkanlar'da ilerlerken Türkiye'yi de tehdit etmiştir.

1 Eylül 1939'da başlayan ve milyonlarla ifade edilen kayıpların olduğu savaş; Avrupa, Büyük Okyanus, Güney Doğu Asya, Ortadoğu, Akdeniz ve Afrika'da cereyan etmiş ve 2 Eylül 1945'te Japonya'nın teslimiyle sona ermiştir. SSCB, ABD ve İngiltere'nin başını çektiği Müttefikler kazanmıştır. ABD ve Sovyetler Birliği gibi süper güçler ortaya çıkmış, Doğu Bloğu ve Batı

Bloğu olmak üzere iki kutuplu güç dengesi oluşmuştur. Bunlar da Soğuk Savaşı ortam hazırlamıştır.

IV. BÖLÜM: ANTROPOLOJİ ÇALIŞMALARI:

4.1. Dünyadaki Uygulamaları ve Gelişimi:

Antropoloji (Latince: anthropologia "insan bilimi"), insanla ilgilenen birçok bilim dalından biri. Genellikle fiziksel ve kültürel antropoloji olarak ikiye ayrılır. Dünyadaki çeşitli insan topluluklarının doğalcı yaklaşımla betimlenmesi ve yorumlanması olarak tanımlanabilir, ama ne konusu ne de araştırma yöntemleri kendine özgüdür. Tarihten farklılığı, antropolojinin toplumlar, kurumlar, inanç ya da geleneklere ilişkin tarih araştırmalarını dışlamasından değil, belgelere dayanmak yerine insanları, etkinliklerini ve ürünlerini olabildiğince dolaysız gözleme yöntemini benimsemesinden doğar. Bu tür araştırmaların sonuçlarını insanlık tarihinin bir parçası sayıp insanın karmaşık biyolojik ve kültürel gelişme sürecinin daha iyi kavranmasına katkı olarak değerlendirilmesiyle de tarihten ayrılır. Benzer biçimde, insan görünüş ve zihniyetindeki çeşitlenmelerle toplu farklılıklar konusundaki yaklaşımıyla da fizyoloji ve psikolojiden ayırt edilir. Antropologlar, herhangi bir topluluğun ya da etkinliğin özgül niteliklerini, bunların insanın tarihsel gelişimi içindeki konumuna bağlı olarak araştırmayı ve yorumlamayı amaçlar.

Modern antropoloji araştırmalarının kökleri Keşifler Çağı'na kadar uzanır. Bu dönemde, teknolojik açıdan ileri Avrupa kültürleri, genellikle ayırım yapmaksızın "vahşi" ya da "ilkel" başlığı altında topladıkları birçok "geleneksel" kültürle ilişkiye girdiler. Düşünsel yaşam üzerindeki dini baskının

19. yüzyıl ortalarında gevşemesi, insanın kökenleri, insan ırklarının sınıflandırılması, karşılaştırmalı anatomi ve dünya dilleri gibi konulara geniş bir ilgi uyandırdı.

Charles Darwin'in 1859'da yayınlanan *The Origin of Species* (Türlerin Kökeni, 1970) adlı yapıtıyla açıkça gündeme gelen evrim kavramı, toplumların ve kültürlerin zaman içindeki gelişimi konusundaki araştırmalara önemli bir ivme kazandırdığı gibi, insan türünün gelişimiyle ilgili çalışmalara da hız verdi. 19. yüzyılın ikinci yarısı boyunca doğrusal tarih anlayışı antropolojiye egemen oldu. Bu anlayış, tüm insan topluluklarının belirli ve zorunlu kültürel aşamalardan geçtiğini, "vahşilik" ya da "barbarlık" durumundan "uygar insan" yani "Batı Avrupalı insan" olmaya doğru ilerlediğini savunuyordu.

Karl Marx ve yandaşlarının değişik bir toplumsal gelişme kuramı ileri sürmeleri hemen hemen aynı dönemlere rastlar. Bu kurama göre, bir toplumdaki ekonomik üretim tarzı, bu tarz değişse bile, bu değişime hemen ayak uyduramayan bir dizi egemenlik biçimi ortaya çıkarıyor ve sonuçta doğan çelişki yeni bir toplumsal düzene yol açıyordu. Bu bütünlüklü kuramsal çerçeve, gezginler, tüccarlar ve misyonerler tarafından toplanan ve aralarında Sir James Frazer'ın *The Golden Bough* (1890; Altın Dal) adlı ünlü kitabının da bulunduğu bir dizi yapıtta derlenen zengin ama dağınık bilgilere oranla, düşünsel yaşamı çok daha derinden etkiledi.

Kuzey Amerikalı ve Batı Avrupalı ilk antropologların güçlü kültürel önyargılarının yerini 20. yüzyılın başlarında çeşitli toplum ve kültürlerle daha çoğulcu ve göreceli bir bakış açısı aldı. Bu yeni anlayışta; her toplum fiziksel

çevresinin, kültürel ilişkilerinin ve çeşitli başka öğelerin özgün bir ürünü olarak kabul ediliyordu. Bu yönelimin sonucunda deneysel veri, alan araştırması ve belirli kültürel ve doğal çevre içindeki insan davranışının belgelenmesi yeni bir vurgu kazandı. Antropolojide kültür tarihi okulunun kurucusu olarak bilinen Alman asıllı Amerikalı bilim adamı Franz Boas, bu akımın ilk temsilcisi sayılır.

Boas ve başta Ruth Benedict, Margaret Mead, Edward Sapir olmak üzere onun izinden gidenler, 20. yüzyılın uzun bir bölümü boyunca Amerikan antropolojisine egemen oldular. Bir kültürde rastlanan çeşitli kalıplar, ayırt edici özellikler ve gelenekler arasındaki bütünlüğü inceleyen işlevselci yaklaşım, köklerini kültür tarihi okulundan aldı. Bu arada, Paris Üniversitesi Etnoloji Enstitüsü'nün kurucusu Marcel Mauss da, Fransa'da sürdürdüğü araştırmalarında, insan toplumlarının kendi kendini düzenleyen ve kültürel sisteminin bütünlüğünü korumaya yönelik yöntemlerle değişen koşullara uyan bütünsel yapılar olduğunu vurguluyordu.

Mauss, Fransa'da Claude Levi-Strauss, İngiltere'de de Bronislaw Malinowski ve A.R. Radcliffe-Brown gibi birbirinden çok farklı görüşlere sahip bilim adamlarını önemli ölçüde etkiledi. Malinowski, katı işlevselci bir yaklaşıma yönelirken, Radcliffe-Brown ve Levi-Strauss yapısalcılığın temellerini attılar. Bu iki okul, toplumsal tarihin toplumsal kuramın temeli olamayacağı konusunda anlaşılıyordu. Buna karşılık işlevselciler toplumsal olayların çözümlenmesindeki tek geçerli yöntemin, bu olayların toplumdaki işlevini tanımlamak olduğunu ileri sürerken, yapısalcılar tam tersine, geniş olaylar yelpazesinin altında yatan sistemin ya da yapının niteliği ile ilgili ipuçları veren olguları ya da nesnelere tanımlamaya çalıştılar. Yapısalcılara

göre, toplumun üyeleri, söz konusu sistemi, mitler ve simgeler aracılığıyla ancak belli belirsiz fark edebiliyordu.

Ruth Benedict'in 1930'larda Güneybatı Amerika Yerlileri üzerinde yaptığı araştırmalar, kültürel antropolojinin bir alt dalı olan kültürel psikolojinin doğuşuna yol açtı. Benedict, kültürlerin kendi yavaş gelişimleri içinde, üyelerini belirli bir "psikolojik dizgeyi" kabule zorladığını ileri sürüyordu; böylece insanlar gerçekliği çevresel öğelerden bağımsız olarak, kültürün biçimlendirdiği çerçevede yorumluyordu. Örneklerini geleneksel diye nitelenen toplumlarda olduğu kadar modern toplumlardaki değer sistemlerinde ya da kültürel "biçimlenişte" bulan kültür kişilik ilişkisi, böylece yoğun bir araştırma konusu haline geldi.

Kültürel antropoloji bağımsız bir sosyal bilim olma yolunda hızla ilerlerken; fiziksel antropoloji de insanın doğal çevresi içindeki yerini tanımlamak, insanla öteki primatlar arasındaki farklılıkları belirlemek ve değişik insan ırkları arasındaki fiziksel ayrımları sınıflandırmak yönünde araştırmalarını sürdürdü. Darwin'in evrim kuramınının 19. yüzyılın ikinci yarısında genel kabul görmesi üzerine, fiziksel antropologlar insanın çok eski dönemlerini anlayabilmek için arkeolog ve paleontologların buluntularından yararlanmaya başladılar.

20. yüzyılın başında, ırklar oldukça kesin bir biçimde sınıflanmış, üst primatlar arasındaki farklılıkların geniş bir dökümü yapılmıştı. 1900'lerde Gregor Mendel'in genel genetik yasalarının yeniden keşfedilmesi ve AB, O kan gruplarının bulunması, tür içindeki evrim kavramına yeni bir anlam kazandı. 20. yüzyılın sonlarına doğru fiziksel antropologlar fosillerden elde

edilen verilerin ışığında, insanın yaklaşık yarım milyon yıllık evriminin şemasını çıkartmayı başardılar.

Çağdaş antropolojinin ilgi alanlarıyla yöntemleri fiziksel, biyolojik, davranışçı ve toplumsal bilimlerin uzmanlıklarına giren geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Örneğin, arkeolojik buluntuların görelî yaşları, atom fiziğinin geliştirdiği radyokarbon tarihleme yöntemiyle hesaplanmaktadır. Farklı toplumların coğrafi kökenlerini ortaya çıkarma çalışmalarında, özellikle insan kalıtımı üzerinde araştırma yapan biyologların geliştirdiği yöntemlerden yararlanır. Kan grubu araştırmalarında genetik tekniklerinin kullanılması sonucu, örneğin Avrupalı çingenelerin Hindistan'dan geldiği ortaya çıkmıştır. Çeşitli toplumlardaki aile ilişkilerini, ensest gibi konulardaki tabuları, dinsel ve hukuksal uygulamaları anlamak isteyen antropologlar ise, psikoloji bilgisinden, özellikle de psikanalitik kuramdan yararlanmışlardır.

Günümüzde kültürel antropoloji bazı çetin sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunlar kurama ve uygulamaya ilişkin olmak üzere başlıca iki düzeyde ele alınabilir. Her iki düzeydeki sorunların büyük bölümü de ideolojik niteliklidir. Kuramsal açıdan, disiplinin tam bir iç tutarlılığa ulaştığını söylemek güçtür. Kültürel antropoloji henüz tek bir kavramlar bütünü oluşturamamıştır. Bir "kültür bilimi" ancak, antropologlar etnosantrizmden arındıkları, kuramsal açıdan anlamlı, evrensel ve nesnel kavramlar üretebildikleri zaman var olacaktır. Bütün toplum bilimleri için geçerli olan bu sorunun kültürel antropoloji gibi ana amacı kültürler arası karşılaştırma yapmak olan bir bilim dalı için ayrı bir önemi vardır.

Öte yandan çağdaş disiplinde alan araştırmasına verilen önem, çözümlenmek, karşılaştırılmak, sınıflandırılmak ve yorumlanmak üzere bekleyen muazzam bir veriler yığınınına yol açmış, ama bu kez de verilerin sistemleştirilmesi ve genelleştirilmesi güçleşmiştir. Uygulamalı araştırmalara verilen önemin bir başka sakıncası da, genç kültürel antropologlar kuşağını genel ve kuramsal yaklaşımdan uzaklaştırması, böylelikle de disiplinin kendi gelişimini tehlikeye atmasıdır.

Uygulamada karşılaşılan sorunların başında, kültürel antropolojinin geleneksel araştırma nesnesinin, bir başka deyişle "ilkel" ya da "geleneksel" kültürlerin giderek yok olması gelmektedir. Ama bu konuda ideolojik öge de önemlidir. İdeolojik öge, hem araştırmayı yapan antropolog için hem de araştırılan toplum için geçerlidir. Antropolojik araştırma konusu olan toplumlar, bunu bir aşağılanma göstergesi olarak değerlendirebilir. Gerçekten de Afrikalı aydınlar, başlıca ilgi alanı toplumların "ilkelliği" olan bir bilim dalına karşı duydukları tepkiyi açıkça dile getirmiştir.

Kültürel antropologun kendi açısından bakıldığında da ideolojik boyutun iki yönü vardır. Antropolog hem parçası olduğu kültürün ideolojisinden kurtulmak hem de araştırdığı toplumun ideolojisini anlamak ve tarafsızca açıklamak zorundadır. Bu arada vardığı sonuçlar her iki tarafı da hoşnut etmeyebilir. Antropolog, geleneğin önemini vurguladığı için "gerici" olarak nitelenebileceği gibi, yaptığı araştırmaların sonuçları, sömürgeci devletler tarafından, kendisinin onaylamadığı politikaların uygulanmasında kullanılabilir.

Uygulamada karşılaşılan önemli bir sorun da araştırmalara ayrılan fonların kısıtlı olmasıdır. Bu, daha kapsamlı araştırmaların yapılmasını engellemektedir. Batılı olmayan kültürel antropologların yüz yüze geldikleri bir sorun da, disiplinde egemen olan dil sorunudur. Başka bilim dallarında olduğu gibi, antropolojide de Batı dillerinin egemen olması, Batılı olmayan antropologların çalışmalarının sonuçlarını yaygınlaştırmakta güçlük çekmelerine yol açmaktadır.

Bu sorunların tümü kültürel antropologların kendi içlerinde yoğun tartışma konusudur. Uygulamalı Antropoloji Derneği, özellikle ideolojik boyutun sorun olmaktan çıkmasını sağlayabilmek amacıyla, 1951 'de araştırmalarda uyulması gereken bir etik çerçevesi oluşturmuş ve yayınlamıştır; ama beklenebileceği gibi ikilem sürmektedir.

1945'te başlayıp 1957'de zirvesine varan nüfus patlaması, Amerikan eğitim sisteminin ve dolayısıyla da akademik işlerin genişlemesine neden oldu. Yeni liseler, cemaat okulları ve dört yıllık kolejler kuruldu. Antropoloji, kolej müfredatının standart bir unsuru haline geldi. 1950 ve 1960'larda, bazıları müze ve ajanslarda çalışmakla birlikte Amerikalı antropologların çoğu profesörlerdi. Bu akademik antropoloji çağı 1970'lerin başlarına dek sürdü. Özellikle Vietnam Savaşı sırasında, lisans öğrencileri Üçüncü Dünya kültürlerini tanıyabilmek için antropoloji sınıflarını doldurmaktaydı. Öğrenciler, özellikle geleneksel yaşamları savaşa tehlikeye düşen Güneydoğu Asya kültürlerine ve halklarına ilgi duymaktaydı. Pek çok antropolog, süper güçlerin

Üçüncü Dünya halklarının değerleri, adetleri, toplumsal sistemleri ve yaşamları karşısındaki vurdumduymazlığını protesto ediyordu.

...

Kolej öğrencilerinin ilgisi ve antropologların istihdam alanlarında Vietnam Savaşının ve nüfus patlamasının sona ermesiyle birlikte, 1970'lerde bir kayma meydana geldi. Öğrenciler geniş, liberal bir eğitimden daha Pratik bir müfredata yönelmekteydi. Bilgisayar bilimleri, mühendislik, işletme, muhasebe, iktisat, hatta psikoloji, antropoloji, felsefe, tarih ya da edebiyattan daha fazla istihdam olanağı sağlamaktaydı. Bu pratiğe yönelişi antropoloji de izledi. Antropologlar uluslararası örgütlerde, hükümette, iş dünyasında, hastanelerde ve okullarda iş aramaktaydı. Uygulamaya yönelik, kısmi olmakla birlikte mesleğe yarar sağladı. Antropologların araştırmalarının daha geniş toplumsal değer ve getirileri üzerinde düşünmeye yöneltmekteydi.¹¹

Günümüzde insan yaşamında devasa değişiklikler gerçekleşiyor ve pek çok antropolog, çağdaş sorunları yalnızca incelemeyi değil, aynı zamanda çözmeyi de istiyor. Uygulamalı antropologlar pek çok farklı alanda çalışmaktadır. Bazıları akademik konumlarını sürdürürken firma ve örgütlere danışmanlıkta yapıyor. Bazıları planlı ya da planlanmamış değişimlerin toplumsal bağlam ve sonuçları üzerine bağımsız araştırmalar yürütüyor. Yine başkaları, tam zamanlı akademi-dışı antropolog olarak çalışıyor.

Güvenlik nedeniyle soy ismini kullanmayan antropolog Tracy; Pentagon'un, verilen mücadeleyi destekleme ve daha etkin kılma adına

¹¹ Kottak C. P., Antropoloji-İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış, 2001, s.540-541

antropologları özellikle Afganistan ve Irak'ta kullandığını açıklamıştır. Birçok antropolog geçmişten gelen, görevleriyle ilgili yanlış anlaşılması da değiştirmek üzere bu işlere kalkışıyor. Önde gelenlerden birisi de antropolog David Price.¹² Amerika, antropologlara en çok başvuru alan ve en ciddi çalışmaların yapıldığı bir ülke olarak hâlâ yetersiz olduğunu düşünenler tarafından eleştirilmektedir. Özellikle ordusunda antropologlara daha çok yer vermesi konusunda ve nedenlerini açıklayan birçok makale ve eleştiri bulunmaktadır. Bunlardan biri ve en çok ses getirenlerden Montgomery McFate tarafından kaleme alınan ve Military Review dergisinin 2005 Mart-Nisan ayında yayınlanan “Antropoloji ve İsyan Bastırma: Garip İlişkilerinin İlginç Hikâyesi (Anthropology and Counterinsurgency: The Strange Story of their Curious Relationship)” adlı makalesidir. Amerikalı askerlerin Irak'taki yerel insanlarla ilgili yakınmaları üzerine Pentagon yetkilileri, 2003'ün sonlarında, Yale Üniversitesi Profesörlerinden, antropolog Montgomery McFate'le irtibata geçmiştir. McFate 2005 yılında yerel popülasyonla ilgili ayrıntılı bir bilgi altyapısının hazırlanmasına yardımcı olmuştur.¹³

4.1.1. Antropoloji ve İsyan Bastırma: Garip İlişkilerinin İlginç Hikâyesi:

ABD Savunma Bakanlığı'nda ilginç gelişmeler oluyor. Son iki yıldır üst düzey yöneticiler beklenmedik ve alışılmadık bir şeyin peşinde- düşmanın kültürel bilinci. Ağustos 2004'te, emekli Tümgeneral Robert H. Scales, Deniz Savaşları Yüksekokulu Faaliyetleri Dergisi için, A.B.D ordusunun teknolojik

¹² Louis Proyect, The Unrepentant Marxist, Colonial Anthropology, 7 Ekim 2007

¹³ a.g.m.

üstünlüğünü kullanarak savaşlarda başarılı olduğu düşüncesine zıt içerikli bir makale yazdı. Uzmanlar şu sıralarda Irak'ta tanıklık ettiğimiz mücadele şeklinin, "insanları, onların kültürlerini ve motivasyonlarını anlayabilmek için fevkalade bir yetenek" gerektirdiğinin tartışması içinde.¹⁴ Ekim 2004'te, Güç Dönüşüm İdaresi Müdürü, Arthur Cebrowski şu sonuca vardı: "Bir düşmanın kültürel ve toplumsal yapısını bilmek, onun savaş düzenini bilmekten daha önemli olabilir."¹⁵ Kasım 2004'te, Deniz Araştırmaları ve Savunma Araştırma Geliştirme Projeleri Dairesi, Savunma Bakanlığı'nın 1962'den buyana yapılan en büyük sosyal bilim konferansı "Düşman Kültürü ve Ulusal Güvenlik Konferansı"nın sponsoru oldu.

Niçin bu kültürel bilinç aniden bu derece önemli hale geldi? Öncelikli sebep geleneksel metotların Irak ve Afganistan'da yetersiz olduğunun görülmesidir. A.B.D teknolojisi, eğitimi ve Sovyet tehdidine karşı koymak için tasarlanan doktrini; sivillerin muharıplerle özgürce dolaştıkları karmaşık şehir bölgelerinde düşük yoğunluktaki isyan bastırma operasyonları için uygulanamaz.

Saddam Hüseyin rejimini devirmek üzere yapılan büyük operasyon nispeten daha basitti çünkü ABD ordusunun en iyi bildiği operasyonu yapmasını gerektirdi- hava desteğiyle yoğun ateş gücü kullanarak düz arazide manevra taktiği uygulamak. Ama; savaşın sıcak safhasının sonlanmasından buyana, koalisyon güçleri tanımadıkları bir düşmana karşı karmaşık bir savaş içerisindedir. Direnişçilerin örgütsel yapıları düzenli değil, kabile birlikleri şeklindedir. Taktikleri geleneksel

¹⁴ MG Robert H. Scales. Jr., Culture-Centric Warfare, Proceedings, Ekim 2004

¹⁵ Megan Scully, Social Intel' New Tool For U.S. Military, Defense News, 26 Nisan 2004

değildir. Silahları tanklar veya savaş uçakları değil geliştirilmiş patlayıcılardır. Ne Cenova Sözleşmeleri'ne tâbidirler ne de kendi aralarında resmi kuralları vardır.

Irak'taki direniş düşmanın kültürel ve sosyal yapısının bilinmesini gerektirir. Ama ulusal A.B.D güçlerinden -diplomatar, ordu, istihbarat veya ekonomistler- hiçbiri formasyonda veya politika uygulamasında düşmanın kültürel yapısını dikkate almıyor. Bu kültürel bilgi eksikliği basit nedenli - antropolojinin tamamen unutulması- bir güvenlik yapılanmasına sahip.

İlk önceleri "sömürgeciliğin hizmetçisi" olarak anılan antropolojinin, Vietnam Savaşı'nı takiben aniden sonlanan çeşitli ulusal güç unsurlarıyla uzun ve verimli bir ilişkisi vardır. Antropolojinin bir savaş disiplini olarak ilginç doğuş hikayesi ve postmodernizmin derinliklerine dalışı, ABD'nin Vietnam'daki başarısızlığıyla örtüşür. Vietnam Savaşı'ndan beri antropolojinin ulusal güvenlikteki bu önemli ve bariz eksikliği, Irak'taki direnişi bastırırken ciddi sonuçlar doğurdu; özellikle politik uygulamaların ve askeri operasyonların yarım ve tamamlanmamış kültürel bilgiye dayalı olması hiç olmamasından daha kötü sonuçlara sebep olmaktadır.

Kültürel Bilinçten Yoksun Olma

Her iki hasımın da, ortalama benzer teknolojiyi kullandığı ve denk olduğu simetrik çatışmalarda, düşman kültürüne bakmak, büyük oranda yersizdir. Soğuk savaş, bütün karmaşıklığıyla, Avrupa topraklarında iki kuvveti karşı karşıya bırakıyordu. Batılı olmayan bir düşmana karşı yapılan operasyonda ise bununla beraber kültürel faktörlerde söz konusu. ABD

Ordusunun (geçici) Direniş Kıırma Operasyonları Talimnamesi, isyanı “mevcut hükümeti yıkmayı amaçlamış, siyasi ve silahlı çatışmayı kullanan organize hareketler” olarak tanımlıyor. Yani isyancı kontrolü güçlendirirken, hükümet kontrolünü ve yasal zemini zayıflatan, uzun süreye yayılmış politik askeri bir çatışma şekli. Bir isyanda siyasi güç en temel amaçtır. Dolayısıyla siyasi yoğunlaşmalar, askeri faaliyetlerin çerçevesini çizerek stratejilerin ana amacına ulaşır. İngiliz Marshall Gerald Templar’ın 1953’te açıkladığı gibi, çözüm hengâmenin içine daha çok birlik sürmekten çok, insanların kalplerinin ve beyinlerinin içinde yatıyor. Kalpleri ve beyinleri kazanmaksa yerel kültürü anlamaktan geçiyor.

Özel kuvvetler dışında, ABD askerlerinin çoğu yabancı kültürleri ve toplumları anlamak ve operasyon yapmak adına eğitilmiyorlar. Irak’taki bir ABD yüzbaşı şöyle diyor; “Bir şeyhle nasıl oturulacağına dair hiç ders almadım. Benim o şehrin yeni şeyhi olduğumu ileri sürerek, geleneksel kıyafet ve malzeme veriyor, öyle giyinmemi istiyor. Bu bir ayrıcalık mı? Beni kazanmaya mı çalışıyor? Bilmiyorum, çünkü benden iyi veya kötü olduğunu bilmediğim bir şey istiyor”. Gerçekte, koalisyon güçleri Saddam Hüseyin’i yıkar yıkmaz, Irak’taki sosyal sitemin gerçek oyuncularını haline geldiler.¹⁶

Bu örneğinde gösterdiği gibi, ABD kuvvetleri çoğu kez dostlarının kim olduğunu bilmiyorlar ve aynı şekilde düşmanlarını da. Üçüncü Piyade Tümeni’nden dönen bir komutan beyanında “Ortamı çok iyi biliyordum, eksik olduğum konu ise kültürel bilinçti. Tallil’in kenar mahallerinde her düşman tankının nereye mevzilendiğini biliyordum. Tek problem, askerlerimin, yaya

¹⁶ Leonard Wong, Developing Adaptive Leaders: The Crucible Experience of Operation Iraqi Freedom, Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, Pennsylvania, Ağustos 2004

veya pikaplardan; AK-47 ve RPG'lerle ateş açan fanatiklerle çatışmak zorunda kalmasıydı. Büyük teknik istihbarat fakat yanlış düşman”.

Kültürel bilinçten yoksun olmanın sonuçları, isyan bastırmada daha belirgin olabilir, çeşitli ulusal güvenlik ve istihbarat başarısızlıklarının en temel sebebi yabancı kültürleri anlamadaki başarısızlıklarıdır. Roberta Wohlstetter 1962'deki Pearl Harbor: Warning and Decision, çalışmasında belirtiyor ki; “ABD hükümeti Japonların emarelerini (yoğunlaşması, kodlu haberleşmesi ve donanma hareketleri v.b.) almasına ve açmasına rağmen, bu sesli mesajları anlamakta ve anlamlı olanları ayırmakta başarısız oldu, çünkü Japonların, ABD'nin Pasifik'teki karargahını vurmak gibi mantıksız bir hareketi düşünülemezdi.”¹⁷

Böyle bir etnosantrizm¹⁸ (kendi kültürel tutumundan sıyrılamama ve dünyaya farklı grupların perspektifinden bakamama) bir ulusal güvenlik bağlamında genellikle tehlikeli boyutlara varabilir, çünkü stratejik düşünceyi saptırabilir ve düşmanın açıkça normal birinin davranması gerektiği gibi davranacağı farz edilebilir. Hindistan'ın 11 ve 13 Mayıs 1998'deki nükleer testleri CIA analizcilerinin “aynadaki görünüş” düşünce tipinden dolayı tam bir sürpriz oldu. İç Soruşturma Bölümü önceki başkan vekili David Jeremiah'a göre esas sorun istihbarat değerlendiricilerinin ve politika üreticilerinin, Hintlilerin bu testi yapmayacaklarını farz etmeleriydi, çünkü Amerikalılar aynı koşullarda bu nükleer silahları test etmezlerdi. Yine Jaramiah'a göre

¹⁷ Roberta Wohlstetter, Pearl Harbor: Warning and Decision, Stanford University Press, California, 1962

¹⁸ Bütün toplumlarda etnosantrizm adı verilen kendini yüceltme, kendini önemseme veya kendini merkeze koyma anlamına gelen bir eğilime rastlanır. Her toplum, ırkların safına, töre veya kültürün en yükseğine, tarihlerin en şereflişine, dinlerin en iyisine ve tanrıların en güçlüşüne sahip olduğuna inanır. Güvenç Bozkurt, İnsan ve Kültür, 1993,4. Basım, s.5

“İstihbarat ve siyaset otoritelerinin bu testlerle ilgili temel düşüncesi, B.J.P. (Bharatiya Janata Party)’nin bizim gibi davranacağıdır.¹⁹

ABD’nin ulusal güvenliğin yapılanmasında, bu kültürel bilinçten yoksun olmasından zarar görmesi başlıca iki tane ilişkili nedenden dolayıdır. Birincisi, antropolojinin, bizim ulusal güvenlik kuruluşunda geniş bir ölçüde ve açıkça bulunmaması, özellikle de istihbarat birimleri ve Savunma Bakanlığı’nda. Antropoloji, öncelikli hedefi; geleneksel olarak, Batılı olmayan kabile ve aşiret toplulukları olan bir sosyal bilim disiplindir. Metodolojisi ; katılımcı gözlemciliği, alan çalışmasını ve tarihsel araştırmaları kapsar. Temel epistemolojik öğretilerinden bir tanesi, antropolojinin, bir toplumun diğer toplumlardan farklı olarak kendi yapısı içinde kültürel gerçeklik ve anlayışı olduğunu, kabul etmesidir.”²⁰

Antropolojinin öncelikli görevi tarihsel olarak, alandan alınan bilginin geri Batı’ya nakledilmesidir. Sadece bu bile tek başına ulusal güvenliğin yapılandırılmasında faydalı bir bakış açısı gibi görünse de, ulusal güvenlik üniversitelerinden (askeri personele mastır derecesinde eğitim sağlayan) sadece bir tanesi fakültesinde antropolog bulunduruyor. Geleneksel olarak mühendisliklere ağırlık veren West Point’de öğrencilere antropoloji küçümsenerek, bir çerez olarak adlandırılıyor. Daha üst politikacılar camiasında, siyaset bilimi iyi bir disiplin olarak görülmesine rağmen, Ulusal Güvenlik Konseyinde şimdiye kadar hiçbir zaman bir antropolog bulunmamıştır.²¹

¹⁹ Jeffrey Goldberg, The Unknown: The C.I.A. and the Pentagon take another look at Al Qaeda and Iraq, The New Yorker, 10 Şubat 2003

²⁰http://findarticles.com/p/articles/mi_m0PBZ/is_2_85/ai_n14695449

²¹ www.army.mil/professionalwriting/volumes/volume3/august_2005/7_05_2.html - 101k

Şu anki bilinç yoksunluğuyla ilgili ikinci sebep ise ABD ordusunun Vietnam'da zafere yönelik herhangi bir kazanımlarının olmamasıdır. Vietnam Savaşı'nı takiben, Genel Kurmay Başkanlığı kafalarını kuma gömüp bir daha asla konvansiyonel olmayan bir savaşta olamayacakları kararına vardılar. Onlar için, büyük bir Avrupa bölgesel savaşını başlatacak, Fulda arazisinde dolaşan Sovyet tanklarının tehtitine yoğunlaşmak daha kolaydı. Bir savaş; mevcut doktrin ve teknolojiyi kullanarak çarpışabilecekleri ve açık ve anlaşılır bir zafer elde edebilecekleri bir savaş.

Ezici bir güç kullanımı ve mücadeledeki hedeflerin temizlenmesinin biçimlendirilme tercihi Weinberger doktrini olarak biline gelmektedir. 1984'deki bir konuşmada, Savunma Sekreteri Caspar Weinberger; ulusu sağlama alan, bir başka Vietnam'ın içinde olmayacağı altı prensibi açıkça belirtti. 1980'lerin ortasından itibaren bu endişenin sebebi de vardı; El Salvador'a konuşlanan birlikler gibi ve Beyrut'da ABD Deniz Kuvvetlerinin bombalanmasını müteakip Lübnan'la ilişkili talihsizlikler. Bu olaylara karşılık Weinberger; sadece ABD ulusal çıkarları söz konusu olduğunda, politik ve askeri hedeflerin açıkça ortaya konduğu, gerçekleştirilebilecek ve sadece kazanmak maksadıyla, birliklerin öne sürülmesi gerektiğine inanmaktadır.²²

Yönetici Colin Powell (Weinberger'in eski askeri asistanı, Savunma ve Dışişleri eski bakanı), 1994'te, Weinberger doktrininin önemli özelliklerinden; güç kullanımıyla ilgili olarak, gücün kullanımında, ezici ve düşmaninkinden çok daha fazla olması vurgusunu, tekrar açıkça belirtmiştir.

²² Caspar W. Weinberger, The Uses of Military Power, speech at the National Press Club, Washington, D.C., 28 Kasım 1984

Powell-Weinberger doktrini; “büyük çapta operasyon-büyük savaş-“ ların bir ulusal tercih konusu olduğu görüşünü yerleştirmiştir. Her ne kadar Clinton döneminde Powell-Weinberger doktrini gerilese de; Haiti, Somali ve Bosna Savaşlarındaki operasyonlarda ve İkinci Bush Yönetiminin Afganistan ve Irak’a müdahalesinin öncesinde, bu doktrinin yerini alacak başka bir görüş ortaya çıkmamıştır.

Ulus yapılanması için, ordunun sorumlu olduğu herhangi bir doktrin yoktur çünkü ulusal bir güç unsuru olan ordunun yükümlülüklerini belirten ABD yasasının 10. Maddesi böyle bir sorumluluğu kapsamıyor. FM 3-07, İstikrar ve Destek Operasyonları Talimnamesi, Şubat 2003’e kadar bitirilemedi, oysa ki ABD Ordusu Irak’ta tamda bu tür operasyonların içindeydi. FM 3-07.22 –taslak talimname- başlangıçta hâlâ Moaist Devrim Savaşlarındaki düşmana, tipik bir isyana karşı uyarlanmıştır; Irak’taki birçok organizasyonun, bir çok komplike sorunlarla, hedeflerle uğraştığı, mücadele ettiği durumda çok az uygulama alanı vardır.

1923’ten buyana, ABD savaş stratejisinin temel öğretisi; aynı derecede güçlü bir devlete aşırı güç kullanımının askeri bir zaferle sonuçlanacağıdır. Fakat halen Amerika’nın Irak’ta karşı karşıya kaldığı, bir isyanı bastırma ortamında, aşırı güç kullanımı sayesinde gelecek “zafer” bir konsept olarak genellikle uygulanabilir değildir, aksi halde sorunsal bir hedeftir, amaçtır. Saigon zirvesinden birkaç gün önce Hanoi’deki görüşmeler sırasında; ABD Ordusundan Albay Harry Summers, Kuzey Vietnamlı Albay’a “Bizi hiçbir zaman savaş alanında yenemediğinizi biliyorsunuz” diyor.

Vietnamlı Albay “Öyle olabilir, fakat bunun hiçbir önemi yok zaten” diye cevaplandırıyor. Aynısı Irak’taki mücadele için de söylenebilir.

Ayaklanmaya karşı verilen mücadelede zaferden bahsetmek yanlış olur; çünkü güç ve yasaları kullanarak mücadele eden gruplar arasında sadece askeri bir çözüm olduğu söylenemez. Genellikle aşırı güç kullanımının; isyancılar arasında mağdurların oluşması, katılımın artmasıyla güçlenmesi ve devlet güçlerinin gaddarlığının ortaya çıkması şeklinde kasıtsız ve fakat olumsuz etkileri vardır.

İngilizlerin Kuzey İrlanda’da deneme yanılma yoluyla sonuçta uyarladıkları gibi, ayaklanmaya karşı verilen mücadelede alternatif yaklaşım şunları öngörmektedir: ayaklanmanın arkasındaki politik durumları etkisizleştirecek geniş kapsamlı plan, sivil-asker işbirliği, minimum güç kullanımına başvurma, geniş istihbarat ve uzun süreli bir mücadelenin göze alınması. Bu İngiliz yaklaşımının özü düşmanın derin kültürel yapısıdır.

İsyan bastırmada, ayaklanmada, hasmın kültürel yapısı büyük öneme sahip olsa da, büyük ana operasyonlarda ki önemi azdır. Çünkü Powell-Weinberger doktrini beklenen, sadece kabul görmüş tipteki çatışmalar olan geniş çaptaki konvansiyonel savaşı hedef almıştır, belirsiz mevcut ve gelecekteki durum konvansiyonel olmayan, isyan bastırmayı kapsayan; savaş üzerine yoğunlaşmış ve geliştirilmiş doktrine ihtiyaç duymuştur. Bundan dolayı, kültürel yapıyı doktrine, eğitime, savaşa dahil etmeye gerek yoktu. Fakat artık şundan itibaren ihtiyaç var.

21 Ekim 2003 tarihinde; Askeri Hizmetler Kurulu, Irak Özgürlük Operasyonunu değerlendirmek üzere bir oturum düzenledi. Oturumdaki

tanıklık terazisi A.B.D temsilcisi Ike Skelton'u Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'e bir mektup yazmak üzere harekete geçirdi. Mektupta şöyle dedi: 'İşin aslı şu ki; eğer Irak kültürünü ve kafa yapısını daha iyi anlayabilseydik, bizim savaş planlarımız daha iyi sonuç verebilirdi, aynı şekilde savaş sonrası planlar ve diğer bütün Irak meseleleri daha olumlu gelişirdi ve 'uzun vadede sloganımızı' hazırlamış olurduk... Irak'ta barışı kazanmak.'

Pentagon Net Değerleme Bürosu'nun mucizevî yöneticisi Andrew Marshall gibi Savunma Bakanlığı üyesi bile şu anda geniş kültür bağlarının antropolojik düzeyde bilgisini araştırıyor, çünkü böyle bir bilgi gelecek operasyonları yönetmede faydalı olacak. Skelton gibi saygın A.B.D görevlileri 'politika sürecinde bizi bilgilendirmek için şahsen kültürel birikime ve yaklaşıma sahip personel' arıyorlar, hem uygun hem de aynı kum sandığı içinde çalışmaya istekli çok az antropoloji uzmanı var.

Antropolojinin Şimdiki Durumu:

Antropoloji bütünüyle yabancı toplumları ve kültürleri kavrayabilmek için arayış içerisinde olan bir akademik bilim dalıdır; ancak en azından ABD'nin ulusal güvenlik politikasına az da olsa katkıda bulunur. Son 30 yıl içerisinde, antropologların bireysel kariyer seçimleri ve bünyesinde barındırdığı öz-eleştiriye karşı olan eğilimin bir sonucu olarak, antropoloji Fildişi Kulesi'nde sıkıca kendi içerisine kapandı.(fildişi kule-yaşamın acı gerçeklerinden kendini soyutlama)

Politik bilim ve ekonominin aksine, antropoloji ilk olarak akademik bir bilim dalıdır. Yeni antropologların büyük çoğunluğu malesef

üniversitelerde düşük maaşlı bir memur olabilmek için birbirleriyle yarışıyorlar ve dış sektörün ürün tasarımı, pazarlama, kültür gibi konularda onlardan yardım talep etmelerine rağmen, antropologlar hala, A.L.Kroeber'in çizdiği yolda, "garip ve faydasız" işlerle uğraşmayı tercih etmektedirler.²³

Fildişi Kulesi'ne kapanmak da antropolojinin büyük oranda kendisini soyutlama eğiliminden kaynaklanır. Vietnam Savaşı'nın ardından, antropolojinin sömürgecilikle olan tarihsel bağlarını yoksaymak antropologlar arasında bir moda haline geldi. Antropologlar, Kathleen Goughs'un 1968'deki Antropoloji adlı yazısında belirttiği gibi, antropolojiyi yeniden yapılandırmaya başladılar: Emperyalizm'in Çocuğu, Dell Hymes'in 1972'deki antropoloji düşüncesi, Antropoloji'yi Yeniden Yapılandırma, Talal Asad'ın Antropoloji ve Sömürgecilik Mücadelesi.

Antropolojinin sömürgeciliğin destekçisi olmak rolünü kabul etmeyerek, antropologlar; bir şekilde ılımlı-sömürgeciliğin parçası olmuş yerli insanları temsil etmiş ve güçle işbirliği yapmayı reddetmişlerdir. Gayatri Chakravorti Spivak'ın sözlerine göre; antropologlar şu anda astları için konuşuyorlar. Bu yüzden sistematik bir çağdaş disiplin durumu olduğu kadar bundan kaynaklanan sömürgecilik şartları da baş göstermeye başladı. İyi donanımlı ve sürekli bireysel neo-Marksist tepkilerle desteklenen antropoloji bilimi, içerisinde bulunmayan biri için hayal edilemeyecek derecede katı bir bireysel-hızlanma sürecine girdi.

Antropoloji içerisindeki modernizm öncesine dönüş, "Merkezileşmiş, logosantrik Avrupa kültürünün öykülerinin tekrar yapılanması" gibi temel bir amaç ile bireysel-hızlanmaya doğru olan eğilim

²³ A.L. Kroeber, The History of the Personality of Anthropology, American Anthropologist, 1959

daha da şiddetlendi. Bu bilgilendirici etnografyadan uzak girişim, hayal edilebilecek en kötü yazılardan birisini oluşturdu. Örneğin; Amerika'daki en saygıdeğer antropoloji konularından birisi olan Kültürel Antropoloji genellikle “Evrensel Sevginin Manevi Alanında Gerçek Benliklerini Toparlamak” ve “ Maddi Tüketiciler, Konuları Üretmek; Şaşkınlık, Global Bağlayıcılık Konuşmaları ve Uluslararası Feminist Araştırması” gibi anlaşılmaz yazılar çıkarır.

Sömürge Dönemi

Süregelen tartışmadan, antropolojinin politika arenasından olmadığı çünkü onun gerçekten “tuhaf ve işe yaramaz” olduğu sonucuna varılabilir. Ama bu her zaman söz konusu değildi. Antropoloji gerçekten de, imparatorluğun sınırlarındaki o ihtişamlı gücü sağlamlaştırma amacıyla entellektüel bir birim olarak gelişti.

Antropolojinin Britanya'daki gelişimi ve büyümesi sömürge yönetimiyle yakından ilgilidir. 1908 yılında antropologlar, Sudanlı kamu idaresi müdürlerini eğitmeye başladı. Bu ilişki kısa zamanda kurumlaştı: 1921 yılında, çeşitli hükümetlerin finansal destekleriyle Uluslararası Afrika Dilleri ve Kültürleri Enstitüsü kuruldu ve Nijerya'nın eski yöneticisi Lord Lugard, idare konseyinin başkanı oldu. Organizasyonun misyonunun temelinde, kanun, ekonomi, gelenek ve kurumlar konusunda temkinli koloni yöneticilerinin karşılaştıkları sorunların çözülmesi için antropolojik bilginin uygulanması gerektiğini savunan, Bronislaw Malinowski'nin “Uygulamalı Antropoloji” isimli yazısı vardır. Antropolojik bilgi genellikle kullanışlıdır, özellikle geleneksel

toplumlardaki güç dinamiklerini anlamada. Örneğin 1937’de, Büyük Antropoloji Enstitüsü Uygulamalı Antropoloji Daimi Komitesi, antropolojik araştırmaların; “toplumlarda önemli bir yere sahip olan ve reformlarda önemli rol oynayan kişileri ortaya çıkaracağını” belirtti. Lord Hailey’e göre, antropoloji gerçekten de hükümete yönetim politikasında temel alınması gereken bilgiyi sağlamada büyük bir yardımcıdır.

İmparatorluğun yardımcısı olarak antropolojinin diktatörleri de yok değildi. 1951’de Sir Philip E. Mitchell şöyle yazdı: “Antropologlar kendileriyle, önemsiz konularla ve bireysel uygulamalarla meşguldü. İlginç alışkanlık ve uygulamaların birçok itinayla alınmış ve genellikle doğru kayıtları vardı; ancak o kadar uzunlardı ki kimsenin onları okumaya zamanı yoktu.”²⁴

1.Dünya Savaşı Dönemi

Klasik dönem ile imparatorluğun çökmenin eşiğine gelmesinden sonra, antropolog ve arkeologlar yeni oyunda kasaba-casusluğunda anahtar oyuncu haline geldiler. Uzak bölgeleri merak etme alışkanlıkları ve gözlemlemedeki yetenekleri hükümet için çok faydalı olabileceğini kanıtladı. Bir grup antropologun 1. Dünya Savaşı boyunca casus olarak çalışmasına rağmen (Arthur Carpenter, Thomas Gann, John Held, Samuel Lothrop ve Herbert Spinden gibi), en ünlüleri Harvard’da okumuş, Naachtun antik şehrini bulan ve 1914-1929 yılları arasında Carnegie Arkeoloji Programı’nın müdürü olarak çalışırken Chichén Itzá’nın rekonstrüksiyonunu yöneten arkeolog

²⁴ Philip E. Mitchell, Review of Native Administration in the British Territories in Africa, Journal of African Administration, 1951

Sylvanus Morley'di. 20. yüzyılın en saygın arkeologlarından birisi olan Morley ayrıca A.B.D'nin 1. Dünya Savaşı'nda yetiştirdiği en iyi gizli ajanıydı.

1916'da, Alman ajanlarının denizaltı savaşı için Amerika merkezli bir üs kurma girişiminde bulduklarında, Deniz İstihbarat Servisi; "keneler, sivrisinekler, pireler, tatarcık sinekleri, deniz tutması, çeşitli sürüngenler, kaya sertliğinde yataklar, eski oteller ve hatta depremler" gibi zorluklara karşı koyarak 2000 mil uzaktaki Orta Amerika kıyılarına geçmek için arkeolojik çalışmalarını öne süren Morley'i orduya aldı. Morley ve arkadaşlarının hiçbir Alman denizaltı üssü izine rastlamamalarına rağmen, Morely yine de, içerisinde elverişli kıyı özelliklerinden, sisal (sabır ağacı lifi) üretiminin ekonomik etkisine kadar birçok araştırmayı içeren 10 bin sayfalık bir rapor yazdı.

Morley'in çalışmaları çoğu antropolog tarafından iyi karşılanmadı. 20 Aralık 1919'da, Amerika'da en çok tanınan antropolog Franz Boas The Nation gazetesine, Morley ve diğerlerinin (isimleri direkt olarak verilmemesine rağmen) casusluk çalışmaları için bilimin arkasına saklandıklarına dair bir yazı yazdı. İşini iyi bir sanat dalının arkasına gizleyerek sürdüren bir asker, modern toplumun halen benimsemekte olduğu ahlak ölçütlerinde kabul edilebilir. Bilim adamlarında durum böyle değildir. Gerçek onların hayatlarının en önemli parçasıdır.²⁵

Doğuştan Alman bir Yahudi olan Boas, 1. Dünya Savaşının emperyalist saldırıların savaşı olduğu düşüncesini savunarak gazetelere birçok makale yazan, barış yanlısı ve savaşı tüm açıklığı ile anlatan biriydi.

²⁵ Franz Boas, Scientist as Spies, The Nation, 20 Aralık 1919

(İronik olarak, Boas'ın Margaret Mead ve Ruth Benedict gibi öğrencileri de, Boas'ın sorguladığı alanlarda ordu için çalışmaya devam ettiler.)

İsimsiz antropologlara karşı yaptığı açık ithamlardan dolayı, Amerika Antropoloji Birliği 1919 yılında Boas'ı sert bir şekilde eleştirdi. Morley'in gizli işleri yüzünden arkadaşları tarafından eleştirilmesi ve Amerika Antropoloji Birliği (AAA) içerisinde çıkan kargaşa, 1960'larda Amerika Hükümeti'ne yeniden antropolojik desteğin verileceğini önceden gösterdi.

2. Dünya Savaşı Dönemi

2. Dünya Savaşı esnasında, antropologların ulusal güvenlik alanındaki rolleri çok büyüdü. Birçok antropolog CIA ve Özel Kuvvetler'in kurumsal öncüsü olan Stratejik Hizmetler Ofisi'nde görev yaptı. Antropologlar araştırma timi ve ajan olarak görev yaptılar. Harvard'da bir antropoloji profesörü olan Carleton Coon, sabotaj konusunda Faslı direniş gruplarını eğitti, Kasserine Geçidi savaşında yer aldı, Alman işgalindeki Fas'da Fransız direniş gruplarına silah kaçırdı. OSS (Stratejik Hizmetler Ofisi)'deki yaşam hakkındaki kitabı, Bir Kuzey Afrika Öyküsü şöyle der: OSS ajanı olan bir antropolog sudan çıkmış balığa benzer.

Diğer antropologlar da direkt hareketi gördü: İngiliz etnolog, Tom Harrison, yerli gerillaları eğitmek için Borneo'ya paraşütle atladı. OSS Araştırması ve Analizi Dalı'nda Endonezya'nın Şefi olarak görev yapan, Cora Du Bois, Japon işgalindeki Güneydoğu Asya ülkelerinin direniş hareketlerini yürütmesini sağlayan Ceylon'daki Güneydoğu Asya Emiri'nin başı oldu. Du

Bois 1945 yılında, Özgür Taylanlılar hareketiyle, Özel Sivil Hizmet Ödülüne layık görüldü.

Muhtemelen, OSS'de hizmet veren en ünlü antropolog Gregory Bateson'du. İngiliz bir vatandaşı olan Bateson, 1936 yılında Naven adıyla piyasaya çıkan kitapta açıkladığı Yeni Gine'deki etnografik araştırmalar için uzun seneler harcadı. II.Dünya Savaşı'nın başlangıcında, İngiliz Milli Savunma Bakanlığı'nda çalışmak için uygun bir pozisyon bulmakta başarısız olduğundan, Bateson, Birleşik Devletler'e döndü ve Burma Arakan Dağları'nda ileri bir istihbarat ünitesinin sivil üyesi olarak hizmet etmek üzere OSS tarafından görevlendirildi.

Istihbarat analizine ek olarak Bateson, Pasifik Savaşı'ndaki Japon propagandasının kuyusunu kazmayı amaçlayan "Siyah Propaganda" radyo yayınlarını tasarladı ve yapımcılığını üstlendi. Gerçeğin, özellikle de hoş olmayan gerçeğin hayati olduğuna inandığı için, işi antipatik buldu. Hilekar propagandanın hakkındaki kuşkularına rağmen, Bateson istekli ve becerikli bir ajandı. 1945'te Japon esaretinden kaçan üç OSS ajanının kurtarılması için düşman hattına girmeye gönüllü oldu. Bu hizmet için, Bateson, Pasifik Cephesi Hizmet Madalyası ile ödüllendirildi.

Bateson'un, savaşta yeni teknolojinin etkisiyle ilgili önemli bir stratejik öngörüsü vardı. Pasifik Savaşı'ndayken, OSS'nin efsanevi yöneticisine, "Wild Bill" Donovan (William Joseph Donovan), nükleer bombanın varlığının, ulusları farklı savaş yöntemleri kullanmaya zorlayarak çatışmanın doğasını değiştireceğini yazdı. Bateson Donovan'a, Birleşik Devletlerin savunma için geleneksel kuvvetlere güvenmemesini; bunun yerine gizli çalışmalar,

ekonomik kontroller ve yeni savaşta psikolojik baskıları sağlamak için üçüncü bir kurum kurmasını, tavsiye etti. Bu organizasyon şimdi CIA (Central Intelligence Agency) olarak bilinir.

Kariyerinin sonraki döneminde Bateson, iddiaya göre, zekâ-kontrol araştırmasına yön veren CIA'in MKUltra Operasyonu'nu da içerisine alan birçok deneysel psikolojik savaş girişimlerinde bulundu. Bateson'un, şizofreninin nedenleri üzerinde çalıştığı Zihinsel Araştırma Enstitüsü'nde, şair Allen Ginsberg'i alt ettiği genel olarak kabul edilir.

Antropologların arasında Bateson, genellikle sadece OSS'deki işleri için değil, Mead'in kocası olarak da bilinir. 1932'de Yeni Gine bölgesindeki Sepik Nehri civarında Mead ile tanıştı. Yeni Gine'de beraber çalıştıktan sonra, Bateson ve Mead birlikte, etnografik filmler ve Balinese vücut dilinin foto belgeselini yaptılar.

Kocası gibi Mead de savaşta görev aldı. Savaş İstihbarat Teşkilatı için broşür üretmeye ek olarak, Birleşik Devletler'de farklı ulusal kültürlerden insanların kültürel yiyecek alışkanlıkları üzerinde Ulusal Araştırma Konseyi için bir çalışma yaptı. Ayrıca, Birleşik Devletler'de savaş esnasında morali yüksek tutmanın bir yöntemi olarak yiyecek dağıtılmasını araştırdı. Bateson ve Geoffrey Gorer ile beraber, Uzakdoğu'a yönelik bir psikolojik savaş eğitim ünitesi kurmak için OSS'e yardım etti.

Betason gibi Mead'in de, "geri tepebilecek kötü olasılıklarının" bulunduğunu düşündüğü aldatıcı propagandaların kullanımı konusunda şartları vardı. Ama Mead'in daha da büyük endişesi, savaş esnasında antropolojiyi kullanma metodlarının bir fayda sağlamamasıydı. Mead

özellikle, antropologları danışmanları eğitmek için kullanmanın faydasız olacağını; faydalı olabilmeleri için, antropologların direkt olarak politikacılarla çalışmaları gerektiğini belirtti.

Mead, 1942'de "And Keep Your Powder Dry" isminde, ABD askeri kültürüyle ilgili bir kitap yayınladı. Mead'e göre, Amerikalılar saldırganlığı birincil bir davranış olarak görmekten çok bir tepki olarak görürler; özgecil bir şiddetin kullanımına inanırlar, asla bencil maksatlar için olana değil ve planlı çatışmalara tamamlanması gereken bir vazife olarak bakarlar. Birini bitirdiklerinde, Amerikalılar bölgeden ayrılır ve sonraki vazifeye yönelir. William O. Beeman, Mead'in ABD ulusal stratejileri üzerindeki gözlemlerinin, bir savunma savaşı olarak görünen Irak'taki çatışmanın şu sıralardaki yönetim tutumundan kaynaklandığına dikkat çeker.

1943'te Mead'in uzun süredir arkadaşı ve iş birlikçisi Benedict, politikacıların dünyanın diğer bölümlerindeki farklı alışkanlık ve gelenekleri dikkate almaları için kullanabileceği bir pozisyon olan Savaş İstihbarat Teşkilatı Denizaşırı İstihbarat Ofisi Temel Analiz Bölümü Başkanı (ve başlangıçta tek üyesi) oldu. Benedict Savaş İstihbarat Teşkilatı'ndayken, Aryan ırkının üstünlüğüne dair sahte Nazi teorilerinin yanlışlığını kanıtlayan bir hükümet kitabı olan, İnsan Irkları kitabında ortak yazar oldu. Muhafazakâr kongre üyeleri, bir komünist propaganda olarak kitaba saldırdı ve kitabın kazandığı ün 750,000 kopyasının satılmasını, yedi dile çevrilmesini ve New York'ta müzikal versiyonunun üretilmesini sağladı.

Benedict ayrıca, Japon karakteri ve kültürü üzerine bir araştırmanın da sorumluluğunu aldı ki bu kültürün etkisi azımsanamaz. Savaşın sonlarına

doğru büyük askeri liderler ve ABD Başkanı Franklin Delano Roosevelt Japonların "kültürel yönden teslimiyetten yoksun" oldukları ve kanlarının son damlasına kadar savaşacakları konusunda ikna oldu. Benedict ve diğer Savaş İstihbarat Teşkilatı antropologlarına, Japon toplumunda imparatorun görüşünü araştırma görevi verildi. Gelen raporlar Roosevelt'i, İmparatoru teslim olma koşullarında bırakma konusunda ikna etti (Adolph Hitler ve Benito Mussolini diktatrlerine yaptđđ koşulsuz teslimiyetten ziyade). Benedict'in Savaş İstihbarat Teşkilatı için yaptđđ araştırmanın büyük bir kısmı, Krizantem ve Kılıç olarak 1946'da yayımlandı ki bu, Benedict'in ülkeyi hiç ziyaret etmemiş olmasına rağmen birçokları tarafından Japon askeri kültürün klasik bir etnografyası olduğu dşnld.

Geleneksel anlamda alan çalışması savaş esnasında imkânsız olduğu için, kültür uzaktan çalışılmak zorundaydı. II. Dünya Savaşı antropologlarının bilim dalına teorik katkısı, genellikle "uzaktaki kültür" olarak bilinir. Savaştan sonra, 1947'den 1952'ye kadar, Mead, Benedict ve diğerleri Columbia niversitesinde bir araştırma programı kurdu. ABD Deniz Araştırmaları Ofisi'nde çalışırken, antropologlar; göçmen ve mülteci söylemleri, sanatçı ve gezginlerin notları, açıklamaları gibi özel bir kültürün resmini çıkarmakta kullanmak üzere; kültürel dokunun değerlendirmesini yapacak teknikler geliştirdiler.

Uzak kültür çalışmalarının çoğu, herhangi bir grup insanın sözde ulusal karakterinin psikolojik-gelişme sürecindeki benzerliklere dayanabileceği gibi, gelişmeye yönelik psikoloji öncüllerine dayanmaktaydı. Sonuçlarının bir kısmının şimdi gln görünmesine rağmen, (rneğin,

Gorer'in "hipotezi kundaklamak" sözü, Rus kültüründe duygusal bastırılmadan aşırı alkol kullanımına kadar farklı konuları açıklamak için kullanılır) diğer araştırma sonuçları sadece doğru değil, aynı zamanda askeri bağlamda faydalıydı.

Küçük Savaşlar

Ocak 1961'de, ABD Başkanı John F. Kennedy, çeşitli ulusal güvenlik tehditleri görüşmek üzere, ulusal güvenlik danışmanı Walt Whitman Rostow ile bir araya geldi. Kennedy ve Rostow; Vietnam üzerine yoğunlaştı ve Kennedy şöyle dedi: " Bu şimdiye kadarkilerin en kötüsü. Biliyorsun, Eisenhower asla bundan söz etmedi. Eisenhower uzun uzadıya Laos hakkında konuştu ama Vietnam kelimesini asla telaffuz etmedi."²⁶

Kennedy ve Rostow'un görüşmeleri(ve teşkilatın Vietnam için İsyan Bastırma Planı'nı yaptıktan 10 gün sonra Kennedy'nin planı onaylaması), Tümgeneral Edward G. Lansdale'nin Vietnam'daki durum konulu raporunda kaleme alındı. Graham Greene'nin kitabı The Quiet American'da Alden Pyle'in modeli olduğu düşünülen Lansdale, neredeyse tek başına, Filipinleri komünizmin devralmasını engelleyen eski bir reklâm müdürüydü. Lansdale, Ngo Dinh Diem'in, Güney Vietnam'ın Amerikan destekli hükümetinin başkanı olmasını sağladı ve sonra, Küba'da Fidel Castro'nun hükümetinin zorunlu olarak herhangi bir yol ile devirmesi için üstü kapalı bir operasyon olan, Mongoose Operasyonu'nu yürüttü.

Lansdale'nin Filipinlerdeki isyan bastırma operasyonlarının çoğu, en iyi, uygulamalı askeri antropoloji olarak tanımlanabilir. Örneğin, 1950'lerde

²⁶ Peter Kros, JFK's Early Indecisions, Vietnam Magazine, Şubat 2005

Filipinlerin Huk asilerine karşı isyan bastırma çalışmasının bir parçası olarak, psikolojik savaşta kullandığı yerel batıl inançları araştırdı: “ Bir psikolojik savaş vampir veya kara büyü gibi popüler korku unsurları üzerinden yapılır. Huk devriyesi iz peşine düştüğü zaman, pusuda bekleyenler sessizce, devriyenin son adamını kaçırdı. Vampir ısırığı gibi boynunu iki yerinden deldiler, tüm kanını akıttılar ve cesedi geri koydular. Huklar kayıp adamı aramaya döndüğü zaman ve kansız arkadaşını bulduğu zaman, devriyenin her üyesi, vampirin, onu ısırdığına ve sıranın içlerinden birinde olduğuna inandı. Lansdale, böyle bir taktiğin, dikkat çekecek derecede etkili olduğunu belirtti.

Huk İsyanı Boyunca, daha sonradan en iyi uygulamalı isyan bastırma çalışmalarından birinde ortak yazarlık yapan, gerçek bir gerilla savaşı uzmanı olan Kaptan Charles Bohannan daha sonradan en iyi uygulamalı isyan bastırma çalışmalarından birinde ortak yazarlık yapmıştır, Gerilla-Karşıtı Operasyonlar: Filipin Deneyimi. 2.Dünya Savaşı boyunca Filipinler ve Yeni Gine’de Japon gerilla karşıtı olarak savaşan Bohannan, Ordu isyan bastırma memuru olarak Filipinlerde kaldı. 1950’de Lansdale Filipinlere döndüğünde, Bohannan takım için ideal bir seçimdi. Bohannan, 1950’li ve 1960’lı yıllar boyunca, Lansdale’nin kumanda ettiği “Saigon Ordu Görevi”nde yardımcı komutan olarak görev alarak, Vietnam’da Lansdale ile çalışmaya devam etti.

Bohannan, antropoloji alanındaki çalışmalarını uzman derecesiyle tamamlamıştı ve yerel kültürel bilgi ile eğitim ve operasyonlar esnasında kültürel bilginin kuvvetli bir savunucusuydu. Özellikle, "insanların

düşüncelerini etkilemeyi amaçlayan operasyonlarla” ilgilendi. 1959'da, örneğin, İsyanı değerlendirmek ve ABD-Kolombiya operasyonu için bir plan sağlaması amacıyla Kolombiya'ya gönderildi. Antropologların alan çalışması yaptıkları gibi, takım 23,000 kilometreden daha çok yol kat etti ve 2,000'den fazla memur, sivil ve gerilla liderleri ile görüştü. Üç aşamalı raporları, şiddetin tarihini, altında yatan sosyoekonomik durumları ve Kolombiya ve ABD hükümetlerinin sosyal, sivil ve askeri reform tavsiyelerini inceledi.²⁷

Bohannan, isyan bastırmada en küçük birimlerin kullanılması gerektiğine inanıyordu. 1964 yılında Vietnam yayıncılık tarafından yayımlanmayan bir gazetede, potansiyel olarak zararlı olan isyan bastırmanın totaliter yöntemlerine karşı çıkar. Lansdale'e göre, çok büyük kuvvetler isyan bastırmak için etkili değildi: “Sadece sınırsız kaynakları olan komünist veya sömürgeci totaliter hükümetler isyancıları ve onların yandaşlarını öldürmeyi veya ele geçirmeyi düşünebilir.

Bohannan'ın rehberi Refus Philips (Vietnam'da Uluslararası Gelişim Organizasyonu'nun Kırsal İlişkiler Bölümünü yöneten eski bir CIA çalışanı) 1964 tarihli bir notta ABD ordusunun “geleneksel askeri düşünceye” bağlı olduğunu gözlemledi. Amerikan emirlerine ne İngilizlere has bir yöntemle rehberlik edildi ne de ABD isyan bastırma yönteminin askeri olmayan özel yöntemleriyle: “Herkes şehir harekâtları ve psikolojik savaştan konuşuyor fakat bununla ilgili çok az direktif var ve anlaşılmıyor. Ana vurgu öldürmek üzerinde kalmaya devam ediyor.”

²⁷ Bohannan, Unconventional Operations, Counter-Guerrilla Seminar, Fort Bragg, North Carolina, 15 Haziran 1961

Vietnam Savaşı

Vietnam Savaşı boyunca Landsdale ve Bohannan gibi yüksek askeri ve politik çevreden kişilerin otoritelerine rağmen, ordunun aşırı güçlü birliklerini tercih etmesi isyan bastırma bakımından kalpleri ve akılları çeldi. Chicago Üniversitesi mezunu bir öğrenci olarak Vietnam'a giden ve savaş boyunca RAND Şirketi için orada kalan Gerald Hickey gibi antropologlar, Vietnam hakkındaki derin bilgilerinin (isyan bastırma için çok önemli olan), savaş ilerledikçe, geleneksel savaş yöntemlerine yönelen ABD ordu liderleri tarafından kayda alınmadığını gördüler. Hickey'in kariyeri, şimdi bile askeri bir bağlamda, yetersizlik içinde araştırma politikaları, zararlı politikaları değiştirmedeki yetersizlik ve tarafından askeri girişime karşı diğer antropologlar tarafından çekiştirmek gibi antropolojik araştırmaya sıkıntı veren bazı sorunlara neden olmakta.

Güney Vietnam'ın aşağı kesimlerinde kalan bir köyün klasik bir etnografyası olan, "Vietnam'da Köy"ü yazan Hickey, 1961'de DARPA tarafından finanse edilen bir çalışmayı yürütmek için RAND tarafından göreve alındı. Çalışma, yeni kurulan ve bir savunma sistemi ile köy düzeyinde idari reorganizasyon yardımıyla, huzurlu bölgelerde devletin otoritesini güçlendirmeyi amaçlayan Stratejik Köy Programını izledi. Çalışmanın asıl konusu; dağlık kabilelerin nasıl Güney Vietnam Hükümetini desteklemeye teşvik edilebileceğiydi.

Hickey'in araştırması gösterdi ki; eğer çiftçiler toplu işgüçlerinin ve zamana, toprağa ve inşaat malzemelerine katkılarının gerçekten fiziki ve ekonomik güvenlikle sonuçlandığı konusunda ikna olsalardı, küçük köyler

başarılı olabilirdi. Hickey'in gözlemlerinin doğru olmasına rağmen, görüşleri çok barışçı olduğu için genellikle kayda alınmazdı.²⁸ Hickey, Deniz Generali Victor Krulak'tan bilgi aldığı zaman, general masaya yumruğunu vurdu ve şöyle dedi; "Biz, stratejik köylerin başarılı olması için gerekli olan ne varsa köylülerin yapmalarını sağlayacağız." Hickey, köylülerin aktif veya pasif olarak birçok direniş yöntemlerinin olduğunu ve motivasyon anlamında güç kullanmanın çoğu zaman işe yaramayacağını belirtti. Çalışmanın sonuçlarını beğenmediği için, Pentagon RAND'a bulguları değiştirmesi konusunda baskı yaptı; ama adil bir araştırma olmasını istediği için RAND bu isteği reddetti. Sonunda, Hickey'in bulgularının hiçbiri hayata geçirilemedi ve Stratejik Köy Programı bir başarısızlıktı.

1964'te, Montagnard'ın dağlık arazisindeki kabile gruplarının büyük bir ayaklanması, FULRO pankartının altında meydana geldi. Montagnard'ın komünist kuzeye karşı ABD tarafından desteklenmesine rağmen, Güney Vietnam Hükümeti'nin nüfuslarını özümsemek ve bölgelerini kontrol etme çabalarına şiddetle karşı çıktılar.

İsyanla uğraşmak, askeriye ve güney Vietnamlı hükümet için büyük bir yaptırımdı; çünkü merkezdeki dağlık bölgeler, stratejik öneme sahipti ve Kuzey Vietnam ana sızma ve tedarik rotası olan Ho Chi Minh Trail kapsıyordu. Yıllar boyunca Montagnard'la çalışmış olan Hickey, Vietnam'daki ABD güçlerinin saygın kumandanı General William Westmoreland'a kabileler arasında milliyetçilik kavramının yaygınlaşması ve isyanla nasıl başa çıkılması gerektiği konuları hakkında tavsiyelerde bulundu. Hickey ayrıca

²⁸ Gerald Hickey, *Village in Vietnam* (New Heaven: Yale University Press), 1964

başarılı bir şekilde, dağlık liderler, ABD ve Güney Vietnam Hükümetleri arasında bir aracı olarak görev yaptı.²⁹

Savaş uzadıkça Hickey, emek sarf edilen bir savaşın komünistleri mağlup edeceğine inanan ABD Ordusu Generali William E. Depuy gibi subaylar tarafından benimsenen askeri stratejiler konusunda giderek daha da endişeleniyordu. Hickey'in görüşü, Vietnam'daki savaşın, zayıf askeri güçlerle değil, sadece politik koşullarda çözülebileceğini savunan bir politik mücadele olduğuydu. Bir antropolog olarak Hickey, Vietnam'ın kendi kültür öğelerinin, var olan ulusal politik partiler ile dinsel gruplar ve komünizm kurallarına uymayan azınlıkları birbirine yaklaştırmak için kullanılabileceğini fark etti.

Tüm bu eleştiriler ve değerlendirmeler neticesinde, şuan dünyanın dört bir tarafında silahlı kuvvet bulunduran veya silahlı kuvvetlerinden ferdi bazı personelini diğer devlet kurumlarında çalıştıran Amerika Birleşik Devletleri çok açık olarak antropologlarına silahlı kuvvetleri bünyesinde kadrolu görevler vermektedir. Yıllar önce tezin ana konusunda da görüldüğü üzere ve süregeldiği gibi antropologlardan etkin faydalanan A.B.D. muharebenin hazırlık safhasından itibaren gerek istihbarat anlamında gerekse düşman imkân kabiliyetini ortaya koyma noktasında gizli olarak da olsa antropologlardan faydalanmıştır. Aşağıda çeşitli görsel ve yazılı medya haberlerinde yayınlanan, artık kadrolu antropolog çalıştırdığına dair iki makale yer almaktadır. Birincisi birçok yerde yayınlanmasına rağmen İngiliz Haber Ajansı BBC'nin Türkçe sitesinden, ikinci makale ise New York Times dergisinden alınmıştır.

²⁹ Gerald Hickey, *Window on a War: An Anthropologist in the Vietnam Conflict* (Lubbock: Texas Tech Universty Press), 2002

4.1.2. Pentagon Şimdi de Antropologları Devreye Sokuyor:

ABD Savunma Bakanlığı Irak ve Afganistan'da görülmedik düzeyde yoğun bir mücadele sergiliyor. Antropologların görevi Amerikan askerlerinin yerel kültürleri anlamalarını sağlamaktır.

Çatışma bölgelerine mayınlara ve saldırılara dayanıklı özel taşıtlar gönderen ABD, direnişçileri saptamak için de, yeni geliştirilen biyometrik teknolojilere başvuruyor. Ancak Pentagon, bununla yetinmeyerek, Irak ve Afganistan'daki sosyal grupların incelenmesi için "İnsan Coğrafyası Sistemi" adıyla yeni bir program daha geliştirdi. "İnsan Coğrafyası Sistemi", insanlar ve topluluklar konusunda uzman antropologların işbirliğini esas alıyor. Programı yöneten emekli özel operasyonlar görevlisi Albay Steve Fondacaro, kültür alanında uzmanlaşmış antropologları görevlendirmek istiyor. Fondacaro, "Kültür alanında uzmanlaşmış antropologlar, toplulukların nasıl karar verdiğini, tutumların nasıl oluştuğunu anlama üzerinde odaklaşıyorlar. Bizlere, sorunlara, hedef toplumun gözünden en iyi şekilde bakma olanağı sağlıyorlar" diyor.³⁰

Ancak ABD'de pek az antropolog askeri üniforma giymek ve zorunlu silah eğitimi almak heveslisi. "Kaygılı Antropologlar Grubu" adlı bir grup da, Amerikan Savunma Bakanlığının direnişçilere karşı uygulamak istediği bu çalışmaya katılmayacağını duyuran bir bildiri yayımladı.

³⁰ Lindsay Beyerstein, Anthropologist on the Front Lines, In These Times, 30 Kasım 2007

"İnsan Coğrafyası Sistemi" halen Irak ve Afganistan'daki askeri birlikler içinde altı ekip görevlendirmiş durumda. Her ekipte en az bir sosyal bilimci, genellikle bir antropolog, bir dil uzmanı ve ordudan bir emekli asker ya da özel timlerden veya istihbarat dairelerinden bir yedek görevlendiriliyor.³¹

Albay Fondacaro, "Toplumdaki son derece karmaşık sorunları anlayabilmek için sosyal bilimcilere ihtiyaç var. Bu uzmanların yol göstermeleri ile askeri personel askeri kararların alınmasına katkıda bulunuyor. Böylece sorunlar üzerine ortaklaşa deha ortaya konuyor" diyor. Bu ortak dehanın maliyeti, ekipteki her sivil üye başına yılda 400 bin dolar dolayında. Bu miktarın içinde adam kaçırma olasılığına karşı yapılan sigortanın bedeli de bulunuyor.

Pentagon, diğer birçok projede olduğu gibi, "İnsan Coğrafyası Sistemi"ni de kısmen özel kaynaklarla karşılıyor. BAe Systems, gereken sosyal bilimcileri bulmakla görevli. Küçük ölçekte denemeleri yapılan programın antropologlardan gelen birçok eleştiriye rağmen hızla genişletilmesi ve uygulamaya konulması planlanıyor.

BAe'nin saha çalışması yürütecek antropologlar için verdiği iş ilanlarında direnişçilerle mücadelede yerli halkının güveninin kazanılmasının önemine dikkat çekiliyor. Ancak bu ilanın Amerika'daki antropologlar nezdinde fazla ikna edici olmadığı belirtiliyor.

³¹ www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2007/10/printable/071016_anthropologists.shtml - 6k -

Geçen yıl en büyük antropolog derneği AAA, Irak savaşına son verilmesi çağrısında bulunmuştu. Birçok antropolog, "İnsan Coğrafyası Sistemi" programında çalışmanın ahlaki açıdan doğru olmadığını düşünüyor.³²

4.1.3. Amerikan Ordusu Antropolojiden Yararlanıyor:

David Rohde, Şabak Vadisi, Afganistan

Doğu Afganistan'ın bu izole edilmiş istihkâmındaki operasyonlarda askerlerin "çok önemli bir silah" olarak adlandırdıkları biri var: Tracy isimdeki sivil, tatlı dilli bir antropolog. Tracy, Pentagon'un deneme amacıyla Irak ve Afganistan'daki Amerikan birlikleri içerisinde kullandığı antropolog ve diğer sosyal bilimcilerden oluşan ilk İnsan Zemini Takımı'nın üyelerinden biri. Tracy'nin dâhil olduğu ekibin buradaki aşiret ilişkilerinin hassas noktalarını anlama kabiliyeti, olumlu sonuçların somut olarak görüldüğünü söyleyen yetkililer tarafından övgüyle karşılanıyor.

Buradaki antropologlarla birlikte çalışan 82nci Hava Bölüğü komutanı Albay Martin Schweitzer, bilim adamlarının Şubat ayında bölgeye gelmesinin ardından birliğin askeri operasyonlarının %60 oranında azaltıldığını ve böylece askerlerin daha çok güvenliğinin artırılması, yerli halk için sağlık ve eğitim hizmetleri gibi konulara odaklanabildiğini söylüyor. Schweitzer "olaylara insani bir perspektiften, bir sosyal bilimci perspektifinden bakıyoruz. Düşmana odaklanmış değiliz. Buradaki insanlara iyi yönetişimi getirmeye odaklanıyoruz" diyor.

³² www.BBCTurkish.com, 16.10.2007

Eylül ayında Savunma Bakanı Robert Gates, Irak ve Afganistan'daki 26 tugayın her birine antropolog ve diğer sosyal bilimcilerden oluşan birer ekip gönderen program için 40 milyon dolarlık ek bütçe sağladı. Eylül'ün başından bu yana beş yeni ekip Bağdat çevresine yerleşerek buradaki ekip sayısını altıya çıkardı.³³

Fakat bu gelişmeler yaşanırken akademik çevrelerden de eleştiriler yükseliyor. Vietnam ve Latin Amerika'da sosyal bilimlerin suistimal edildiğini belirten bazı akademisyenler, programı sosyal bilimlerden siyasi çıkar elde etmekle itham ederek "kiralık antropoloji" diye nitelendiriyor. Program karşıtları, orduyla çalışan bilim adamlarının niyetleri ne olursa olsun, istemeden tüm antropologların birer ordu muhbiri olarak algılanmasına yol açmasından korkuyor.

George Mason Üniversitesi'nde antropoloji profesörü olan Hugh Gusterson ve 10 antropolog, internet üzerinden antropologlara, özellikle de Irak'taki ekipleri boykot etmeleri çağrısında bulunuyor. Yayımlanan bildiri de "Programı savunanlar, bunun sıklıkla daha güvenli bir dünya yaratmak için ortaya çıktığını söylüyor. Temelde ise işgalin toplu katliamlara yol açan çatışmalara gerek kalmadan yapılması amaçlanıyor" deniliyor.

Afganistan'a, antropologlar ülkeye yeni gelen 6,000 kişilik birlikle beraber ulaştılar. Yeni Amerikan kuvvetleri ülkenin doğusundaki birliklerin sayısını iki katına çıkardı. Bush yönetiminin Irak'taki ek asker sevkiyatının küçük versiyonu olarak Afganistan'daki asker sayısının artırılmasıyla, daha

³³ David Rohde, Army Enlist Anthropology in War Zone, The New York Times, 5 Ekim 2007

az direnişle karşılaşıp daha çok risk alabilen buradaki Amerikan birlikleri, isyancı hareketleri bastırma kabiliyetini güçlendiriyor.

Irak'taki Amerikan birlikleri komutanı General David Petraeus geçtiğimiz yıl ordunun yeni mücadele planı hazırlanırken çalışmalara bizzat iştirak etmiş ve strateji kelimesi ordunun yeni mantrası haline gelmişti. Yakın zamanda gerçekleşen bir askeri operasyon ise yeni yaklaşımın zemine somut olarak nasıl indirebileceği sorusunu gündeme getirdi.

Yapılan röportajlarda Amerikalı askeri yetkililer, bilim adamlarının tavsiyelerinin mükemmel sonuçlar verdiğini, buradaki olaylara Afgan perspektifinden bakabilmelerine yardımcı olduğunu ve bu sayede askeri operasyonların azaldığını söyleyerek programa övgüler yağıdırıyor.

Bu programın amacının, aşiret üyelerini emniyete yardımcı olmaya ikna ederek, yoksullukla mücadele ederek ve köylüleri Taliban ile suçlulardan koruyarak yerel hükümet yetkililerinin performansını artırmak olduğu belirtiliyor.

Afganlar ve Batılı sivil yetkililer de antropologları ve ordunun yeni açılımını övüyor ancak programın uzun vadede başarılı olup olmayacağı sorusunu ihtiyatla karşılıyorlar. Ülkedeki istikrarsızlığı tetikleyen pek çok ekonomik ve siyasi problemin ancak çok sayıdaki Afgan ve Amerikalı sivil uzman tarafından çözülebileceği söyleniyor.³⁴

³⁴ <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9d04e3d81130f936a35753c1a9619c8b63>

Afganistan'ın güneydoğusundan sorumlu Birleşmiş Milletler yetkilisi Tom Gregg "öyle sanıyorum ki burada askeri yöntemlerle başarıya ulaşılamayacağını gören ordu şu sıralarda büyük bir değişimden geçiyor" diyor. Fakat Gregg, ordunun geliştirilen bu stratejiyle uyumlu çalışma kabiliyetine henüz sahip olmadığını da sözlerine ekliyor.

Küçük gruplar halinde uzak bölgelere konuşlanan askerlerle Albay Schweitzer'in paraşütçüleri, on yıllardır büyüyen aşiretler arası anlaşmazlıkları çözmek için "jirga"ları, yani yerel konseyleri organize ediyor.

Askeri yetkililer yeni strateji olan "silahlı sosyal proje"nin mimarı Avustralyalı antropolog David Kilcullen ile askerin uyumlu çalışıp çalışmadığı sorularına önemsemeyerek cevap veriyorlar. 4. Uçak Filosu, 73. Bölük komutanı Yarbay David Woods "Bu işi kim yapacak? Gelişmek zorundasınız. Aksi takdirde işe yaramazsınız" diyor.

Antropoloji ekibi aynı zamanda ordunun "Khyber Operasyonu" dediği temel bir rol üstleniyor. Yaz sonunda 500 Afgan, 500 de Amerikan askeriyle düzenlenen 15 günlük bir operasyonda, çoğu Paktia eyaletinde bulunan 200–250 kadar Taliban militanı temizlenmeye çalışıldı. Böylece Amerikan birlikleri ve yerel valilere intihar saldırısı düzenlenen güneydoğu Afganistan'ın en önemli yolunun da güvenliğinin sağlanması hedeflendi.

Yarbay Woods'un söylediğine göre, ilk mahallelere girildiğinde, Tracy bir köyde, dul kalmış insanlar üzerine alışılmadık bir dikkatle yoğunlaştı. Ailenin yükünü çekmek zorunda kalan oğulları, maddi sıkıntılar ve

üzerlerindeki baskıyla, iyi bir gelir sağlayan isyancılara katılabilirdi. Tracy'nin tavsiyesiyle Amerikalı yetkililer buradaki dullar için bir meslek edinme programı geliştirdi.

Bir başka mahallede antropolog, aşiret büyüklerinin başının vurulmasının rasgele bir gözdağı verme eyleminden daha başka amaçlara sahip olduğu yorumunu yaptı. Tracy "Taliban'ın amacı, güneydoğu Afganistan'ın en büyük aşiretlerinden olan Zadran'ı parçalamak" dedi. Bunun ötesinde eğer Afgan ve Amerikalı yetkililer Zadran'ı birleştirebilirse, aşiretin Taliban'ın bölgedeki operasyonlarını engelleyebileceğini belirtti.

Yarbay Woods "ismini ne koyarsanız koyun işe yarıyor" diyor ve ekliyor: "Program sadece sorunun belirtilerini değil, kendisini de tanımlamada size yardımcı oluyor."

Ekiplerin kurulması süreci, Irak'taki Amerikalı askeri yetkililerin yerel nüfus hakkında hemen hemen hiç bilgilerinin olmamasından şikâyet etmesiyle, 2003'ün sonunda başladı. Pentagon yetkilileri deniz kuvvetleri için çalışan ve askeri stratejilerin geliştirilmesinde sosyal bilimlerin kullanılmasını savunan Yale mezunu kültürel antropolog Montgomery McFate ile temasa geçti.

McFate 2005 yılında yerel nüfus hakkında yetkililere detaylı bilgi sağlayan bir veri tabanının oluşturulmasına yardımcı oldu. Ertesi yıl, emekli özel harekât üyesi Albay Steve Fondacaro programa katıldı ve sosyal bilimcilerin Amerikan askeri birliklerine yerleştirilmesi gerektiğini söyledi.

Programın sosyal bilimler baş danışmanı ve yeni direnişle mücadele kılavuzunun yazarlarından olan McFate, bilim adamlarının orduyla birlikte çalışmasına yönelik eleştirilere cevap veriyor: “Ben sık sık antropolojiyi askerileştirmekle suçlanıyorum. Fakat bizim gerçekten yaptığımız askeri antropologlaştırmak.”

San Jose Üniversitesi'nde antropoloji profesörü olan Roberto J. Gonzalez programa katılanları tecrübesiz ve ahlaksız olarak niteliyor. Gonzalez, ordu ve CIA'in antropolojiyi sürekli olarak isyanlara karşı yürütülen operasyonlarda ve propaganda faaliyetlerinde suiistimal ettiğini, artık askeri taşeron firmaların bile bilirkişi raporlarında antropologları kullandığını söylüyor.

Anthropology Today dergisinin Haziran sayısında yayınlanan yazısında Gonzalez “bunlar ordunun, istihbarı birimlerin ve taşeronların kısa vadeli çıkarlarına hizmet ediyor ama uzun vadede tüm disipline zarar verecektir” diyor.

Eleştirilerin programın anlaşılmamasından kaynaklandığını söyleyen McFate ise, ekibe yeni antropologların katıldığını vurguluyor. McFate, amaçlarının orduya çatışmaların provoke edilmesi yerine azaltılmasında yardımcı olmak olduğunu anlatırken, antropologların istihbarat için bilgi topladığı iddialarını sert bir biçimde yalanlıyor.

Tracy, Güney Afganistan'da yalnızca isyancıları öldürmeye odaklanan ağır askeri operasyonları azaltmak istediklerini, bunun bölge

nüfusunu daha da dışlayacağını ve daha fazla isyancının ortaya çıkmasına yol açacağını söylüyor: “Geri dönebilir ve ordunun anlayışını geliştirebilirim. Böylece Irak’ta yaptığımız hataları tekrar etmeyiz.”

Tracy, komutanlara tavsiyelerde bulunmanın yanında, beş kişilik ekibin sosyal, ekonomik sorunlar ve siyasi anlaşmazlıklarla birlikte, yerel liderlere ve aşiretlere ait bir veri tabanı oluşturduğunu söylüyor.

Bir askeri operasyon esnasında askerler intihar bombacılarını gözlerken, Tracy ve ordu doktorları da ücretsiz bir klinikte görev yaptılar. Yetkililer, sağlık hizmetlerinin geliştirilmesiyle Afgan hükümetinin halka hayat standartlarını yükselttiğini göstereceğini umut ettiklerini söylüyor.

Sivil işlerden sorumlu askerler, bir okul inşa edilen yerdeki Zadran aşiretine bağlı gruplar arasında arabuluculuk yapmaya çalışıyor. Amerikalılar, yapılacak okulda her iki gruptan çocukların okuyacak olmasıyla gruplar arasında süren kaliteli kereste elde edilen bir dağ üzerindeki kontrol mücadelesinden doğan 70 yıllık anlaşmazlığın sona ermesini umuyor.

Yeni programı övseler de, Afgan ve Amerikalı yetkililer zayıf Afgan hükümetinin programdan sonuç alıp alamayacağını zamanla belli olacağını söylüyor. BM yetkilisi Gregg “bu, boşlukları doldurmak için bir meydan okuma olacak” diyor ve ekliyor: “Hükümetin programdan avantaj sağlayıp sağlayamayacağı konusunda soru işaretleri var.” Diğerleri de Amerikan ordusu ve müttefiki NATO birliklerinin operasyonların gidişatını kontrol edip edemeyeceği konusunda birtakım şüphelere sahip.

Amerikalı askeri yetkililer iyimserliklerini koruyor. Hem Irak hem de Afganistan'da orduya hizmet veren pek çok asker Afganistan'dan daha umutlu olduklarını belirtiyor. Bir askeri yetkili, Iraklıların ülkelerinin istikrarını sağlamak için güçlü ekonomi gibi potansiyel araçlara sahip olduğunu, ancak yeterli isteğe sahip olmadığını; Afganların ise istekli olduğunu fakat gerekli araçlardan yoksun bulunduğunu söylüyor.

Amerikan vaatlerinin ardından geçen altı yılın sonunda öyle gözüküyor ki Afganlar da bu isteklilik testini Amerikalıların mı yoksa Taliban'ın mı kazanacağını görmek için bekliyor. Söylenenlere göre bu yaz uzun bir potansiyel mücadelenin yalnızca bir perdesiydi.

Amerikan ve Afgan komutanlar tarafından düzenlenen bir "Süper Jirga"da, Afgan parlamentosunun üyelerinden Nadir Han Katawazai, aşiret liderlerinin önünde yaptığı konuşmada karşılaştıkları zorlukları gözler önüne serdi. Katawazai "Khyber Operasyonu yalnızca birkaç günlüğüne idi. Taliban yeniden belirecek" dedi.³⁵

³⁵ David Rohde, Army Enlist Anthropology in War Zone, The New York Times, 5 Ekim 2007

4.2. Türkiye’de Antropolojinin Gelişimi:

Türkiye’de antropoloji daha çok üniversitelerde verilen antropoloji eğitimiyle açıklanabilir. Şu an Ankara Üniversitesi (fiziki antropoloji, paleoantropoloji ve sosyal antropoloji dallarında), İstanbul Üniversitesi (antropoloji ana bilim dalında), Hacettepe Üniversitesi (antropoloji yüksek lisans ve doktora programında), Cumhuriyet Üniversitesi (antropoloji ana bilim dalında), Yeditepe Üniversitesi (antropoloji ana bilim dalında) ve Mustafa Kemal Üniversitesi (antropoloji ana bilim dalında) olmak üzere altı üniversitede lisans ve yüksek lisans düzeyinde antropoloji eğitimi verilmektedir. Antropoloji Bilimi’nin Türkiye’de ki gelişimini, etkilerini ve etkilenmelerini en derli toplu ele alan kaynaklardan bir tanesi de Antropoloji Sözlüğü’dür.

Ankara Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi antropoloji eğitiminde ilk ve köklü üniversiteler olmakla birlikte Türkiye antropolojisinin tarihi Cumhuriyet’in kuruluşuyla başlar. 1925 yılında İstanbul Dârülfünunu Tıp Fakültesi bünyesinde Atatürk’ün emriyle kurulan Türkiye Antropoloji Tetkikat Merkezi, Türkiye antropolojisinin ilk kurumsal varlığıdır. Tamamen biyolojik antropolojiye yönelik olarak kurulan bu enstitü 1933 yılında Üniversite Reformu çerçevesinde Tıp Fakültesi’nden Fen Fakültesi’ne nakledilmiş, Doçentlik kadrosu da Profesörlük kadrosuyla değiştirilmiş ve bu kadroya Şevket Aziz Kansu atanmıştır.

Enstitü bünyesinde Üniversite programına resmen giren antropoloji ve etnoloji derslerini Kansu yürütüştür. Ankara’da Dil ve Tarih-Coğrafya

Fakültesi kurulunca, enstitü bütün malzemesi ve kadrosuyla bu fakülteye nakledilmiş ve fakültede eğitim-öğretim amacıyla “ Antropoloji ve Etnoloji Kürsüsü” kurulmuştur. Ankara'ya taşınan Enstitü, esas itibariyle, Türk halkının kültürel kökleri, tarihsel gelişmesi ve fiziki karakterlerini araştırarak Kemalist Tarih tezi'nin geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Yurtdışına da antropoloji eğitimi için öğrenci gönderilmesine de devam ediliyordu. 1934 yılında Muzaffer Süleyman Harvard Üniversitesi'ne, 1935 yılında da İstanbul Üniversitesi antropoloji asistanı Seniha Tunakan Berlin Üniversitesine ve Kaiser Wilhelm Antropoloji Enstitüsü'ne gönderilmiştir. Bu arada Türk Tarih Kurumu asbaşkanı Afet İnan da Cenevre'de Prof. Eugene Pittard'ın yanında antropoloji doktorası yapmaktadır. Ülke yöneticileri 1930'larda kültür politikası içinde ve resmi Türk Tarih Tezi'ni desteklemek üzere antropolojiye büyük önem vermişlerdir. Bu eğilim, 1930'lar dünyasının sürüklendiği genel toplum görüşünden ayrı değildir. O yılların dünya konjonktüründe, “ırk kavramı”nın etkisi iyice öne çıkmıştır. Bu sadece faşizme kayan ülkeler için değil, bütün Avrupa ülkeleri için geçerlidir. Dönemin en önemli antropoloji otoritelerinden biri ve Afet İnan'ın “Doktora Babası” olan İsviçreli Profesör Eugene Pittard, 1924'te Paris'te yayımladığı “İrk ve Tarih” adlı kitabında, ırk ve tarih terimlerini birbirine yakın kavramlar olarak ilan etmiş ve bu iki sözcüğün bütün meseleyi hallettiğini kaydederek ırkın tarihi izah ettiğine emin olduğunu söylemiştir. Pittard'a göre, “insanlık tarihi doğal tarihe sıkı sıkıya bağlıdır”; devletlerin durumunu göstermek için öncelikle mekân, sonra da etnik tabloları ortaya koymak gerekmektedir. Pittard, Amerika'daki üniversitelerin de tarihin bu

yapısını çok iyi anladığını ve bütün beşeri bilimcilerin antropolojinin sunduğu sonuçlara bağımlı hale geldiğini vurgulamıştır. Afet İnan'da, büyük Türkiye antropometri araştırmasına dayanan doktora tezinin ana iddiasının, antropometrik esaslara bağlı olarak tarih yazmak olduğunu belirtmiştir. Ona göre yüzyılın başlarında tarih ve kültür, çoktan "ırk" fenomenine bağlanmıştır. Zaten bu araştırmayla Türklerin "beyaz ırk" tan olduğunu kanıtlamaya çalışmıştır.

II. Dünya Savaşı'na kadar Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi bünyesindeki antropoloji bölümü, tarihinin en büyük desteğini görmüş ve en kapsamlı antropometrik incelemeler bu dönemde yapılmıştır. Bunlar arasında en önemlisi, Atatürk'ün emriyle 1937'de yapılan "Türkiye Antropometri Anketi"dir. Sağlık, Milli Eğitim ve Milli Savunma Bakanlıklarının yardımıyla yürütülen anket, Afet İnan'ın tezinin temelini oluşturur ve tezin Türkçe çevirisi 1947'de yayımlanmıştır. Yapılan anket, boyutları bakımından o zamana kadar yapılanlar arasında en geniş ölçekli çalışmadır. Eunege Pittard da bunu belirtmiştir: "Hiçbir zaman hiçbir devlet bu nevi bir antropoloji envanteri vücuda getirememiştir. Trakya ve Anadolu'da 64.000 kişi tetkik edilmiştir". Afet İnan'da, antropolojik araştırmaların yapılmasında Atatürk'ün rolünü vurgulamıştır: "Atatürk olmasa idi, bu araştırmalara alaka göstermese ve onların yapılması hususundaki emirlerinin otoritesi olmasa idi antropoloji ilmi pek mümkündür ki böyle bir anket kaydedemeyecekti... Pittard'a göre "Atatürk'ün Türk milletinin menşeinin kabil olduğu kadar iyi tanımak hususundaki şiddetli arzusu, milletin şefini etnik ve ırkî meselelerle alakadar olmaya süratle teşvik etti"... Atatürk antropolojik araştırmaları sadece ırkî

meseler yönünden değerlendirmemiştir. Çünkü Atatürk toplumsal adalet isteyen pratik sosyolojinin yaratıcısıdır. “Kültür dediğimiz zaman bir insan cemiyetinin, devlet hayatında, fikri hayatında, iktisat hayatında yapabilecekleri şeylerin muhassalasını (toplamını) kastediyoruz ki, medeniyet de bundan başka bir şey değildir.” (Atatürk–1929) Nitekim antropometri insan gücünden en iyi şekilde istifadeyi sağlayabilir. morfolojik özelliklerine göre seçilecek işçiler tarafından sarf edilecek kuvvet onları boşuna bir zahmetin en azı ile daha verimli kılacaktır. İyi yapılmış –uygulanmış- antropometri hayatı her türlü safhalarında insanların daha iyi tasnifini ve daha verimli olmalarını sağlar. Okullar, fabrikalar, ordu ve spor antropometrik araştırmalardan ayrı ayrı faydalanırlar. “Türk milleti, ancak varlığını derin ve sağlam kültür sınırlarıyla çizdikten sonradır ki onun yüksek kapasitesi ve fazileti milletler arasında tanınır. Türk Milletine fitrî rengini veren bu inkılâplardan her biri çok geniş tarihi devirlerin övünülebileceği büyük işlerden sayılsa yerindedir.” (Atatürk–1935)

Türkiye’de yapılan bütün kazılara 1930’dan sonra antropoloji uzmanlarının katıldığı görülmektedir. Prof. Kansu Chicago Üniversitesi’nin yürüttüğü Alishar kazısına, asistan Muine Atasayan da Alacahöyük kazısına katılmıştır. 1936–37 yıllarında antropoloji stajyeri olarak istihdam edilen Kemal Güngör de, Güney Anadolu Yörükleri üzerinde antropolojik ve etnolojik çalışmalar yürütmekteydi.

Fiziki antropoloji, psikolojik antropoloji ve kültürel antropoloji olmak üzere üç ana alan üzerinden yürütülen antropoloji ve etnoloji öğretimi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde kurumsallaşmıştır. Bu çerçevede 1940’lara

kadar yapılan kazılardan DTCF antropoloji laboratuvarına büyük iskelet serileri getirilip incelemeye alınmıştır. Afet İnan'ın ifadesiyle, bu faaliyetleri çerçevesinde DTCF Antropoloji Enstitüsü, "...en modern ve muntazam laboratuara sahipti..." ve Avrupa'daki emsalleriyle karşılaştırıldığında bu laboratuvarın "birçok bakımdan üstün durumunu kabul etmek mümkün" dır.

1950'lere kadar Türkiye'de kurumsallaşan antropoloji geleneğinin, Türk Tarih Tezi'nin temel kaygılarının etkisiyle, yoğun olarak biyolojik antropoloji alanlarına yöneldiği görülmüştür. Oysaki 20. yüzyılın başlarından itibaren, özellikle "Halka Doğru" hareketinin de etkisiyle, kırsal alana ve kırsal alandaki toplumsal ilişkilere eğilen kişiler olmuştur. Özellikle Ziya Gökalp'ın çalışmaları bu anlamda oldukça değerlidir. Bu "Halka Doğru" hareketinin etkileri, Cumhuriyet'e, Hamit Zübeyr Koşay, Ali Rıza Yalman gibi isimlerin yaptığı kırsal monografilerle intikal etmiş; ancak asıl köy araştırmaları, 1940'larda ABD'nde ve Fransa'da Doktora çalışmalarını bitirerek Türkiye'ye gelen ve Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde sosyoloji ve folklor bölümlerinde istidam edilen Behice Boran, Niyazi Berkes, İbrahim Yasa ve Pertev Naili Boratav gibi araştırmacılarla ivme kazanmıştır. Antropoloji ve Etnoloji kürsüsünün etnoloji tarafı oldukça zayıf kalmış, bu alandaki boşluk sosyoloji bölümü içindeki çalışmalarla doldurulmaya çalışılmıştır.

Türk Tarih Tezi'nin devlet tarafından, II. Dünya Savaşı sonrasında, aynı heyecan ve şevkle desteklenmediği görülmüştür. Örneğin tamamıyla Tez'den devşirilmiş 1931 baskılı dört ciltli lise tarih ders kitapları artık okutulmamıştır. Bu değişimde hem İnönü rejiminin Atatürk döneminin damgasını taşıyan adımlarla arasına mesafe koymasının hem de dünya

konjonktüründeki köklü değişimin ve Türkiye'nin yavaş yavaş Batı ile resmi ittifak ilişkilerine girmesinin rolü büyük olmuştur. Dolayısıyla, Tez devletin politik desteğini yitirip gündemden uzaklaştıkça, Tez'e destek olan ana argümantasyon kaynakları da önemlerini yitirmiştir. Bu kaynaklar arasında belki de en fazla darbe alanı antropoloji olmuştur. Antropoloji ülkeye bir "ırk bilimi" olarak girdiği ve "ırk teorisi"nin içinde bir yer işgal ettiği, devletin ulus yaratma sürecinde ve uluslar arası meşrutiyet arayışında başvurduğu Tez önemini ve güncelliğini yitirdiği için, antropoloji özellikle 1940'ların ikinci yarısından itibaren bir gerileme yaşamıştır. Afet İnan'ın 1947'de Doktora Tezi'ni Türk Tarih Kurumu yayınları arasında yayımlaması adeta bir son çırpınıştır. Aynı yıl Dil Tarih-Coğrafya'nın Fakülte dergisinde Halil Demircioğlu'nun kitaba yönelik bir eleştirisinin yayımlanması, Tarih Tezi'nin ve merkezinde yer alan "ırk teorisi"nin önemini kaybettiğini, daha doğrusu artık himaye görmediğini açıkça göstermektedir. Antropolojinin gerilemesinin paradigmatik değil de doğrudan doğruya siyasal olan bir başka nedeni de, o yıllarda Ankara Üniversitesi Rektörü olan Antropoloji bölümünün kurucusu Şevket Aziz Kansu'nun 1946'dan beri komünistlik ithamı altında kalması ve aleyhine bir kampanyanın yürütülmesidir. Kansu, bu kampanya sonucunda 1948'e gelindiğinde rektörlükten ayrılmak zorunda kalmıştır.

Berkes, Boran, Boratav ve Muzaffer Şerif'in Üniversiteden uzaklaştırılması, kapmayanın doruk noktası olmuştur. Antropoloji, bundan sonra, sıra dışı, toplumun ilgisi ve toplumsal etkileri bulunmayan bir bilim halinde Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi içinde varlığını korumuştur ama Tarih

Tezi içindeki yer alış biçimine bağlı olarak bundan böyle hep bir “ırk bilimi” olarak algılanagelmiştir.

Kültürcü bir milliyetçilik devletin varlığını ve bütünlüğünü güvenceye alacaktır. Bu tür milliyetçiliğin artık ırkî kaygılara ihtiyacı yoktur. Devletin duyarlılığının sınırlarını, Soğuk Savaş koşullarının doğurduğu anti-komünist ve Batıcı siyasal çerçeve belirlemektedir. Bu yüzden, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Kurumsallaşmaya başlamış suya sabuna dokunmayan bir etnografya ve Marksizan etkilerden arınmış solidarist/korporatist bir sosyolojinin yerleştiği görülür. Bu çerçevede, köy araştırmaları yürüten sol eğilimli bilim adamlarının tasfiyesinin ardından, kültür milliyetçiliğinin temeli olarak görülen romantik bir etnografya geleneğinin yerleştiğine tanık olunmaktadır. Bu gelenek, esasında Cumhuriyet ideolojisinin beslenme kaynaklarından biri olan “Halka Doğru” hareketinin devamı niteliğindedir. Bu çerçevede, ilk olarak, Cumhuriyet’in ilk yıllarında Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi tarafından Ankara’da Etnografya Müzesi kurulmuş ve başına İstanbul Dârülfünunu Edebiyat Fakültesi’nde etnografya dersi veren ve İstanbul’daki Etnografya Müzesi’nin müdürü olan Macar Mesaroş getirilmiştir. Bu tür bir etnografyacı anlayış “ulusal kültürü” keşfetmek, açığa çıkarmak ve uyandırmak için, “ulusal öz”ü en mükemmel biçimde sakladığı varsayılan ve kozmopolit etkilere maruz kalmadığı düşünülen, büyük bölümü saf köylülükten oluşan halk kütlelerine yönelerek bu “öz”ün kavranması gereğine dayanıyordu. Türkiye’de, ön saflarında Cumhuriyet ideolojisinin oluşturucuları sayabileceğimiz Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura’nın bulunduğu bir dergi çatısı altında başlayan ve sonra bir “halkçılık” programına dönüşen

“Halka Doğru” hareketinde, bu türden bir köycülük ve halkçılık ağır basar. Bir kısım Türk Ocağı üyesi, 1919’da resmen bir Köycüler Cemiyeti kurmuşlar ve başında resmen Halide Edip’in, fiilen de Reşit Galip’in bulunduğu Cemiyet “Halka Doğru” hareketinin bir uzantısı olarak hareket etmiştir. “Halka Doğru” hareketinin bir boyutu ulusal anlamda bilinç taşımak ise, diğer boyutu, yukarıda değinildiği gibi, “ulusal öz”ü kavramak olmuştur. 1926 tarihli Türk Ocakları Mesai Programı’nda her şubenin kütüphane ve fotoğraf dâhil olmak üzere her türden belgeleme çalışmasıyla, bilhassa köylerin, tabii manzaralarının, yerleşik ve Yörük halka ait gündelik hayatın ve bu çerçevede bütün etnografik-folklorik malzemenin kaydedilmesi istenmiş, hatta “ufak bir hars müzesiyle bir ırk müzesi” kurması beklenmiştir. Hamit Zübeyir Koşay, 1926’da Muallimler Birliği’nde yaptığı bir konuşmada, “Her millet içtimai durumunun iyi-kötü filizini kendi içinde taşır... Bundan dolayıdır ki büyük mürebbiler; halkın ruhunu anlayan müstesna kişiler olup, o halkın hayatında nazım bir rol ifa ederler. Şimdiye kadar olan kanaate göre şehir, köye medeniyet, köy ise şehre yalnız ekmek vermekte idi. Köyün kültürü ve ahlakı kıymet ve faziletleri de nazardan dûr tutmamak gerekir. Şehirden doğan bir rehberin köyde sıkı bir manevi hayat yaşaması, halka öğretirken aynı zamanda öğrenmesi istidat ve kabiliyetine bağlı gibidir. Milli varlığın halkın maddi ve manevi hayatı üzerine müstenid olduğu kabul edilince, halkın iptidai hayatında ve saf ruhundaki asli enerjileri, faziletleri, yaratıcı kuvveti keşfi ile müşterek milli hazine haline koymak hususunda köy hocalarından çok hizmet beklenir” demiştir. Dolayısıyla köy hayatında bulunulacak bu “öz”ü betimleyecek “milli bir etnografya” ya da folklor çalışmasına girişmek

gerekmektedir. 1927’de, bu anlayış çerçevesinde Gökalp sosyolojisinin yürütücülerinden Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu’nun da bulunduğu bir grup, kuruluştaki adı “Anadolu Halk Bilgisi Derneği” olan Türk Halk Bilgisi Derneği’ni kurmuştu. Derneğin amacı, “Anadolu folklorunu tespit etmek” idi. 1932’de Türk Ocakları lağvedilip yerine Halkevleri kurulduğunda, folklor ve etnografya çalışmaları bu yeni oluşumun içinde, daha önceki birikime yaslanarak yeniden örgütlendi. Artık sadece halk kültürünü derlemenin dışında şubeleri aracılığıyla halka doktrin aşılama ve halkın kültürel seviyesini yükseltmeyi amaçlayan bu örgütlenme içinde, dil ve edebiyatla ilgili derleme çalışmalarını yürütmek üzere “Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi” gündemden hiç düşmemiş olan yerel etnografya müzelerinin altyapısını oluşturmak, bu çerçevede derlemeler yapmak ve eski eserleri tespit edip belgelemek amacıyla da “Müze ve Sergi Şubesi” kurulmuştur.

1960’lara kadar bu romantik etnografya anlayışı dışında, sosyal/kültürel antropoloji hiçbir gelişme kaydedememiştir. Antropoloji, 20. yüzyılın ilk yarısında Avrupa geleneği içinde biyolojik yanıyla anlaşıldığı ve Anglo-Sakson dünyasında gelişen sosyal/kültürel antropoloji yaklaşımı Avrupa’da fazlaca itibar görmeyip yerine bir etnoloji geleneği ikame edildiği için, bu geleneği izleyen Türkiye, Cumhuriyet döneminde toplumsal bilimi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi bünyesinde örgütlerken sosyal/kültürel antropoloji yaklaşımını yok saymış ve fakülte içinde cılız bir etnoloji kürsüsü ile bu alanı kapatmaya çalışmıştır. Bu geleneğe dayanan etnoloji bölümleri, daha çok birer folklor araştırma bölümleri gibi çalışmış ve Yalçın İzbul’un “folklorcu çoğu zaman hissi bağlarla bağlı olduğu bir geleneği, beşeri

bilimcilere has bir sempati, hoşgörü, hayranlık ve ayrımcılıkla tasvir ediyor, kayıtlara böyle geçiriyor” biçiminde ifade ettiği yaklaşımını sürdürmüştür. Bu alanlar artık resmi ideolojilerin dışında herhangi bir fikrin, kuramın ve bilimsel bir yaklaşımın içine sokulmadığı, devletin “yasak bölgeleri” olmuştur. Bilimselliğin yerini hamaset, Boratav’ın özlemi olan kültürün ”öğünme konusu yapılmadan araştırılması”nın yerini özseverlik, nesnellik ve nesneye mesafenin yerini öznellik ve duygusallık almıştır. Bu haliyle kültür araştırması, bilimsel analizden ziyade bir tür betimselcilik, bir aktarım, bir kayıt işlemine dönüşmüştür.

Gelenek ve görenek derlemek, özellikle köylerden, folklorik malzeme toplamak türünden bir etnoloji ve etnografya geleneği, bu çerçevede, 1948 tasfiyesinden sonra geçerliliğini korumuş ve desteklenmiştir. Gerçek anlamıyla sosyal/kültürel antropolojinin ülkemize girişi çok daha yeni tarihlerdedir. Bunun öncülerinden bir olarak Mümtaz Turhan alınabilir. Mümtaz Turhan bir sosyal psikolog olmakla birlikte, Amerika’da yaptığı doktora çalışması sırasında antropolojinin önemini kavramış ve döndüğünde İstanbul Üniversitesi’ne sosyal/kültürel antropoloji bölümünü kurmak üzere Amerikalı antropolog C.W.M. Hart’ı getirmiştir. Ancak Hart’ın uygulamalı antropoloji yaklaşımı, İstanbul Üniversitesine daha çok niceliksel araştırma yöntemlerinin geçerli olduğu bir anlayışı yerleştirmiştir. Ankara’da ise Prof. Dr. Nermin Erdentuğ’un uzun yıllar başkanlığını yaptığı ve adı uzun zaman “etnoloji” olarak kalan ve ancak 1960’tan sonra “sosyal antropoloji” adını alan bölüm, Prof. Dr. Zafer İlbars’ın da saha araştırmalarını özendirilmesiyle niteliksel alan araştırması yöntemlerini benimseyen bir anlayışın egemen

kılınmaya çalışıldığı bir kurum olarak gözüktür. Bir diğer başlangıç olarak anabileceğimiz Bozkurt Güvenç'in modern karşılaştırmalı ve emik antropolojiyi tanıyan ve popülerleştiren çalışmaları, Türkiye'de sosyal/kültürel antropolojinin tanınmasında büyük rol oynamıştır. Güvenç tarafından 1973 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde kurulan bölüm, esas olarak niteliksel alan araştırması geleneğine dayanan Anglo-Sakson geleneğini izleyen bir sosyal/kültürel antropoloji bölümü olmakla birlikte, tıpkı Kuzey Amerika üniversitelerinde olduğu gibi, biyolojik antropoloji çalışmalarının da birlikte yürütüldüğü bir bölümdür. Sosyal antropoloji adı altında kurulan bu üç bölüm de, esas olarak Kıta Avrupası'nın etnoloji geleneğinden kopuşu ve Anglo-Sakson geleneğine bağlanması temsil ederler. Kıta Avrupası'nın etnoloji geleneği ise özellikle Sedat Veyis Örnek'in eliyle Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde sosyal antropolojiden ayrılarak ayrı bir kürsü olarak faaliyet gösteren etnoloji kürsüsünde muhafaza edilmiştir. Antropoloji eğitim ve öğretiminin kurumsallaştığı bu üniversiteler dışında, başka üniversitelerde de antropoloji çalışmaları yürütülmüştür. ABD'nde "kültürel antropoloji" doktorası yapmış olan Mübeccel Kıray, 1960 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin Sosyal Bilimler Bölümü'ne gelerek, mimarlık ve şehir planlama gibi bölümlere antropoloji okutmaya başlamıştır. Kıray, köy ve kasaba ölçeğindeki yerleşmeler üzerinde, daha çok toplumsal değişme araştırmaları yürütmüştür. Orta Doğu Teknik Üniversitesi sosyoloji bölümünün ilk kuşağında da Mübeccel Kıray'ın etkisi görülür. Bu kuşağın birkaç üyesi, bu etkiyle Paul Stirling'in yanında sosyal antropoloji doktorası yapmıştır. Ayrıca Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde

bazı hocalar ve araştırmacılar eliyle antropoloji temelli bir sosyal bilim yaklaşımının benimsendiği görölür. Atatürk Üniversitesi'nde Orhan Türkdoğan ve İsmail Beşikçi bu eğilimi temsil etmişlerdir. Türkdoğan daha çok Amerikan sosyolojisinin dayanışma modelleriyle çalışırken, Beşikçi çalışmalarında Marksist yaklaşımları ve etnik grup analizlerini kullanmış, Soğuk Savaş döneminin Türkiye'sinde bu çalışmaları Beşikçi'nin birçok kovuşturmayla uğramasına yol açmıştır. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde ise özellikle Niyazi Berkesler kuşağından olan İbrahim Yasa'nın kılavuzluğunda köy çalışmaları özendirilmiştir. Fakültenin eğitim-öğretim amaçlarına uygun olarak buradaki araştırmalar daha çok kalkınma ve idare sorunsalları bakımından kırsal varlığın incelenmesine yönelmiştir.

Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde bugün sosyal antropologların çalıştıkları görölmektedir. 1980 yılında Ankara Üniversitesi Senatosu'nun kararıyla DTCF Etnoloji kürsüsü Sosyal Antropoloji ve Halkbilim kürsülerine ayrılmıştır. YÖK'le birlikte Türk Dili ve Edebiyatı içinde anabilim dalı olarak faaliyetlerini sürdüren Halkbilim; 1993 yılında Halk Bilimi (folklor) adıyla bölüm haline getirilmiştir. 1984 yılında Etnoloji bağımsız öğrenci alan bir ana bilim dalı olarak yeniden kurulmuş, 1992'de Etnoloji, Sosyal Antropoloji ile birlikte "Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü" olarak yeniden yapılandırılmıştır. 2002 Nisan'ında Etnoloji ve Halkbilim birleştirilerek "Halkbilim Bölümü", Sosyal Antropoloji, Fiziki Antropoloji ve Paleoantropoloji ile birleştirilerek "Antropoloji Bölümü" oluşturulmuştur. Aynı bilim dalının farklı ülkelerdeki adları olan Etnoloji ve Sosyal Antropoloji'nin aynı fakültede iki ayrı anabilim dalı olarak kurulması bir yana, Etnoloji'nin ana bilim dalı olarak

Halkbilim altında yer alması belki de dünyada tek örnektir. Bir ara, Fırat Üniversitesi'nde bir sosyal antropoloji bölümü açıldıysa da bu bölüm fazla yaşamamıştır. Yeditepe Üniversitesi, Van Yüzüncü Yıl, Sivas Cumhuriyet ve Antakya Mustafa Kemal Üniversitelerinde son yıllarda yeni antropoloji bölümleri açılmıştır. Biyolojik antropoloji alanında ise sadece Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin ve Hacettepe Üniversitesi Antropoloji Bölümünün faal olduğu görülmektedir.

V. BÖLÜM: UYGULAMALI ANTROPOLOJİ

5.1. Antropoloji ve Uygulamalı Antropoloji Kavramları:

Uygulamalı antropoloji, antropolojik veri, perspektifler, kuram ve yöntemlerin toplumsal sorunların tanımlanması, değerlendirilmesi ve çözümünde kullanılmasına gönderme yapmaktadır. İki önemli mesleki uygulamalı antropolog grubu vardır: daha eski olan ilki, 1941'de kurulan bağımsız Uygulamalı Antropoloji Derneği'dir. İkincisi, Antropoloji Uygulaması Ulusal Derneği, Amerikan Antropoloji Derneği'nin bir birimi olarak 1983'te kurulmuştur (Pek çok kişi, her iki grubun da üyesidir). Uygulamalı antropologlar düzenli olarak ya da zaman zaman akademik-olmayan müşteriler için çalışırlar: hükümet-dışı örgütler, kabile ya da etnik dernekler, çıkar grupları, iş dünyası, sosyal hizmetler ve eğitim ajansları. Uygulamalı antropologlar, uzmanlaşmış bilgi ve ustalıklarını sorun çözümede kullanmayı hedeflerler.³⁶

Antropoloji biliminin kullanımına basitçe uygulamalı antropoloji diyoruz, pratik problemlerin çözümü için kullanılan herhangi bir antropolojik araştırmadır. Tabii bu uygulamalardan faydalanacak (nemalanacak) ve yardım umanların (muhtaç olanların) olduğu da muhakkaktır.

Antropoloji çok büyük çeşitlilikteki alanların problemlerinin çözümünde kullanılabilir. Birkaç örnek verilecek olursa:

³⁶ Kottak C. P., Antropoloji-İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış, 2001, s.540

Sağlık ve İlaç Sektörü

İş, İşletme (Business) Sektörü

İnsan Hakları

Eğitim

Çevresel Çalışmalar

Toplum Bilim

Müzeler

Afet Araştırmaları ve Yönetimi

Uluslar Arası İlişkiler ve Kalkınma

Ulusal ve Uluslar Arası Savunma ve Terörizm

Bu noktada antropologlar çalışmalarında birçok değişik görevler alabilirler; araştırma görevlisi, siyaset bilimci, programcı, yardım kuruluşu görevlisi, toplum bilimci, eğitimci, kültür bilimci, yönetici, danışman, vs. Örnekler çok fazla çoğaltılabilir, her kurum ve ortamda durum tespitine yönelik antropoloji uygulamalarına ihtiyaç vardır. Çeşitleri görmek için ayrıca fakültelerde yapılan ve devam eden proje ve çalışmalara bakılabilir.

Görüldüğü üzere uygulamalı antropolojiye sadece bir çeşit iş demek güç; farklı birçok çeşit olabiliyor. Onları birleştiren ortak özellik ise dünyaya geniş bir açıdan, perspektifle bakabilmeleridir. Aldıkları eğitim dolayısıyla; toplumlara daha geniş ve bütüncül bakabiliyorlar, değişik kültürlere saygıyla yaklaşabiliyorlar ve dikkatli bir gözlem ve araştırmayla sosyal olguyu kavrayabiliyorlar. Muhtemel kariyer yönetimlerinin esnekliği, antropologların genellikle yaratıcı ve girişimci bir eğilim göstermesine neden olmaktadır.

Günümüzde Türkiye’de, antropolojiye ilgi kanaatimce geç kalınmasına rağmen artmaktadır, dahası, ülkemizin toplumsal sorunlarına çözüm üretme çabalarında ve gelişme siyasalarının biçimlenmesinde, içte ve dışta hızla gelişen politik ve ekonomik olayların değerlendirilmesinde bir insan ve kültür bilimi olarak antropolojiye ihtiyaç vardır. Şüphesiz Türkiye antropolojik literatürden tamamen yoksun değildir. Dünyada yayınlanmış olan kitap bolluğu ve Türkiye’de artan ilgiye paralel olarak çevrilen eser sayısı da azımsanmayacak kadar çoktur. Fakat içlerinde temel başvuru kitabı olarak ele alınacak kitap sayısı oldukça sınırlıdır ve yazım tarihleri itibariyle de eskilerde kalmışlardır. Bunun yanında yeni ve gerçekten antropolojiyi bütüncül bir bilim olarak çağdaş değerlerle ele alan, değerli örnekler de çevrilmiştir. Bunlardan birisi de 1968’den buyana ders veren Amerikalı Antropoloji Profesörü Conrad Phillip Kottak’ın kitabıdır. Kottak kitabında antropolojinin uygulamalarına da uzun uzun yer vermiş ve bir bölümünde uygulamalı antropolojiyi aşağıdaki ifadelerle ele almıştır.

Uygulamalı antropoloji, en genel anlamında dört alt disiplinin(kültürel antropoloji, arkeolojik antropoloji, biyolojik ya da fiziksel antropoloji, lingüistik antropoloji) bilgi ve/veya tekniklerinin pratik sorunlarının tanımlanması, değerlendirilmesi ve teşhisinde kullanımını içerir. Antropolojinin alanının genişliği nedeniyle, pek çok uygulaması vardır. Örneğin, giderek büyüyen tıbbi antropoloji alanı, hastalıkların sosyokültürel bağlamını ve anlamlarını göz önünde bulundurur. Kültür aşırı araştırmalar, iyi ve kötü sağlık kavrayışının, güncel sağlık tehlike ve sorunlarının kültürler arası

farklılık gösterdiğine işaret etmektedir. Farklı toplum ve etnik gruplar, farklı hastalıkları, belirtilerini, nedenlerini tanımlar ve farklı sağlık sistemleri ve sağaltım stratejileri geliştirmişlerdir. Tıbbi antropologlar hem biyolojik hem de kültürel; hem kuramsal hem de uygulamalıdır. Uygulamalı tıbbi antropologlar, örneğin yerel kültüre uyması ve yerel halk tarafından kabul edilmesi gereken kamusal sağlık programlarında kültürel yorumcular olarak çalışmaktadırlar.

Başka uygulamalı antropologlar, kalkınma ajansları için çalışır ve ekonomik kalkınma ve değişimi etkileyen toplumsal ve kültürel özellikleri değerlendirirler. Antropologlar, yerel kültürler üzerine uzmandırlar. Bu halleriyle, kalkınma planlarının başarı ya da başarısızlığını etkileyecek özgül toplumsal koşulları ve yerel gereksinimleri tanımlayabilirler. Washington ya da Paris'te yaşayan planlamacılar genellikle, diyelim ki kırsal Afrika'da pirinç tarımı için gerekli emek hakkında çok az bilgi sahibidir. Eğer kimse kırsal sahneyi tanıyan bir antropologa danışmamışsa, öngörüler ve proje başarı hesaplamaları genellikle gerçekçilikten uzak olur. Bir antropologdan programa sağlayacağı destek hayati olan yerel politik önderleri tanımlaması istenmezse, kalkınma fonları genellikle israf edilmiş olur. Kalkınma örgütleri böylesi düşüncelerle planlama ekiplerine tarım mühendisleri, iktisatçılar, veterinerler, jeologlar, mühendisler ve sağlık uzmanlarının yanı sıra antropologları da katmaktadırlar.

Antropologlar birikimlerini çevresel bozulmanın (örn. Ormansızlaşma, kirlenme) ve küresel iklim değişikliğinin insan boyutunun incelenmesine de uygularlar. Antropologlar çevrenin insanları ve insan faaliyetlerinin biyosferi ve yeryüzünü nasıl etkilediğini incelerler. Uygulamalı antropologlar Kuzey Amerika'da da çalışırlar. Çöp bilimciler Çevre Koruma Ajansı'na, kâğıt sanayine, paketlenme ve ticaret şirketlerine yardım ederler. Birçok arkeolog şimdi kültürel kaynakların yönetiminde çalışmakta –bilgi ve ustalıklarını yerel, eyalet ve federal hükümetlerin arkeolojik, tarihsel ve paleontolojik kaynaklarının yorumlanması, dökümü ve korunmasında seferber etmektedirler. Adli tıp (fiziksel) antropologlar suç ve kazaların kurbanlarının teşhisinde polisle, adli tıp yetkilileriyle ve mahkemelerle işbirliği yapmaktadır. İskelet kalıntılarında kurbanların yaşını, cinsiyetini, boyunu ve sayılarını incelerler. Uygulamalı fiziksel antropologlar uçak ve taşıtlardaki kusurların saptanmasını incinme örüntüleriyle bağlantılandırırılar.

Etnograflar toplumsal örgütlenmeleri yakın zaman öncesine değin “parçalı” ya da “hastalıklı” sayılan kentsel mahallelerde güçlü akrabalık bağlarının varlığına işaret ederek toplumsal politikayı etkilemişlerdir. Sınıfların ve çevredeki cemaatlerin etnografik incelemelerinden, eğitim sisteminin düzeltilmesine yönelik öneriler geliştirebilmiştir. Linguistik antropologlar lehçe farklılıklarının sınıftaki öğrenme üzerindeki etkisini gösterirler. Genelde, uygulamalı antropoloji, antropologların geleneksel olarak incelediği

insanlara yardımın insanca ve etkin yollarını bulmayı hedeflemektedir.³⁷

5.1.1. Uygulamalı Antropoloji Çalışmaları:

Kelime anlamından da anlaşılacağı ‘insan bilimi’ antropoloji; insan kaynaklı her türlü konuyu ele alabilir. İnsanın ortaya çıkardığı her türlü oluşum, bilgi, ilişki, teknoloji, sosyal olgu ve daha birçok eklenebilecek kavram antropologlar tarafından incelenebilir. Antropoloji alt disiplinlerinin bu konuları açıklamak, anlaşılmasını sağlamak, geçmişlerini incelemek, mevcut sorunlarını aşmak ve geleceğe yönelik çıkarımlarda bulunmak üzere kullanılmasına uygulamalı antropoloji denmektedir. Günümüz şartlarında araştırma evreni insanoğlunun merakına da paralel olarak, sonsuz bir hızla çoğalmakta ve bilgiye ulaşmak, alana inmekte gün geçtikçe kolaylaşmaktadır. Bu şartlar altında antropoloji biliminin önündeki araştırma konuları artık bir deryaya dönüşmüştür. Çalışmanın başında da belirtildiği gibi mevcut ortamda bu bilimden faydalanan her millet, devlet, sektör ve teknoloji mutlaka bir adım önde olacaktır.

Uygulamalı antropolojinin ne kadar geniş bir yelpazede araştırmalar yapığını anlamak için sadece Yüksek Öğretim Kurulu’nun, Ulusal Tez Merkezi’nde, Antropoloji ana bilim dalı kapsamında yapılmış araştırmalara dahi göz atmak yeterli olacaktır. Çalışmaların tümünü burada sıralamak mümkün olamayacağından ana başlıklar altında konu çeşitliliğini gösterecek örnekler verilmiştir. Ayrıca bu örnekler antropolojinin diğer

³⁷ Kottak C. P., Antropoloji-İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış, 2001, s.16

bilimlerle olan yakın ilişkisinin de ispatıdır. Türkiye'nin yetiştirdiği önemli antropologların yapış oldukları çalışmalara ve verdikleri mücadeleye dördüncü bölümde değinilmiştir.

5.1.1.1. YÖK Tez Merkezinde Kayıtlı Antropoloji ABD Altında Yapılmış Çalışma Örnekleri

Ekonomi

- Nitelikli dolandırıcılık suçunun sosyo-kültürel ve ekonomik boyutları
- Suudi Arabistan'daki petrol gelirlerinin sosyal yapıya olan etkisi

Tıbbi Antropoloji

- Bir grup hastada sosyo-ekonomik durum ve yerleşim alanının geleneksel sarılık tedavisi eğilimine olan etkisinin sosyal antropolojik açıdan incelenmesi
- Alkol bağımlılığının ve cinsiyet gruplarına göre dağılımıyla alkolizmin aile-akrabalık kurumuna ve ilişkilerine etkisinin kültürel özelliklerinin araştırılması
- Sinop ili ve çevresinde ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetlerini etkileyen sosyo-kültürel faktörler
- Güneydoğu Anadolu bölgesinde kan yakını evliliklerde kalıtsal hastalıklar ve kan grupları üzerinde bir araştırma
- Orta Anadolu bölgesinde çoklu doğum sıklığı üzerine antropolojik bir araştırma

- Bir grup hastada sosyo-ekonomik durum ve yerleşim alanının geleneksel sarılık tedavisi eğilimine olan etkisinin sosyal antropolojik açıdan incelenmesi
- Şanlıurfa yöresinde geleneksel hekimlik uygulamalarının incelenmesi
- Ruh hastalığının kültürlerarası özellikleri
- Eklem hastalıklarının yaşam biçimiyle ilişkisi: Anadolu toplulukları örneği
- Hemiplejik serebral palsili çocukların antropometrik ölçümler kullanılarak değerlendirilmesi

Aile

- İstanbul Teşvikiye mahallesindeki çalışan kadınların ve ev kadınlarının aile yaşantılarının karşılaştırmalı olarak sosyal antropolojik açıdan incelenmesi
- Van yöresinde amcakızı-amcaoğlu evliliği (yapısal-işlevsel bir inceleme)
- Toplumsallaşma süreci içinde aile ve kültür: İran örneği

Cinsellik

- Ankara kapalı cezaevlerindeki cinsel suçtan hüküm giymiş kadın ve erkek mahkûmların suç antropolojisi açısından incelenmesi
- Üniversite gençliğinin cinselliğe bakış açısı: DTCF son sınıf öğrencilerinin cinselliğe bakış açılarının sosyal Antropolojik incelemesi

Hukuk

- Geleneksel hukuk antropolojisi açısından Sazlıdere ve Yenikadın köylerinde evlenme hukuku üzerine bir inceleme

- Hukuk antropolojisi açısından töreye dayalı evlilik türleri ve berdel uygulamaları Ankara kapalı cezaevlerindeki cinsel suçtan hüküm giymiş kadın ve erkek mahkûmların suç antropolojisi açısından incelenmesi

Paleoantropoloji

- Türk erişkinlerde fizik antropometrik ölçümler
- 12–17 yaşlarındaki Türk çocuklarının büyüme standartları
- Prehistorik iskân açısından Türkiye mağaraları ve Hatay mağaralarının incelenmesi
- Sportif etkinlikler açısından insan hareket sisteminin evrimi

Tarih

- Kültür-kimlik modelleri açısından Türk tarih yazımı
- Kürtlerin etnik kökenleri ile ilgili teoriler
- Eski Türk yazıt ve destanları ışığında tarihi varlık olarak insan
- Boşnak kimliğinin oluşumu
- Milliyetçilik: Simgeleri ve Törenleri; Cumhuriyet'in iki dönemi arasında bir karşılaştırma

Edebiyat

- Şarkışlalı âşıkların şiirlerinde aile içi ilişkiler
- Ahmet Hamdi Tanpınar'da gelenek-gelecek ilişkileri ve Cumhuriyet ideolojisinin eleştirisi
- Konuşma dilinde cinsiyete dayalı farklılaşma: kadın ve erkek dili
- Türk kadınının 1876–1942 yılları arasında geçirdiği sosyal-kültürel değişme sürecinin 3. Türk romanında incelenmesi

Psikoloji

- Kadın katilleri cinayet işlemeye iten sosyo-kültürel faktörlerin incelenmesi
- Anti-sosyal kişilik bozukluğunda suç ve şiddet eylemlerine göre sosyal ve psikolojik özellikler
- Güven duygusunu etkileyen kültürel faktörler
- Ankara Jandarma çocuk merkezine suç isnadıyla getirilen çocuklar üzerine sosyo-kültürel bir araştırma
- Alkol bağımlılığının ve cinsiyet gruplarına göre dağılımıyla alkolizmin aile-akrabalık kurumuna ve ilişkilerine etkisinin kültürel özelliklerinin araştırılması

Sosyal Yaşam

- Yaşlıların farklı kentsel koşullarda yaşam uyumları, tutum ve davranışları: Sosyal antropolojik açıdan değerlendirme
- Bedenselleştirme (somatizasyon) belirtileri olan hastaların sosyo-kültürel açıdan incelenmesi
- Küreselleşmenin Türkiye'de meydana getirdiği sosyo-kültürel değişikliklerin, günlük hayattaki izlerinin, 18–25 yaş arası gençler üzerinde sosyal antropolojik açıdan incelenmesi
- İnsanoğlunun dil yetisinin evrimi
- Türk modernleşme sürecinde annelik kimliğinin kurulması
- Geleneksel kültürümüzde yardımlaşma ve dayanışma
- İki aşiret arasında kültürel rekabet ve çatışma

Gelenek

- Konya Beyşehir Gökaya köyünde aile-evlilik ve kız kaçırma konularının sosyal antropolojik açıdan değerlendirilmesi
- Hankendi köyünde evlenme geleneği

Kültür

- Ulusal kişilik bakımından Japonya'nın "giri" değer yargısı ile Türkiye'nin "namus (şeref)"değer yargısı hakkında karşılaştırmalı bir araştırma
- Ankara'da yaşayan Kazak Türklerinin kültürleşme süreci
- Kültürel yabancılaşma olgusu ve Türkiye'deki yansımaları
- Halay ve çiftetelli: Kürt göçü almış tatar köylerinde etnik sınırlar

Sanat

- Savaş konulu sinematografik yayınların gençlerin savaş ve barışla ilgili değerleri ve tutumları üzerindeki etkileri
- Türk tiyatrosunun kimlik sorununa antropolojik bir yaklaşım
- Sinema ve antropoloji etnografik veri içeren belgeseller örnek üç belgesel film incelemesi
- Kültür tarihinin yeniden inşasında müziğin rolü: Evrimci ve difüzyonist okulların karşılaştırılması

Eğitim

- Suç ve çocuk

- Toplumsal cinsiyet sistemi bağlamında ortaöğretime devam oranlarının incelenmesi (Muğla ili Kavaklıdere ilçesi örneği)

Felsefe

- Felsefi antropoloji açısından eğitim problemi

Politika-Siyaset

- Planlı dönemde kültür politikalarının sosyal antropolojik açıdan incelenmesi (1960–1990)
- Ayinden törene: Siyasal iktidarın kurumsallaşması sürecinde törenlerin işlevleri
- Ortadoğu ülkelerinde karşılaştırmalı nüfus planlaması politikaları
- 2002 milletvekili genel seçimlerinde siyasi partilerin aldıkları oy oranlarının illere göre dağılımı ve bunun sosyo-ekonomik nedenleri

İnanç

- Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi öğrencileri arasında bir kültür değeri olarak bekâret kavramının sosyal antropolojik açıdan incelenmesi
- Tarihi ve sosyal açıdan Anadolu'da kurban olayı
- Akçaeniş tahtacılarında dinin ve dini örgütlenmenin günlük yaşama etkisi
- Kırsal kesimde (Kılavuzlu köyünde) Bektaşiliğin sosyal antropolojik incelenmesi
- Etnisite, din ve kültür ilişkisi: Aleviliğin tarihsel boyutu ve Cem Vakfı örneğinde bugünü üzerine sosyal antropolojik bir değerlendirme
- Yezidilik örneğinde etnisite, din ve kimlik ilişkisi

Savunma Bilimleri-Terör

- Malul gazilerin gazi ve gazilik kavramına bakışı
- Firar suçu işleyen askeri şahısları etkileyen sosyo-kültürel faktörlerin incelenmesi: Bir askeri cezaevi örneği
- Kore gazilerinin, Kore ve Kore Savaşı hakkındaki kişisel anıları üzerine antropolojik bir yaklaşım
- Adi suçlar ile terör suçları arasındaki ilişkinin sosyo-kültürel açıdan incelenmesi terörün sosyal boyutları, Türkiye’de terör, PKK örneği

Turizm

- Turizmin Alibey (Cunda) Adası'nda sosyal yapıya etkileri

Medya

- Günümüz Türkiye'sinde basın ve televizyonun İslami kültürü yapılandırmadaki rolü

İnsan Hakları

- Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş kökenini oluşturan "Türk İnkılâbı" içinde yer alan "Kadın Hakları" konusunun sosyal, kültürel antropoloji açısından değerlendirilmesi

Montgomery McFate'in dördüncü bölümde tercüme edilen ve ayrıntılı olarak ele alınan "Anthropology and Counterinsurgency: The Strange Story of Their Curious Relationship" adlı makalesinde antropolojinin tarihsel sürecinde dünyadaki uygulamalarına ait birçok örnek verilmiştir.

5.1.2. Sosyal Antropolojinin Savunma, Yönetim ve Savaş Çalışmaları:

Sosyal antropoloji sadece savaş öncesi ön hazırlık veya istihbarat çalışmalarını değil savaş sırasında, sonrasında yönetim ve savunma uygulamalarını da yönlendirebilmektedir. 2. Dünya Savaşı sonrasında Japonya ile Almanya ve İtalya'ya uygulanan yaptırım ve idare çok farklıydı. Bu tamamen antropologların tespitleriyle alınmış bir karar ve savaş sonrası uygulamadır. Antropologlar sadece savaş ve zafer için değil aynı zamanda barış ve barış ortamının hazırlanmasına da olanak sağlayacak çalışmalar yapabilirler. "Savaşı bilmeyen, barışı da bilmez." (Japon Atasözü)

General Mac Arthur'a verilen Devlet-Harp-Donanma direktifinde, bu meselelerle ilgili mühim bir karar vardı ve bu kararı General Mac Arthur karargâhı da canla başla destekliyordu. Bu karara göre Japonlar kendi memleketlerini idare etmek ve yeniden inşa etmekle vazifelendireceklerdi. Amerika Birleşik Devletleri'ni tam olarak hedefe ulaştırabilmek için, Başkumandan, kendi otoritesini, İmparator da dâhil olmak üzere, Japon hükümet mekanizması ve devlet daireleri kanalıyla yürütecektir. Onun (General Mac Arthur) verdiği talimata göre dâhili işlerin idaresinde, Japon hükümetinin normal gücünü kullanmasına müsaade edilecektir. Bunun için General Mac Arthur'un, Japonya'yı idare ediş tarzı Almanya ve İtalya idaresinden tamamen farklıdır. Bu idare, başından sonuna

kadar Japon memurunun kullandığı merkezileşmiş bir organizasyondur.³⁸

Savaş sırasında ve sonrasında da sosyal antropolojiden faydalanılarak alınan kararlar çok daha etkin ve amaca uygun olacaktır. Bunun tarihte birçok örneği vardır, keza savaş sırasında da yönetimde antropologlar çok önemli tespitlerle komuta kademelerine çok yardımcı olmuştur.

Son Dünya Savaşı içinde, sosyal/kültürel antropoloji, askeri amaçlarla kullanıldı. Yabancı ülkelerde savaşa hazırlanan ordular, “psikolojik savaş hizmetleri” etiketi arkasında, yabancı toplumların kültürleri hakkında bilgi toplayıp değerlendirdiler ve bunları savaşta kullandılar. Bu tipten bir örneğin en ünlü örneği, Benedict’in (1946) Krizantem ve Kılıç adlı Japon kültürü incelemesidir. Bu inceleme savaşta ve savaşı izleyen işgal yönetimi döneminde, Amerikalılar tarafından kullanılmıştır.³⁹

Günümüzde de aynı söylemlerle Irak’ta, Afganistan’da hareket ediliyor, bölgeye barış, istikrar, demokrasi götürme emelleri olduğu söyleniyor; fakat bu amaçlar bu kadar kanlı yol izlememeli. “Haksız güç zalim, güçsüz hak çaresizdir.” (Pascal) Aslında başta da belirttiğim gibi antropoloji insanlığın daha iyi koşulları yakalayarak kültürlenmesini hedefler. Fakat şahit olduğumuz olaylar bizlere şu çıkarımı yapabilme olanağı sağlıyor: Bir kavramı ya da disiplini ilk siz tanımlar, sınırlarını çizer ve

³⁸ Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.330

³⁹ Güvenç Bozkurt, İnsan ve Kültür, 1993, s.359

şekillendirirseniz; onu istediğiniz yerde ve zamanda değiştirme ve uygulama hakkını da elinizde bulundurursunuz.

Antropologlar, ilkel kültürlerin özelliklerini, sistem olarak nasıl işlediğini bildikleri için yöneticilere yardım edebilirlerdi. İngilizler, Hollandalılar ve Belçikalılar, yönetimleri altındaki sömürlere danışman antropologlar gönderdiler. Yöneticiler, statükoyu ne denli sürdürmek isteseler de, önemli kararları alırken uzman görüşe muhtaç olduklarını hissediyorlardı.⁴⁰

Yöresel kültür ve yönetimler belki profesyonel anlamda antropolog çalıştırmıyorlar fakat bazı zorluklarıyla yöneticileri amatör de olsa antropolog gibi davranmak mecburiyetinde de bırakabilir.

1926 yılından sonra, koloniler örgütünde görev almaya hazırlanan yönetici adayları için, üniversitelerin antropoloji kürsülerinde, Doğu ve Güneydoğu enstitülerinde, özel antropoloji dersleri ve seminerleri düzenlendi. A.B.D.'deki uygulamada "Kızılderililerin" işlerini yöneten büronun müdürü olan Colliers'ın önerisiyle 1934'te eski örgüte bir antropoloji bölümü ekleniyor.⁴¹

Bir zamanlar -1940'larda- antropologların çoğu pratik sorunlar üzerinde yoğunlaşmıştı. Çok sayıda antropolog II. Dünya Savaşı sırasında hükümetler için çalışmıştır. Amerikalı antropologlar, Japon ve Alman kültürünü "uzaktan" incelemiş ve savaş çabalarına

⁴⁰ Güvenç Bozkurt, İnsan ve Kültür, 1993, s.357

⁴¹ Güvenç Bozkurt, a.g.e., s.358

yardımcı olmuştur. Uygulamalı antropoloji, 1950 ve 1960'lı yıllarda ortadan kaybolmamakla birlikte, akademik antropolojinin büyümesi, ağırlıklı olarak II. Dünya Savaşı sonrasında gelişmiştir.⁴²

⁴² Kottak C. P., Antropoloji-İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış, 2001, s.540

VI. BÖLÜM: II. DÜNYA SAVAŞI VE SAVAŞ BAKANLIĞININ ANTROPOLOG RUTH BENEDİCT'İ GÖREVLENDİRMESİ

6.1. II. Dünya Savaşı:

I.Dünya Savaşı'nın sonunda Almanya yenilmiş ve ağır koşullar içeren bir antlaşma yapmak zorunda bırakılmıştı. Almanlar 1919'da imzalanan Versay Antlaşması'nın haksız maddeler içerdiğini ve yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini düşünüyorlardı. 1920'lerde büyük ekonomik güçlüklerle karşı karşıya kalan Almanya'da 1933'te Adolf Hitler önderliğindeki Naziler iktidara geldi. Hitler, bir yandan Versay Antlaşması'nın geçersiz sayılmasına çalışırken, öte yandan da silahlı kuvvetlerini yeniden topladı. Hitler, 1936 Mart'ında Almanya'nın Ren Irmağı'nın batısında kalan topraklarına askeri birliklerini gönderdi. Oysa 1925'te Almanya ile Milletler Cemiyeti arasında yapılan antlaşmaya göre bu bölgede hiçbir devlet asker bulunduramayacaktı. Milletler Cemiyeti bu konuda da protestolar dışında yaptırım uygulamadı. Ardından İtalya ve Almanya, İspanya'daki iç savaşta cumhuriyetçi yönetime karşı faşist General Francisco Franco'nun saflarında savaşmak üzere asker gönderdi. Böylece yeni silah ve uçaklarını da denediler. Yeni toprak kazanımları ve dünya egemenliği için Almanya, İtalya

ve Japonya, Berlin-Roma-Tokyo Mihveri diye adlandırılan bir ittifak kurdular. Bu yüzden bu ülkeler Mihver Devletleri adıyla anıldı.

1937'de Japonya, Çin'e karşı top yekûn bir savaş başlattı. Bir yıl sonra Almanya, Avusturya'yı işgal etti; ardından da Çekoslovakya'da Alman asıllıların çoğunlukta olduğu Südet bölgesi üzerinde hakkı olduğunu ileri sürdü. İngiltere ve Fransa, Çekoslovakya'yı Hitler'in bu isteğine boyun eğmesinin yararlı olacağına inandırdı ve Eylül 1938'de yapılan Münih Antlaşması'yla bölge Almanya'ya bırakıldı. 6 ay sonra Hitler başkent Prag'ı bombalayacağını söyleyerek gözdağı verince Çekoslovakya Almanya'nın boyunduruğuna girdi. Almanya'nın sonraki kurbanı I. Dünya Savaşı'nın ardından bağımsız bir devlet olarak yeniden kurulan Polonya'ydı. İngiltere ve Fransa bu kez Alman saldırısına karşı Polonyalılara yardım edecekleri konusunda kesin güvence verdiler. Almanya, Polonya'ya saldırınca da II. Dünya Savaşı başlamış oldu.

Savaş kısa sürede gelişti. 1940 yılında Almanlar Norveç'e saldırdı. Amaçları deniz altıları için üsler kurmak ve İsveç'in kuzeyindeki madenlerden çıkartılarak denizyoluyla Norveç'in Narvik limanına getirilen demire el koymaktı. Almanlar kısa sürede bunun gibi birçok sınır ülkesine saldırdı. Doğuda Rusya'ya Batıda İngiltere'ye saldırdı. Japonlar Amerika'ya saldırdılar. Savaşta çok çetin mücadeleler yaşandı. Savaşa katılan her ülke çok büyük kayıplar verdi. Türkiye ise II. Dünya savaşına katılmadı. Fakat savaşın başlarından itibaren Türkiye'nin üzerinde büyük bir baskı vardı. Dönemin cumhurbaşkanı İsmet İnönü savaşa katılmak istemiyordu. Fakat savaşın sonlarına doğru, İngilizlerin yanında simgesel olarak savaşa katıldı.

1945 başlarında, Almanya'nın artık uzun süre savaşamayacağı ortaya çıkmıştı. Müttefik liderler, ABD Başkanı Roosevelt, İngiltere Başbakanı Churchill ile SSCB'nin önderi Stalin Kırım'daki Yalta kentinde toplandılar ve Almanya'nın koşulsuz olarak teslim alınması konusunda anlaştilar. Ayrıca savaş sonrası Avrupa'ya ilişkin planlar da yaptılar. Ocak 1945'te SSCB askerleri Oder Irmağı'nı Budapeşte'ye, Nisan başında da Viyana'ya girdiler ve Berlin'e doğru ilerlediler. 25 Nisan'da Berlin'i kuşattılar. Kentin merkezinde ki bir yeraltı sığınağından savunmayı yönetmekte olan Hitler savaşın yitirildiğini kavrayarak 30 Nisan'da intihar etti. Amiral Karl Dönitz'i kendi yerine atamıştı. II. Dünya Savaşı sırasında her ülke sivil ve askeri olmak üzere pek çok insanını kaybetti. Her ülkenin ekonomisi büyük ölçüde zarar gördü. Ayrıca Amerika'nın Japonya'ya attığı atom bombasının yol açtığı radyasyon etkisi yıllarca sürdü. Radyasyon nedeniyle insanlar; daha sonra sakatlandılar ve öldüler. Uzun yıllar sonra bile özür lü çocuklar doğdu.

6.1.1. II. Dünya Savaşı Sonunda Ortaya Çıkan Toplam Bilânço:

Savaşın Genel Maliyeti	: 1.116.991.463.084 USD
Toplam Seferberlik	: 92.000.000 Kişi
Askeri Kayıplar	: 24.000.000.Kişi
Sivil Kayıplar	: 31.000.000.Kişi

6.1.2. II. Dünya Savaşı'nda Zayıflar:

Ülke	Askeri	Sivil	Toplam
<u>S.S.C.B</u>	2.000.000	7.700.000	9.700.000
<u>Cin</u>	1 324 000	10 000 000	11 324 000
<u>Almanya</u>	3 250 000	3 810 000	7 060 000
<u>Polonya</u>	850 000	6 000 000	6 850 000
<u>Japonya</u>	1 300 000	700 000	2 000 000
<u>Yugoslavya</u>	300 000	1 400 000	1 706 000
<u>Romanya</u>	520 000	465 000	985 000
<u>Fransa</u>	340 000	470 000	810 000
<u>Macaristan</u>	350000	400000	750000
<u>Avusturya</u>	380 000	145 000	525 000
<u>Yunanistan</u>	-	-	520 000
<u>A.B.D</u>	500 000	-	500 000
<u>İtalya</u>	330 000	80 000	410 000
<u>Çekoslavya</u>	-	-	400 000
<u>Büyük Britanya</u>	326 000	62 000	388 000
<u>Hollanda</u>	198 000	12 000	210 000
<u>Belçika</u>	76 000	12 000	88 000
<u>Finlandiya</u>	-	-	84 000
<u>Kanada</u>	39 000	-	39 000
<u>Hindistan</u>	36 000	-	36 000
<u>Avustralya</u>	29 000	-	29 000
<u>Arnavutluk</u>	-	-	28 000
<u>İspanya</u>	12 000	10 000	22 000
<u>Bulgaristan</u>	19 000	2 000	21 000
<u>Yeni Zelanda</u>	12 000	-	12 000

<u>Norveç</u>	20.000	-	10 262
<u>Kuzey Afrika Ülkeleri</u>	9 000	-	9 000
<u>Lüksemburg</u>	-	-	5 000
<u>Danimarka</u>	4 000	-	4 000
Toplam	23 994 000	31 268 000	56 125 262

KRONOLOJİ:

1 Eylül 1939 Almanya'nın Polonya'ya saldırmasıyla II. Dünya Savaşı başladı.

3 Eylül 1939 İngiltere ve Fransa, Almanya'ya savaş açtı.

28 Eylül 1939 2. Dünya Savaşı sırasında Almanya ve Sovyetler Birliği

Polonya'nın paylaşımı için bir plan yaptılar

4 Haziran 1940 Alman Birlikleri Paris'e girdi.

12 Haziran 1940 Ankara Hükümeti, Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'nda savaş dışı kalacağını açıkladı. Bakanlar Kurulu kararı açıklanırken, aynı zamanda Türkiye'nin İtalya ile ticari ilişkilerinin kesildiğini de bildirildi.

14 Haziran 1940 Alman birlikleri Paris'e girdiler.

27 Eylül 1940 Japonya, Almanya ve İtalya'nın askeri paktına katıldı

6 Aralık 1940 Yunanistan, Arnavutluk'ta, Premete kentini işgal etti

1 Mayıs 1941 II. Dünya Savaşı'nın kapılarımıza kadar dayanması üzerine İstanbul'un tahliyesine (boşaltılmasına) başlandı.

22 Haziran 1941 Almanya SSCB'yi istila etti.

10 Ağustos 1941 Terra-Nova açıklarında, Pnihce of Wales zırhlısında

Churchil ile Roosevelt arasında 2 gün sürecek Newfoundland Konferansı

yapıldı; Gelecekteki paktın temellerini atan Atlantik Antlaşması ilan edildi.

8 Eylül 1941 Leningrad Almanlar tarafından kuşatıldı.

6 Aralık 1941 İngiltere, Romanya, Macaristan ve Finlandiya'ya savaş ilan etti

11 Aralık 1941 ABD ile Almanya birbirlerine savaş ilan ettiler.

25 Aralık 1941 Washington'da 14 Ocak 1945'e kadar sürecek olan Arcadia Konferansı başladı.

26 Mart 1942 Naziler Yahudileri Auschwitz toplama kampına göndermeye başladı...

3 Haziran 1942 Midway deniz savaşı başladı. İki gün süren savaşta Japonlar ağır kayıplar verdiler. Japonlar 4 uçak gemisi, 4 kruvazör, 8 nakliye gemisi ve 250 uçak kaybettiler. Bu deniz savaşı ile Japonların Pasifik'teki ilerleyişi durdurulmuştur.

23 Ekim 1942 General Montgomery komutasındaki İngiliz kuvvetleri Mihver cephesine karşı taarruza başladı. Taarruz başarılı oldu ve Müttefik kuvvetleri Aralık'ta Trablus'a girdiler.

8 Kasım 1942 General Eisenhower komutasındaki Amerikan kuvvetleri, Fas'ın Atlantik kıyıları ile Cezayir kıyılarına çıkmaya başladı.

20 Kasım 1942 İngilizler Bingazi'yi işgal etti

24 Kasım 1942 4. Stalingrad muharebesi başladı

Hitler, Rusya'ya bir prestij darbesi indirmek için Stalingrad'ı düşürmeye büyük önem veriyordu. Bu sebeple Temmuz 1942 sonundan itibaren 4 safhada yapılacak olan Stalingrad muharebeleri başladı. 24 Kasım'a gelindiğinde en şiddetli taarruz başladı. Bu taarruz sonunda Stalingrad düşürülemediği gibi, Ruslar Ocak 1943'den itibaren karşı taarruza geçip, Şubat ayında 6. Alman

Ordusunu 190 000 kişilik bir kuvvetle esir ettiler. Böylece Stalingrad muharebesi Rusların zaferi ile sonuçlanmış oldu.

27 Kasım 1942 Alman orduları Tolon limanına girerken, buradaki Fransız donanması kendini yok etti

24 Temmuz 1943 İtalya'da toplanan Büyük Faşist Konseyi, 10 saatlik tartışmadan sonra Benito Mussolini'yi iktidardan düşürdü. Mussolini istifa etmek zorunda kaldı.

3 Eylül 1943 II. Dünya Savaşı sırasında müttefiklerin istilası üzerine İtalya, koşulsuz teslim oldu.

13 Ekim 1943 İtalya Almanya'ya savaş ilan etti.

28 Kasım 1943 Churchill, Stalin ve Roosevelt Tahran'da bir araya geldi. Bu üç lider şu kararları aldılar: İkinci cephenin açılması, Türkiye'nin savaşa girmesi, dünyanın savaş sonrası düzeni, Polonya'nın geleceği, Müttefik çıkarmasının Fransa'ya yapılması gibi konularda oldu. Tam bir anlaşma görülemedi. Ancak bu konferans Türkiye'nin savaşa girmesi isteğinin en net telaffuz edildiği toplantı oldu.

26 Ocak 1944 II. Dünya savaşı sırasında Sovyetler birliği topraklarına giren Alman ordusu ağır kış şartlarına rağmen uzun süre savaşmayı sürdürdü. Öyle ki Almanların Leningrad kuşatması 8 Eylül 1941 başladı ve yaklaşık 900 gün devam etti. Ancak Ruslar Leningrad kuşatması boyunca açlıktan ölen 1,5 milyon insana rağmen şehirlerini Almanlara bırakmadılar.

13 Ekim 1944 II. Dünya Savaşı'nda Amerikan orduları Almanya'nın Aachen kentine girdi

27 Ocak 1945 Nazilerin 1940 Nisan'ında kurduğu en büyük toplama ve imha

kampı olan Auschwitz, Sovyetler tarafından ele geçirildi. Auschwitz'de savaş boyunca yaklaşık iki buçuk milyon insan katledildi.

25 Şubat 1945 Türkiye, Almanya ve Polonya'ya savaş ilan etti.

20 Nisan 1945 2. Dünya Savaşı sırasında Sovyet birlikleri Berlin'e girdi.

7 Mayıs 1945 Almanya'nın teslim olmasıyla İkinci Dünya Savaşı Avrupa'da sona erdi. Uzakdoğu'da ise Japonya hala savaşıyordu.

8 Mayıs 1945 II. Dünya Savaşı sona erdi.

6 Ağustos 1945 Amerika Birleşik Devletleri, Japonya'nın Hiroşima şehrine ilk atom bombasını attı. Şehirde 10 kilometrekarelik alan yerle bir olurken, 66 bin kişi öldü, 70 bin kişi de yaralandı.

10 Ağustos 1945 Japonya teslim olmayı kabul etti. II. Dünya Savaşı sona erdi.

2 Eylül 1945 Tokyo Körfezi'nde demirli bulunan Missouri zırhlısında yapılan görüşmede; Başbakan Suziki, Japonya'nın yönetimini General Mac Artur'a devrini öngören anlaşmayı imzaladı.

2 Eylül 1945 ABD Başkanı Truman zafer ilan etti ve II. Dünya Savaşı sona erdi.

1 Ekim 1946 Nürnberg'teki yargılamalar sonucunda 12 Nazi ölüm, 2 Nazi ömür boyu, 5 Nazi de çeşitli hapis cezalarına çarptırıldı

4 Kasım 1956 Sovyetler, Budapeşte'yi işgal etti.

Dünya savaşı pek çoğumuz tarafından Avrupa ve Afrika' da cereyan etmiş bir savaşmış gibi algılanır. Ama Avrupa savaşlarından daha

büyük çarpışmalar olan, coğrafyası son derece karmaşık olan bir yer daha vardı. Uzakdoğu.

Uzakdoğu'daki en büyük güç tabii ki Japonya'ydı. Japonlar 1942 yılında çok geniş bir coğrafyaya hâkim oldular. Karşılarında en büyük güç olarak Amerika'yı görüyorlardı. O yıllarda Pasifik'te kendilerine rakip tek donanmanın Amerikan donanması olduğunu düşünen Amiral Yamamoto, Amerikan donanmasının imhası halinde tek güç olacağına inanıyordu. Japonlar 7 Aralık 1941 de Pearl Harbor'da demirleyen Amerikan donanmasına saldırdılar. Amerikalılar büyük kayıplar verdiler. Ancak Japonya tarihi bir hata yapmıştı. Uyuyan devi uyandırdı ve Uzakdoğu'daki güçler dengesi Japonya'nın aleyhine döndü.

Britanya kuvvetlerinin Uzakdoğu'da çok güçlü olduğu ve Britanya topraklarını Japonların asla işgal edemeyeceği düşünülüyordu. Ancak durum aslında böyle değildi. Japonlar ise İngilizlere saldırma konusunda şüpheli davranıyorlardı. İşte bu dönemde İngilizler Uzakdoğu'daki askeri güçleri konusunda bir rapor hazırlattılar. Raporu Uzakdoğu'daki üst düzey askeri yönetime ulaştırmak üzere sivil bir gemiyle göndermeye karar verdiler. Gemi batı Afrika' da ünlü Alman gemisi Atlantis'le karşılaştı. İngiliz gemisi batırıldı. Gizli belgeler ise Almanların eline geçti. Almanlar vakit kaybetmeden belgeleri, Müttefikleri Japonlara gönderdiler. Japonlar raporları görünce İngilizlerin askeri varlıklarının ne kadar yetersiz olduğunun farkına vardılar ve birçok İngiliz toprağını işgal ettiler.

Japonların gözünde efsane olan Yamamoto 1943 yılında bir suikast sonucunda öldürüldü. Yamamoto Solomon adaları civarındaki

birlikleri denetlemek üzere son derece tehlikeli olmasına rağmen adalara gitti. Amerikalılar şifreli mesajları çözdüler ve Yamamoto'nun yerini tespit ettiler. 18 Nisan 1943 de Yamamoto 4 uçak korumasıyla geri dönerken Amerikan uçaklarının saldırısına uğradı. Uçağı düştü. Yamamoto ve tüm personel öldüler.

Birçok cephede savaşmak zorunda kalan Japonlar iyice yıprandılar. Amerika ile yaptıkları deniz savaşlarında ağır kayıplar verdiler. Japonlar Amerikalıların ilerleyişini durduramaz hale geldiler ve Japonya için savaşta savunma dönemi başladı.

Pasifik'te büyük can kayıplarına neden olan savaşlar oldu. Bunların içinde en gereksiz olanlardan biride Guadal kanal savaşlarıydı. Küçük ve hiçbir önemi olmayan bu adaya Japonlar havaalanı yapmaya kalkınca, sonu gelmez kanlı çatışmalar yaşandı. İki tarafta ağır kayıplar verdi. Amerikan kuvvetleri ilerledikçe, Japonların çaresizliği artıyordu. Son çare olarak Kamikazeleri kullandılar. Bomba yüklü uçaklarla Amerikan gemilerine ölüm dalışı yapan Kamikazeler savaşın en unutulmayan unsurları olarak hafızalarda yer etti. Amerika'yı Kamikazeler de durduramadı. Japonya için savaş bitmek üzereydi. Japonlar bu seferde denizden intihar saldırısı yapacaklardı. Geminin adı Yamato'ydu. Japonların efsane gemisi hareket planını sadece gidiş olarak yaptı. 7 Nisan 1945 de Amerikalılar Yamato'yu erken fark ettiler ve kısa sürede batırdılar. Japonya için yolun sonu görünmeye başlamıştı. Ancak Japonlar sivil, asker sonuna kadar savaşmaya kararlıydılar. Amerikalılara teslim olmak yerine toplu halde intihar etmek gibi şeylerde yaptılar.

Amerika atom bombasını atmakta işte bunu gerekçe gösterdi. Amerikalılar bir hesap kitap yaptılar. Atom bombası kullanmamaları durumunda iki taraftan da büyük kayıplar olacağını iddia ettiler. Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombasını attılar. Tüm dünya gördü ki Amerika yanlış hesap yapmıştı. Belki de hesapları doğrudu ama bunu kamuoyuna yansıtmadılar ve yüz binlerce insan radyasyona maruz kaldı. İzleri yıllarca silinmedi.

Amerikanın beklediği oldu Japonya teslim oldu. Pasifik'teki kanlı mücadele atom bombası ile sona erdi...

6.2. Antropologlara İhtiyaç Duyulan Safha

Amerika Birleşik Devletleri, daha önce Çarlık Rusya'sı gibi, Batı kültürü gelenekleriyle yetişmemiş, silahlanmış ve iyi yetişmiş bir millete çatmıştır. Bu ordu Batı milletlerinin normal kabul edebilecekleri alışlagelmiş harp teamüllerinin dışında davranmaktadır. Bu durum düşman imkân kabiliyetlerinde, araştırılması gereken boyutu teknoloji, eğitim, lojistik veya teşkilatlanmadan ayrı bir yöne getirmiştir. "Bu, düşmanın karakterini anlamak gibi büyük bir problem ortaya çıkarmıştı. Japonlarla mücadele edebilmek için onların davranışlarını (behavior) anlamak mecburiyetinde kalmıştık."⁴³ Bu büyük ordunun, değişik davranış ve kestirilemeyen hareketlerini anlamak, millet karakterini, kısaca kültürünü anlamaktan geçmektedir. Bu ihtiyaç Amerikan Savaş Bakanlığı'nı antropologlara yöneltmiştir.

⁴³ Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.1

6.2.1. Ruth Benedict:

Ruth Benedict, 5 Haziran 1887 yılında New-York'ta doğmuş, hayatının ilk yarısını birtakım üzüntülerle geçirdikten sonra, 17 Eylül 1948 yılında gene New-York'ta gözlerini hayata yummuştur.

Benedict hayatının ilk altı senesini, anneannesine ve büyükbabasına ait bir çiftlik evinde geçirmiştir. Bir operatör olan babası Frederick S. Fulton, Ruth henüz iki yaşında iken ölmüş; bir öğretmen ve kütüphaneci olan annesi Beatrice Shattuck Fulton ise, dersler vererek ailesini geçindirmek zorunda kalmıştır. Ruth, Vassar College' den 1909 yılında mezun olduktan sonra bir yıl için Avrupa'ya gitmiş; döndükten sonra da Los Angeles'te bir kız okulunda öğretmenlik yapmaya başlamıştır. Japonlara, Çinlilere ve Korelilere ilk defa burada ilgi duymuştur. 1914 yılında, bir biyokimyacı olan Stanley R. Benedict ile evlenmiş; ancak, kocası çok yaşamamış ve 1936 yılında ölmüştür.

Ruth Benedict, Columbia Üniversitesi'nde tanınmış antropolog Franz Boas'ın evvela öğrencisi, sonra da halefi olmuştur. 1921–1923 yılları arasında Columbia'dan Felsefe Doktorluğu unvanını aldıktan sonra, aynı üniversitede, Bernard College'de Franz Boas'ın asistanı olmuş; daha sonra da, sırayla Asistan Profesör, Associate Profesör, Bölüm Başkanı Profesör veya "Ordinarius" unvanlarını kazanmıştır. 1943–1945 yılları arasında Harp Enformasyon Dairesi'nin Denizler Aşırı İstihbarat Bürosu'nda, Temel Tahlil Gurubu Başkanı olmuş, gene 1944–1945 yıllarında, Harp Enformasyon

Dairesi'nin, Yabancı Memleketlerin Morale'leri Bölümü'nde Sosyal İlim Tahlilcisi olarak çalışmış, 1947'de Columbia Üniversitesi'nde zamanımızın Kültürleri üzerine yapılan araştırmalara başkanlık etmiştir. Diğer taraftan, 1927–1929 yılları arasında Amerikan Etnoloji Cemiyeti'nin Başkanı, 1934'te New York İlimler Akademisi'nin ve 1945'te de Washington Psikiyatri Okulunun üyesi olmuştur; 1946'da Amerikan Psikopatoloji Cemiyetinin İkinci Başkanlığına, 1947–1948 yılları arasında da Amerikan Antropoloji Cemiyeti Başkanlığına getirilmiştir. 1947 yılında Amerikan Sanatlar ve İlimler Akademisi üyesi olmuş ve aynı sene Felsefe Doktorluğu unvanına ilave olarak İlim Doktoru unvanını kazanmıştır. Bu unvanların dışında, ilmi mükâfatlar da kazanmış olan Benedict, birçok ilmi antropoloji, psikiyatri ve kültür-şahsiyet dergilerinin müdürlüğünü veya müdür yardımcılığını yapmış veya bu dergilerin idare heyetinde bulunmuştur.

1922 yılında Serrano Yerlileri; 1924 ve 1925 yıllarında Zuni ve Cochiti, 1926 yılında ise Pima Yerlileri üzerinde; 1931 yılında Mescalero Apache'leri ve 1939'da da Blackfoot Kızılderilileri üzerinde saha araştırmaları yapmıştır. Muhtelif ilmi dergilerde yayınladığı yazılardan başka, birinci mühim eseri Pattern of Culture(Kültür Örüntüleri)'ı yayınlamadan önce, iki monografi yayınlamıştır, Krizantem ve Kılıç da dâhil olmak üzere altı monografi ve eser yayınlamıştır.

Bir ilim kadını olduğu kadar, bir şair olan ve birçok şiir de yazmış bulunan Ruth Benedict, Çekoslovakya'da Unesco adına yapmış olduğu bir seminerden dönüşünde, New-York'ta, altmış yaşında, koroner trombozdan hayata gözlerini yummuştur.

Ruth Benedict, kültür antropolojisine, parçacı görüşü benimsemiş, klasik antropolojik anlayışa karşı veya yalnızca, inşacı ve mukayeseli tarihi metoda karşı reaksiyon olarak konfigürasyonel veya Gestalt görüşünü getirmiş olan antropologdur. Pattern Of Culture adlı eseri statik ve parçacı kültür tetkiklerine karşı, canlı, bütüncü ve kültürü, hakim değerler etrafında entegre olmuş kalıplar bütünü olarak kabul eden, bir görüş getirmiştir. Ona göre, psikolojik Gestalt görüşünde olduğu gibi, bütün, sadece parçaların toplamından meydana gelmiş bir şey değildir; aynı şekilde, kültür de, az-çok tutarlı bir düşünce ve aksiyon kalıbıdır veya bu gibi kalıplardan meydana gelmiş bir bütündür.

Bir kültürü meydana getiren unsurların birbirleriyle ilişkili olmalarına ve bu unsurları adeta birbirini mecbur kılan dişlilere benzeyen sisteme fonksiyonalist antropoloji diyoruz. Unsurlar arasındaki bu ilişki yaygın, gevşek ve dağınık olarak ifade edilebilecek bir entegrasyondur. Türkan Turgut'a göre "Benedict' de bu görüş, konfigürasyonel haline gelerek ve bir adım daha ileri gidilerek, hakim bir veya birden fazla değer etrafında çevrelenmiş veya entegre olmuş bir münasebetlilik olarak ifade edilmiştir. Bu bakımdan, konfigürasyonel, entegrasyonun, mantıki sonuçlarına daha fazla yaklaştığı görülüyor. Bu görüşün tabii bir sonucu olarak da, Benedict, kültür tetkiklerinde, kültürleri temel değer yönelmeleri veya ethos'ları bakımından tasvir etmiş veya mukayese etmiştir. Ona göre, bir kültür bir gayeye yönelmiştir ve

bu gaye de, o kültürün tek hayat tarzının bir ifadesi olarak ortaya çıkmaktadır.”⁴⁴

Patterns of Culture adlı eserinde incelemiş olduğu kültürleri bir bakıma, psikolojik terimlerle veya şahsiyet psikolojisi terimleriyle birer canlı bütün olarak kişileştirmiş, tasvir etmiştir. Antropolojiye, psikolojik izah mekanizmaları sokmakla, kültürel antropolojinin ufuklarını genişletmek isteyenlerin safında mühim bir mevki elde etmiştir.

Benedict, bilhassa harp yıllarında askeri maksatlar için yapmış olduğu çalışmalarla ve Columbia Üniversitesi'nde, çeşitli Avrupa ve Uzak Doğu kültürlerini uzaktan incelemek maksadıyla ihdas ettiği seminerlerle ve bu konuda geliştirdiği metotlarla büyük bir şöhret yapmıştır. Stratejik istihbarat konusunda son derece faydalı olan bu çalışmalar, kültür antropolojisine yeni gelişme imkânları da sağlamıştır.⁴⁵

Benedict'in bu açılımlarını son eseri Krizantem ve Kılıç'ta görmek mümkün. Eserin ilk bölümünde zaten bu eseri niçin, nasıl ve hangi metotları kullanarak yazdığını açıklamaktadır. Modern fakat karmaşık bir topluma antropolojik görüş ve tetkikleri, klasik teamüllere aykırı olarak, sosyologların pek yazmayı denemedikleri metotlarla ve bütüncül olarak uygulamıştır. Bu teşebbüs tek bir örnek olmakla birlikte güçlü bir teşebbüstür. Daha öncede belirtildiği gibi, psikoanalitik görüşün tesiri ile kültürün, ilk çocukluk ve çocukluk yıllarında insan şahsiyeti üzerinde yapmış olduğu

⁴⁴ Turgut Türkan, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.VII

⁴⁵ Turgut Türkan, a.g.e., s.VIII

tesirin ehemmiyetine inanmış görünmektedir. Ünlü sosyal psikolog Otto Klineberg de, Krizantem ve Kılıç için, “bu sahada gerçek bir başarı, dikkatli bir antropologun, millet karakteri konusu üzerine eğildiği zaman neler yapabileceğini gösteren gerçek bir örnek... Tekrar ederek söyleyeyim, bu çalışma bana, son derece kıymetli ve mühim olarak görünmektedir.”⁴⁶

Yine Japon Kültürünü inceleyen antropolog Bozkurt Güvenç’in de ilk referanslarından biri olmuştur eser. “Türkiye İş Bankası’nın Türkçeye kazandırdığı Krizantem ve Kılıç’ı yayımlandığı yıl okumuştum. Japon İnsanı’nın dünya görüşünü ve kişiliğini kültür antropolojisi açısından inceleyip irdelleyen bu ünlü araştırmayı her ele alışımında çocukluk anılarım yeniden canlanırdı.”⁴⁷

6.3. Hazırlanan Raporun İnceledikleri ve vurguladıkları:

Antropolog Ruth Benedict, 1943–1947 yılları arasında Harp Enformasyon Dairesi ve Denizler Aşırı İstihbarat Bürosu’nda görev yaparken, kendisinden II. Dünya Savaşı sırasında Japon’larla ilgili bir araştırma yapması istenmiştir. Benedict bu çalışmayı Amerika’da yaşayan Japon asıllı gruplar üzerinde yaparak raporlaştırmıştır. Bu raporunu da 1946 yılında “The Chrysanthemum and The Sword” adı altında kitaplaştırarak yayımlamıştır. Gerçekten günümüzde de antropologların çalışmalarında örnek alabilecekleri ve başvurabilecekleri bir bütüncül kültür çalışması olan bu kitap bir milletin,

⁴⁶ Sargent, S.S. and M.W. Smith, Culture and Personality, Viking Fund, 1949, s.132

⁴⁷ Güvenç Bozkurt, Japon Kültürü, 1992, s.4

genel karakterinde ve tanımlamasında nelere başvurulabileceğini açıkça göstermektedir. Bir dünya savaşının seyrine etki yapacak kadar da önemlidir. “Bilgiyle dirilenler ölmez.” (Hz. Ali)

6.3.1. Japonya:

Gerçekte savaşa giren her taraf hasmını tanır, tahlil eder, olasılıkları hesaplamaya çalışır. Fakat gözlemlenen Japonya anlaşılması güç tezatlıklar içindedir. Dolayısıyla Amerika için Japonya’yı anlamak önemli bir sorun olarak belirdiğinde bu tezatları ve buna benzer diğer göze çarpan özelliklerini göz ardı etmesi söz konusu değildir. Çıkarılan bu sorular ve önerilen cevap seçeneklerine bakıldığında, karar vericilere antropologlardan başka yardım edecek kimse yok gibidir. Merak edilen konular ve teyit edilecek önerilen cevaplardan bazıları şöyle sıralanabilir. Amerikalılar birbiri ardı sıra krizlerle karşılaşılıyordu, Japonlar bundan sonra ne yapacaklardı? İstila etmeden teslim alma imkânı bulunabilir miydi? İmparatorun sarayı bombalanmalı mıydı? Japon harp esirlerinden ne beklenebilirdi? (daha sonra açıklanacağı gibi çok fazla esir alınamıyordu zaten) Japon askeri birlikleri ve Japon anavatanı için yapılan propagandalarda Amerikalıların hayatını kurtarabilmek ve Japonya’nın tek insan kalana kadar mücadele etme fikrini zayıflatabilmek amacıyla neler söylenebilirdi? Japonya’yı iyi bilenler arasında da büyük bir anlaşmazlık vardır, acaba Japonlar barıştan sonra da askeri idareyi gerektiren bir millet midir? Amerikan ordusu Japon çeteleriyle de çarpışabilir mi? Milletler arası anlaşma yapılmadan önce Fransız veya Rus İhtilalini

Japonya'daki bir ihtilal takip edebilir miydi? Bu ihtilale kim önyak olabilirdi? Japonların hezimetini tek çözüm müdür? Bunlar, bunlara benzer sorular ve hazırlanan rapor alınan kararlarda büyük değişikliklere sebep olmuştur.

Savaşın Almanya aleyhine sonlanacağı belirmeye başladığında, Amerikalılar Pasifik'te çıkarmalara başlamıştır. Yeni-Gine, Guadalcanal, Burma, Attu, Tarawa ve Biak savaşlarında korkunç bir düşmanla savaşacaklarını çok iyi anlamış, bundan dolayı da savaş öncesi hazırlık safhasında, 1944 Haziranında düşman-Japonya ile ilgili soruları cevaplandırmak ta çok önemli hale gelmiştir. Acaba sonuca diplomatik yollardan mı, yoksa askeri yollardan mı ulaşılabilirdi? Yüksek bir politika tatbik etmek mi, yoksa Japon cephe gerilerine broşürler atmak mı daha etkili olurdu?

Genelde tüm hasım birimlerce hâlâ yapılan ortak bir hatayı Ruth Benedict tespit etmiştir. Düşmanı tanımak ve yapabileceklerini tahayyül etmek açısından kritik bir tespittir. Hata soruların "ben olsaydım ne yapardım?" şeklinde yöneltilmesidir.

Amerikalı olarak sahip olduğumuz ön-hükümleri (premise) bir zaman için bir kenara bırakmamız ve kendimizi onların yerine koyarak ne yapacaklarını kestirmeğe çalışıp kolay neticelere varmaktan mümkün olduğu kadar kaçınmamız lazımdı. ... Esas mesele Japonların yerinde biz olsaydık ne yapardık değildi. Esas mesele Japonların nasıl hareket edeceğiydi.⁴⁸

Birbirine çok yakın iki disiplin olan sosyoloji ve antropolojinin temelde, en azından metodoloji farkı olduğuna ve araştırmaya farklı yaklaşım, değişik

⁴⁸ Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.5

sonuçlar alınabileceğine Ruth Benedict 1940'larda işaret etmiştir. Aynı dönemde sosyologlar da Japonya'yı tetkik etmiş, kitaplara başvurmuş, geçmiş olayları ve istatistikî verileri incelemişlerdir. Gerek sözlü gerekse yazılı olarak yapılan Japon propagandasındaki gelişmeleri de yakından takip etmişlerdir. Fakat Ruth Benedict sosyologların aradıkları cevaplardan çoğunun Japon kültüründe mevcut olan değerler arasında bulunduğuna ve bunların, bu kültürü bilfiil yaşayan insanlarla birlikte inceden inceye araştırmakla elde edilebileceğine inanmıştır. Aslında Japonlar da, birçok Doğu milletlerinden farklı olarak, kendilerini teferruatıyla kaleme alma içgüdüsü vardır ve oldukça da kuvvetlidir. Dünyayı istila etme planını yazdıkları gibi kendi hayatlarına ait önemsiz şeyleri de yazmışlardır. şaşılacak derecede açık yüreklilikle yazılanlar da vardır. Fakat tabi ki tam bir referans sayılamazlar, çünkü tam bir tablo ortaya koyamamışlardır, aslında bunu hiçbir millet de yapamaz. Antropologların dahi bunu başarabilmeleri; çok iyi bir eğitime ve tecrübeye bağlıdır. Bozkurt Güvenç' de kendisine Türk Kültürünü yazması konusundaki baskılara özetle şöyle diyor; "nce yazmak, sonra yabancı toplum ve kültürleri yazmak, en son aşama kendi kültürünü yazmak"

Hindistanlı insanbilimci Sirinivias, Batılı meslektaşlarıyla yaptığı bir söyleşide, uygun zaman konusunda aradığı işığı şöyle yayıyordu:

Her insan en az bir kez doğar. Onlardan küçük bir bölümü yabancı toplum veya kültürleri tanıyıp tanıtarak ikinci kez doğar, bizim gibi insan bilimci olur. Ama bizlerden çok azı, bununla da yetinmeyip, kazandığı gözlem gücü ve deneyimle kendi toplumunu incelemeye

girişir ve üçüncü kez doğar. Sizleri son adımı da atıp üçüncü kez doğmaya çağırıyorum. Kolay değil ama denemeye değer. (Myerhof 1978: Victor Turner'in Önsözü)⁴⁹

Bir ülkenin sinema filmlerinin, günümüzde daha da genişletecek olursak; görsel ve işitsel medya, televizyon dizileri ve günlük programların dahi bir araştırmacı için çok gizli bilgiler verebileceğine dikkat çekilmiştir. Sürekli kendisine “hoş karşılanabilecek bazı hareketleri Japonların çok ayıplamaları, gayet çirkin bazı hareketleri umumiyetle kabullenmeleri neden ileri geliyordu?” gibi sorular yönelterek cevap arayan Benedict, Japonya’da yazılmış ve çevrilmiş; propaganda, tarihi veya Tokyo’da ve köylerdeki muasır hayatla ilgili filmleri de incelemiştir.

Kaynağın kendisine direkt ulaşılamayan durumlarda en azından, komşularını, yakın kültürleri araştırmak birazda olsa fikir verebilir. Zira antropologlar, öteden beri ilkellerle ilgili çalışmalarında, kültürel mukayeselerin ne kadar değerli olduğunu birçok kez göstermişlerdir. Ruth Benedict de daha önce aşına olduğu Siam, Burma ve Çin’le karşılaştırmalarda bulunmuştur. Fakat farklı olarak burada da çok önemli ve faydalı bir tespiti vurgulamıştır: “Bir Antropolog için hiçbir şey, müşterek tarafları çok olan cemiyetlerdeki zıtlıklar üzerinde çalışmak kadar faydalı olamaz.”⁵⁰ Zaten bir topluluğu da millet yapan ırksal geçmişten çok birlikte diğer toplumlardan farklı ortak özellikler taşımasıdır. Bir antropolog son derece farklı ve acayip bir davranışın bile anlaşılabilceğini, acayıpliğın onun anlaşılmasına engel teşkil etmeyeceğini tecrübeleriyle belirler.

⁴⁹ Güvenç Bozkurt, Türk Kimliği, 1993, s.IX

⁵⁰ Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.10

Japonya üzerinde mühim görünmeyen müşahede ve detaylar çok önem arz ediyordu. Çünkü bir antropologun sahip olduğu önyargının, yani herhangi bir ilkel kavmin ya da medeniyetin ön saflarında yer alan bir milletin beşeri davranışları günlük hayattan öğrenilir şeklindeki yargının, bir toplumun yaşayışındaki beşeri ve basit şeylere kıymet verildiği zaman ancak takdir edilmiş olur.

Bir toplumda ekonomik davranış, ailevi kurallar, dini ayinler ve politik hedefler birbirine göre ayarlanır. Bunlardan bir tanesindeki değişme, diğerlerinde olduğundan daha hızlı meydana gelebilir ve diğerlerini büyük bir baskı altında bırakabilir, fakat esas baskı meydana gelen değişmelere uyma ihtiyacından doğar. Bu anlayış Benedict'in fonksiyonalist yaklaşımıdır.

Kitabın esas konusu Japonları bir Japon milleti yapan şeyin ne olduğunun tespitidir. Fakat çalışmayı yapan açısından objektifliği de sağlama adına kendini, kendi milletini de tanımak çok önemlidir.

Yirminci asırda ilerlemeye engel olan şeylerden biri de, değil sadece Japonları bir Japon milleti yapan hususiyetleri bilmeyişimiz, Amerikalıları bir Amerikan milleti, Fransızları bir Fransız milleti, Rusları bir Rus milleti yapan vasıfların ne olduğuna dair hâlâ son derece müphem fikirlere ve peşin hükümlere sahip oluşumuzdur. Bu bilginin eksikliği her memleketin bir diğerini yanlış anlamasına sebep olmaktadır.⁵¹

Japon hayatının esasını teşkil eden prensipleri ortaya koymaya çalışan Ruth Benedict'den istatistikî bilgiden çok prensip olarak kabul edilmiş alışkanlıkları ve kıymet hükümlerini Japonların hayata bakarken nasıl

⁵¹ Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.14

kullandıklarını ortaya çıkarmasıdır. O'na göre de hiç şüphe yok ki çağdaş dünya milletleri için bu tahlilin yapılması sosyal ilimlerle uğraşan bir âlimin işidir yani antropologlar adeta toplum hekimleridirler. Bu hekim ise Japon davranışlarındaki tezatların incelemeleri sonucunda tezat olmadığını, yine her kültürün kendi içerisinde bir tutarlılığı olduğu tanısını tekrarlamıştır.

Japonların davranışlarındaki bazı büyük zorlamaları ahenkli bir sistemin bölünemeyen kısımları olarak kabul ettiklerini anlamağa başladım. Bunun neden böyle olduğunu belirtmeğe çalışacağım. Onlarla beraber çalıştığım esnada mühim neticelerin çıkarılabileceği ve asırlık heyecanların mevcut olduğu garip ifade ve fikirlerle karşılaşıyordum. Bir Batılının anladığı manadaki fazilet ve kusur orada büyük bir değişikliğe maruz kalmıştı. Sistem tekti. Bu sistem ne Buddhism ne de Confucianizm idi. Bu Japon olan bir sistemdi; Japonya'nın kuvveti ve zayıf tarafıydı.⁵²

6.3.2. Harpte Japonya:

Raporun ortaya çıkarmak istediği nokta savaşan Japonya'nın derinlikleri, farklılıklarıdır. Japonların Batı harp teamüllerinden ayrıldıkları noktalar, onların hayat görüşü ve insanın vazifesinin nelerden ibaret olduğu inancıdır. Amerika, savaş Mihver devletlerin yapmış oldukları saldırıya bağlamıştır, mevcut barışı hakları olmadığı halde bozmuşlardır. Japonya ise harbin nedenini bir başka ışık altında görmüştür. Onlara göre milletler kendi kendilerini idare ettikleri takdirde dünyada huzursuzluk eksik olmayacaktır, bu

⁵² Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.21

sebeple Japonya'nın hiyerarşi idaresini kurmak için çarpışması lazımdır. Hiç şüphesiz bu idare Japon hâkimiyeti altında olacaktır, çünkü Japonya tepeden tırnağa hiyerarşi ile idare edilen tek milleti temsil etmektedir. "Bir insanın akıllı olmasına bir şey dediğimiz yok. Yeter ki; aklını başkalarına kabul ettirmeye çalışsın." (Eflatun)

Japonya değişik ruh haliyle insanlarını savaştırmak için çok farklı yollar ve motivasyonlar bulmuştur. Görünen her farklı güce uygun mazeretleri, çareleri vardır. Aradaki büyük güç farkına karşı Japonya maddeye karşı ruhun zafer kazanacağını söylemiştir. Onlara göre gemiler ve silahlar ölmez Japon ruhunun zahiri görünüşüdür. Bunlar, hemen hemen Samurai faziletini temsil eden kılıcın benzeri sembollerdir. Esir olmak bir Japon'un duyduğu en büyük utançlardan birisidir. Birde düşmanın esirlere işkence yaptığı iddiaları çarpışarak ölmeyi en büyük erdem haline getirmiştir. Bunu esir düştükten sonra da yapabilirler. Dolayısıyla bu tehlikeler doğrultusunda Amerikan ordusu da esir sayısını azaltma yoluna gitmiştir. Sayısını arttırabileceğimiz bu örnekler gösteriyor ki; Japonya da harpte kendine göre birtakım antropolojik motivasyon ve teknikler geliştirmiştir, fakat genelde hedef kitle kendi halkı olmuştur.

Sayı üstünlüğüne karşı eğitimleri, çelik zırhlara karşı bedenleri rekabete girecektir. İntihar uçaklarını kullanan ve harp gemilerine çarparak intihar eden pilotlar, ruhun maddeye üstünlüğünü gösteren ölmez birer örneklerdir. Açlık, uykusuzluk, yorgunluk mazeret değildir; mevcut fiziki kuvvet olduğundan daha fazla harcanarak arttırılabilir. Japonlara göre enerjiyi depo etme maddeciliktir. Harpte ruh, fiziki ölüm olayını bile yenmiştir. Bununla ilgili

radyolar bedenen ölmüş fakat ruhuyla hareken edip görevini fiziki olarak da tamamlayan bir pilot yüzbaşı örneğini sürekli aktarmışlardır.

Bunlara benzer farklı ve Batı'ya aşırı gelen öğretisi ve inançlar, Amerika tarafından zavallı bir milletin kendisini mazur göstermesi veya aldatılmış bir cemiyetin çocukluğu gözü ile görülmüştür. Benedict'in bu konuyla ilgili özeleştirisini; bu bakış tarzının yanlış olduğu yönündedir. Daha öncede belirtildiği gibi her kültürün kendi içinde anlamlı olduğu ve bütünlük sağladığı anlayışından hareketle, Japonlara layıkıyla ehemmiyet verilmiş olsaydı, harpte ve barışta çok daha iyi tanımış olacaktı.

Amerikalılar kötü durumda olanları kurtarmak ve onlara yardım etmek için can atarlar. Cesaretle yapılan bir iş hasara uğrayan her şeyi kurtarmaktan ibaret olsa dahi onlarda kahramanlık olarak kabul edilir. Japonların kahramanlık anlayışı ise bunun dışındadır. B-29's ve harp tayyarelerine yerleştirdiğimiz emniyet tertibatları dahi korkaklıkla itham edilmemize vesile teşkil etmişti. Japon radyo ve matbuatı bu mevzuu tekrar tekrar ele almıştı. Onlarca kıymet ifade eden tek şey ölüm kalım riski altına girebilmektir; ihtiyat olarak alınan tedbirler hiçbir değer taşımıyordu. Japonlar yaralı ve sıtmal hastalara karşı da aynı tavrı takınıyorlardı. Bu durumdaki askerler hasara uğramış eşyalardan farklı değildiler ve çarpışan kuvvetler daha verimli hale gelebilecek olsalar dahi tedaviye kıymet verilmiyordu. Japonlar sivil hayatta da Amerikalıların aksine hekimlere ve cerrahlara düşkünlük göstermezler.⁵³

⁵³ Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.39

Japonların emniyet ve maneviyat konusunda yapılan konuşmalarında her şeyin önceden bilindiği söylenmiştir. Öyle ki, yenilgilerinde dahi, “Nihayet olan oldu” yerine “Beklediğimiz şey oldu, bundan da memnunuz” demişlerdir. “Müzik değiştiğinde dans da değişir.” (Japon Atasözü) Harbi idare ederken değişmeyen bir başka tema vardır ki bu da Japon hayatını açıklamaktadır. Japonlar mütemadiyen düşmanın gözünün kendi üzerlerinde olduğunu söylüyorlardı. Bunun içinde Japon ruhunun ne olduğunu göstermek mecburiyetindedirler.

Zamanın tahlilcilerine göre imparator önemsiz ve saygı görmüyor, ona ve onu kutsayan Fuehrer kavramına saldırılırsa birlik, düzen ve itimat kaybolur. Fakat Benedict’in tespit ettiği gerçek öyle değildir; hiçbir şey Japon halkının imparatora olan saygı ve kıymetini sarsamaz. Genel kanaat “İmparatorsuz bir Japon, Japon değildir”. İmparator herkes için her şeydir. Bir başkumandan sıfatıyla da sarsılmaz bir yeri vardır, imparatoru o kadar kutsamış ve ona o kadar inanmıştır ki her şeyi ona bağlıyor. Daha sonra da belirtileceği gibi zaten Japon günlük hayatını şekillendiren yüksek saygı ve yükümlülük kurallarının en üstünde kutsal imparatora olan yükümlülük bulunmaktadır. Japon halkına sadece onun sözleri bir mağlubiyeti kabul ettirebilir, yine sadece onun sözleri halkı tekrar kalkınma için yaşamağa ikna edebilir.

Görülüyor ki harp zamanında bile Japonlar, hükümeti, Başkumandanı ve kendilerinden üstün mevkide olan şahısları tenkit ediyorlardı. Hiyerarşide mevcut olan değerler sorup sual edilmeden kabul edilmiyordu. Sadece İmparator bir istisna teşkil

ediyordu. Onun ruhani reisliği bu kadar yeni iken bu nasıl olabilirdi? Japon karakterinin hangi garip tarafı, İmparatorun bu derece mukaddes bir mevkie ulaşmasını sağlamıştı? Halkın, o emrettiği takdirde bambu mızraklarla ölünceye kadar çarpışacağını, yine o emrettiği takdirde sükûnetle mağlubiyeti ve işgali kabul edeceğini iddia eden Japon esirleri doğru mu söylüyorlardı? Bu işi yanlış yola götürmek maksadıyla ortaya atılmış saçma bir fikir miydi? Yoksa onlar hakikaten doğruyu mu ifade ediyorlardı?⁵⁴

Anlaşıyor ki Japonlar hakkında edilen bilgiler şaşırtıcı ve farklı. Çok disiplinli ve itaatkâr görünen askerler komutanlarını tenkit edebiliyorlar. Bu çelişkiler Benedict'in önüne cevaplanması gereken işte bu yeni soruları getirmiştir.

Esaret Japonlar için çok ağır bir durumdur, bu yeni ortamda bir yaşayış kuralı bilmiyorlar ve şereflerini kaybetmişlerdir. Bazıları öldürülmeyi istemiş, fakat Amerikan adetleri buna izin vermezse de örnek bir esir olacağım demiştir. Amerikalılar dahi bu karşı tarafa geçişi kabul edememişlerdir. Fakat Japonlar, sahip oldukları her şeyi bir hareket sahasına koyduktan ve orada da başarısızlığa uğradıktan sonra başka bir sahayı tabii olarak alabilmişlerdir. Bir nevi bu kadar büyük bir ihanet noktasında bulunmalarını da anlamak günümüzde bile anlaşılması güç bir durumdur.

Onlar örnek esir olmaktan çok daha ileri gitmişlerdi. Japon Ordusunun eski elemanları ve uzun zaman müfrit milliyetçi olarak tanınanlar Japon kuvvetlerinin durumunu dikkatle izah ettiler, cephanelerin yerlerini tayin ettiler, bizim propagandalarımızı

⁵⁴ Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.38

yazdılar ve askeri hedefleri tayin için bizim bombardıman pilotlarımızla beraber uçtular. Onlar hayatlarında yeni bir sayfa çevirmiş gibiydiler; yeni sayfada yazılı olan şey eski sayfada yazılı olan şeyin zıddıydı, fakat satırları aynı imanla okuyorlardı.⁵⁵

6.3.3. Bir İnsanın Özel Mevkiini Alması:

Bir ordunun karakteristik özelliklerini ortaya çıkarmanın yollarından birisi de mensubu olduğu toplumun sivil yaşantısını da irdelemektir. Bu alandan da birçok emare, bilgi alınabilir, özellikle de Japonlar gibi katı kurallarla çizilmiş bir günlük yaşam yaşayan milletlerden. Japonları anlamak için “bir insanın özel mevkiini alması” manasına gelen Japonca bir ifadeyi iyice kavramak gerekir. Japonlar, emirlere ve hiyerarşiye büyük bir güvenle bağlıdırlar, bu Batı'nın hürriyete ve eşitliğe olan bağlılığının tamamen zıddıdır; Batı için hiyerarşiyi sosyal bir mekanizma olarak değerlendirmek güçtür. Hâlbuki Japonların hiyerarşiye olan inançları, bir insanın ailesi, arkadaşları ve devletiyle olan münasebet anlayışının esasını teşkil eder. Daha da ileri giderek milletler arası ilişkilerle ilgili problemleri de, kendi iç meselelerini gördükleri şekilde ve hiyerarşi anlayışı içinde görmüşlerdir. Japonya'nın 1940 senesinde Almanya ve İtalya ile imzaladığı Üçlü Paktın önsözü şöyledir: “Japonya, Almanya ve İtalya hükümetleri ebedi barışa kavuşmanın dünyadaki bütün milletlere özel mevkilerini vermekle mümkün olabileceğini kabul ederler.”

⁵⁵ Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.43

Hiyerarşiyi benimseyen davranış Japonlar için nefes almak kadar tabiidir. Fakat Japonya'da mevcut olan hiyerarşi anlayışı Batı'daki diktatörlüklerde görülen otorite anlayışından çok farklıdır. Kontrol edenler ve edilenler Batıninkilere benzemeyen geleneklere göre hareket ederler ve Amerikan otoritesinin hiyerarşideki yüksek mevkiini kabul etmiş olmaları dolayısıyla da Japon örf ve adetleri hakkında mümkün olduğu kadar açık ve doğru fikir sahibi olunmalıdır. Ancak bu şekilde onların hareket tarzları kestirilebilir.

Ruth Benedict'in raporu, bir kültür incelenirken ne kadar ayrıntılı ve ince bir çalışma yapılması gerektiğini ve örneklerini sunmaktadır. Bunlardan biride yine antropolojinin alt disiplinlerinden biri olan linguistik ve vücut dilinin de incelenmesinin önemidir. Burada Japon topluluğunun garplılaşmasına rağmen hâlâ aristokratik bir cemiyet olduğu tespitini bu disiplinlerden faydalanarak yapmıştır. Bir kimse bir başkasına "ye" veya "otur" diye hitap etmek istediği zaman samimi görüştüğü bir şahsa ya da kendisinden daha aşağı veya daha yukarı mevkide bir kimseye başka başka kelimeler kullanarak hitap eder. Değişik hallerde kullanılması icap eden değişik sen ve değişik fiil kökleri vardır. Başka bir ifade ile Japonlar, Pasifik'teki diğer birçok toplulukta olduğu gibi "hürmet dili" denen bir dile sahiptirler, buna ilave olarak da hususi şekilde eğilerek selam verme ve diz çökme adetleri vardır. Bu vücut hareketi boşu boşuna yapılan bir hareket değildir. Bu, eğilerek selam veren kişinin bizzat düzenleyebileceği şahsi işlerinde selam verdiği şahsın istediği gibi hareket etmesini kabul ettiği, selamı alan kimsenin ise mevki icabı yüklendiği bazı mesuliyetleri benimsediği manasına gelir. Cinsiyete, nesle ve ilk evlat

olmaya dayanan hiyerarşi aile hayatının esasını teşkil eder. Yine aile içi ilişkilerine bakıldığında; Japonya aile bağları hemen hemen Batı'daki oran nispetinde azar azar azalmaktadır, buna en çok benzeyen belki de Fransız ailesidir.

Japon ailesinde fertler arasında olağanüstü bir birlik vardır ve bu raporun ele aldığı konulardan biri de onların bunu nasıl başardıklarıdır. Çünkü her şey aileden başlıyor, toplumun en küçük kurumundaki bu hiyerarşi ve sağlam bağlar tamamına yansıyor. Bu arada, Japonların daha geniş idari sahalarda ve ekonomik hayatta hiyerarşiyi arzu etmelerinin sebepleri araştırılırken onların bu alışkanlığı aile içinde nasıl mükemmelen elde ettiklerini de öğrenmek gerekiyor.

Tarihi boyunca Japonya sağlam bir sınıf ve kast cemiyeti olmuştur. Yüksek Çin medeniyetinden, Yedinci ve Sekizinci asırlarda, aldıkları adetlerle Japon kültürü zenginleştirilmeye çalışılmıştır. Bu devirden önce Japonya'nın yazılı bir dili dahi yoktur; Çin ideogramlarını⁵⁶ aldılar ve onları tamamen değişik bir dil olan Japonca'yı yazmak için kullandılar. Japonların dağlara ve köylere nezaret eden ve halka iyilikler getiren kırk bin tanrılı dinleri vardı. Bu din son değişmeler neticesinde modern Shinto dini olarak yaşayan bir halk dini olmuştur.

⁵⁶ İdeogram ya da ideograf yazıda kelimenin harfleri gösterilmeden doğrudan doğruya fikri ifade eden işaret olarak tanımlanmakta olup, kısaca, Çince, Japonca gibi bazı yaşayan dillerdeki veya eski Mısır dili gibi bazı ölü dillerdeki, harflerin (fonogramların, sesi temsil eden işaretlerin) bulunmadığı yazı sistemlerinde kullanılan, bir sözcüğü veya bir fikri temsil eden grafik semboldür. Terim Yunanca'da fikir anlamındaki idea (ἰδέα)sözcüğü ile yazmak anlamındaki grafo (γράφω) sözcüğünden türetilmiştir. Günümüzde aynı anlama gelmek üzere logogram terimi de kullanılmaktadır. Bu yüzden günümüzde ideogramların bulunduğu yazı sistemlerine logografik yazı sistemleri adı verilmektedir. İdeogram zaman zaman piktogram ile karıştırılır. Her ikisinde de resmetme yoluyla temsil etme söz konusuysa da piktogram daha ziyade somut bir şeyi temsil eden bir semboldür. www.tr.wikipedia.org

Tarih bir antropologun vazgeçemediği ve mutlaka başvurmak zorunda kaldığı diğer önemli bir alandır. Günümüzde de millet olma özelliğinin temelindeki kültürü en çok şekillendiren inanç ve din faktörlerinin de çok iyi incelenmesi gerekmektedir. Benedict çalışmasında bu konuya da tarihi gelişmelerle, etkilerini inceleyerek yaklaşmıştır. “Dünya tarihinde müstakil bir milletin başka bir medeniyeti bu derece başarıyla planlı bir şekilde memlekete sokması hadisesinin bir eşine daha rastlamak zordur”⁵⁷ tespitini yapmıştır. Çünkü kendi kültürünü tamamen bırakmamış, büyük bölümünü son derece muhafazakâr bir şekilde korumasını bilmiştir. Örneğin; İmparatorluk ailesinin Japonca ismi, Bulutların Üzerinde Oturanlar, manasındadır ve sadece bu aileye mensup olanlar İmparator olabilirler. Çin’de hanedan sık sık değiştiği halde Japonya’da böyle bir şey olmamıştır, İmparator’un dokunulmazlığı vardır ve şahsı kutsaldır.

İmparatorluk ailesinden ve asil saray erkânından daha aşağıda, hiyerarşi nizamına göre tanzim edilmiş dört Japon kastı vardı: muharipler (samurai), çiftçiler, zanaatçılar ve tüccarlar. Bunlardan daha aşağı olanlar ise cemiyet dışı kabul edilmişlerdir. On altıncı asırda dâhili harp mahalli harpler halini aldı. Karışıklık günlerinden on-on beş sene sonra büyük İeyasu bütün asilleri yendi ve 1603’de Tokugawa ailesinin ilk Shogunu olmuştur. Shogunluk iki buçuk asır kadar İeyasu soyundan gelenlere kalmış ve modern devrin başlarında 1868 senesinde İmparatorun ve Shogun’un çift idaresi fesih edildiği zamanda son bulmuştur. Tüccar sınıfı derebeyliği yıkan bir sınıftır. İş adamları hürmet gören ve müreffeh insanlar oldukça derebeylik çürür. Tokugawa’ların tüccarları kötü durumda tutma siyaseti şüphesiz ekonomik

⁵⁷ Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.62

sahada başarısızlığa uğramıştır, çünkü bu devirde Japon cemiyetinde ticaret para esasına dayanmaktadır. Böyle olmakla beraber buna teşebbüs edilmiştir. Tokugawa rejimi, sağlam bir derebeylik için lüzumlu olan iki sınıfı, muharipleri ve çiftçileri belli kalıplar dâhilinde dondurmuştur. Çiftçiler, samurailere karşı kanunen müdafaasız olmalarına, pirincin ellerinden zorla ve fazlasıyla alınmasına ve tahdit edici kaidelere rağmen bir nevi teminat altındaydılar. Sahip oldukları çiftlikler garantili ve Japonya'da arazi sahibi olmak insana nüfus da sağlamaktadır.

Tokugawa Shogunları tımarların içindeki kast yapısını kuvvetlendirmeğe ve her sınıfı derebeyine tâbi kılmağa çalışmışlardır. Her tımar da derebeyi hiyerarşinin zirvesinde bulunmaktadır ve kendisine bağlı olanlar üzerinde salahiyetlerini kullanmakta serbesttirler. Shogun için en büyük idari problem daimyo'yu (derebeyi) kontrol etmektir.

İmparator dan Cemiyet Dışı kabul edilenlere kadar herkes için son derece açık olan derebeylik devrinin hiyerarşi sistemi modern Japonya'ya fazlasıyla tesir etmiş, bundan başka derebeylik rejimi kanunen ancak savaştan yetmiş beş sene önce son bulmuştur; kuvvetli milli alışkanlıkların bir insan ömrü boyunca yok olmayacağı da muhakkaktır. Modern devirlerdeki Japon devlet adamları bile, görüldüğü gibi, memleket meseleleriyle ilgili işlerde radikal değişiklikler yapacakları yerde eski sistemi muhafaza etmek için itina ile hazırlanmış planlar yapmışlardır. Sürenin kısa olması ve dönemin etkilerinin açıkça hâlâ görülmesi Benedict'i tarihsel süreçte incelemeler yapmaya götürmüştür.

Ekonominin bozulması ve gelir farklılıkları dolayısıyla sınıflar arasındaki otorite de sarsılmaya başlamıştır. Japonlar kastların sadece kendi içlerinden evlenmelerini istemiyorlar. Herkesin tasvip ettiği kastlar arası evliliğe müsaade eden kurallar mevcuttur. Müreffeh işçiler arasından fakirleşen samurai sınıfına doğru süzülme, Batı Avrupa ile Japonya arasına büyük bir fark yaratmıştır. Avrupa'da derebeyliğin ortadan kalkmasına sebep kuvvetli bir orta sınıfın büyüyen ve artan gücü ve modern endüstri devrini bu sınıfın idare etmesidir. Japonya'da böyle kuvvetli bir orta sınıf ortaya çıkmamıştır ve tüccarlarla tefeciler tasvip edilen metotlarla yüksek-sınıf statüsünü satın almışlardır. Tüccarlarla fakirleşen samurailer dost olmuşlardır. Her iki medeniyette de derebeylik ölüm sancıları içinde kıvrılırken Japonya'nın sınıflar arası hareket kabiliyetini Avrupa'da olduğundan çok daha fazla müsamaha ile karşıladığı belirtmek hayret vericidir, bunun böyle olduğunu gösteren en büyük delili ise aristokrat ve burjuva sınıflar arasında herhangi bir sınıf mücadelesinin olmayışıdır. Bu tecrübelerle rağmen Japonya'da, geriye dönmek, eski hale sokmak (restore) manasına gelen bir parola, Isshin kullanılmaya başlanmıştır.

6.3.4. Meiji Reformu:

Japonya'da modern devir "İmparatora eski yerini verin (restore) ve barbarları kovun" Sonno Joi, sloganı ile başlamaktadır. Bu, Japonya'yı dış dünyanın tesiri altında kalarak bozulmaktan koruma ve İmparatorla

Shogunun çift idaresinin hâkim olduğu devirden on asır önceki altın çağa dönme çarelerini aramaktı.

Anti-Tokugawa kuvvetleri muzaffer olduğu ve 1868'de İmparatorun yeniden eski mevkiini almasıyla 'çift idare' son bulduğu zaman, galipler batı standartlarına nispetle son derece muhafazakâr bir tecrit politikası izlemişlerdir. Başlangıçtan beri rejim zıt bir istikamettir. Daha bir sene geçmeden bu yeni rejim daimyonun tımarlardan vergi toplama hakkını kaldırmıştır. Gayrimenkul tapu sicillerini ele alıp köylünün daimyoya yüzde kırk oranla verdiği vergiyi kendisi toplamaya başlamıştır. İstimlâkler bedel karşılığında yapılmıştır. Hükümet her daimyoya kendi normal gelirinin yarısı tutarında bir para tahsis etmiştir. Aynı zamanda daimyoyu muharip samurailerini beslemekten ve masraflı umumi işler yapmaktan muaf tutmuştur. Muharip samurailer daimyo gibi hükümetten emekli maaşı almışlardır. Beş sene içinde sınıflar arasındaki bütün kanuni eşitsizlikler acele olarak kaldırılmıştır. Kast ve sınıf işaretleri, elbise farklılıkları kaldırılmıştır. Örgülü saçlar dahi kestirilmişdir. Cemiyet dışı olanlar hürriyete kavuşmuş, araziye terk etmeye mani kanunlar kaldırılmıştır. Tımarları ayıran hudut işaretleri kaldırılmıştır. Budizm devlet işlerinden ayrılmıştır. 1876 sıralarında daimyo ve samurai maaşları 5 ile 15 sene içinde toptan ödenecek şekilde değiştirilmiştir. Ödenecek para, her şahsın Tokugawa devrinde tespit edilmiş gelirine göre az veya çoktur ve derebeylikle ilgisi olmayan yani ekonomik hayatta bu para onların teşebbüslere girişmelerini sağlamıştır. Bu, tüccarlarla sermayedar prenslerin derebeylerle veya arazi sahibi prenslerle özel olarak

birleşmelerinin bir teminat altına alınmasıdır; bilindiği gibi bu birlik zaten Tokugawa devrinde yapılmaktaydı.

Böylesine şiddetli ve popüler olmayan reform hareketlerine girişen “hükümet erkânı” derebeylik zamanında, Japon geleneklerine göre birleşmeleri tasvip edilen fakir samurailerle tüccar sınıfının meydana getirdiği kişilerden oluşmaktadır. Japonya, on dokuzuncu asrın son yarısında ortaçağdan kurtulmaya çalıştığı ve Siam kadar zayıf olduğu bir sırada yirminci yüzyıl ortalarına kadar hiçbir milletin başaramadığı en büyük en mükemmel işleri kavrayıp yapmağa muktedir liderler yetiştirmiştir. Bu liderlerin kuvveti, hatta zaafı ananevi Japon karakterin derinliklerindedir ve bu raporun esas gayesi bu karakterin eskiden ve bugün nasıl olduğunu tartışmaktır. Ancak bu takdirde Meiji devlet adamlarının teşebbüslerinde nasıl muvaffak olduklarını anlayabiliriz. Bu durumun tespiti, anlaşılması ve açıklamasını yine en iyi antropologlar yapabilir nitekim işin içinde yine tarih ve kültür vardır.

Üst kademelerin ihsanlarından biri, 1889 tarihinde imparatorun halka sunduğu Japon Anayasasıdır. Anayasa halka, hükümete iştirak hakkı tanımış ve millet meclisini kurmuştur. Bu anayasa, Batı Dünyasında muhtelif anayasaların hummalı bir çalışmayla tetkik edilmesinden sonra hazırlanmıştır.

Japonya’da modern sivil hükümet şehirlerin, kasabaların ve köylerin mahalli idaresini resmen kabul etmiştir. Oyla seçilen ihtiyarlar, devlet işlerinde bölge halkını temsil ve onlara hizmet edecek mesul bir reis seçerler. Köylerde reis o bölgenin yaşlı bir sakinidir, arazi sahibi çiftçi bir aileye mensuptur. Mali

bakımdan kayıp çoktur fakat sağladığı itibar büyüktür. O sadece ikametgâh, evlilik statüsü, çocuk doğumu, adaptasyon kayıtlarını günü gününe tutmakla kalmaz, bir kimsenin ailesi hakkında malumat veren kayıtlara ilave olarak cemiyette resmi bir yer işgal etmekte olan herhangi bir şahsın kanuna aykırı halleriyle diğer hareketlerini de, başka bir bölgede olsa dahi günü gününe kaydetmek mecburiyetindedir. Japonlar kendilerinin veya ailelerinin dosyalarında kötü bir kaydın yapılmış olması ihtimaline dahi tahammül edemezler. Okullarla ilgili her şeyi en ufak teferruatına kadar devlet düzenler ve Fransa'da olduğu gibi memleketin bütün okulları aynı günde aynı kitaplardan aynı dersi okutmaktadır.

Meiji devlet adamları dini sahada idari sahada olduğundan çok daha başka formlar, ıslahatlar yapmışlardır. Böyle olmakla beraber aynı Japon parolasını tatbik etmişlerdir; 'her şey kendi yerinde'. Devlet bilhassa milli birlik ve üstünlük sembollerini destekleyen bir ibadeti kendi sahası olarak almış ve geri kalan her şeyde ferde ibadet serbestîsi tanımıştır. Devletin yetkisi dâhilinde olan bu saha Resmi Shinto'dur. Resmi Shinto din değil, bir sadakat ifadesidir. Din olmadığı için de okullarda, Batı'nın tenkidine uğramadan öğretilenmiştir. Shinto mezhepleri veya kültü de dahil olmak üzere Buddhizm ve Hıristiyanlık mezhepleri ile birlikte diğer dini sahaların hepsi, Amerika Birleşik Devletlerinde olduğu gibi ferdi inisiyatifte bırakılmıştır. Bu iki saha idari ve mali bakımdan da ayrılmıştır.

Kültürün önemli aktörlerinden biri olan "din"i Benedict çok iyi irdelemiş ve 'din'in Japonlar için çok önemli bir hassasiyet olmadığı kanısına varmıştır. "Meslek icabı kendilerini dine vakfetmiş olan birkaç sofı hariç Japonya'da

dinin sofulukla ilgisi yoktur. Japonlar kutsal yerleri ziyaret etmeye düşkünlük gösterebilirler de bunlar fevkalade eğlenceli tatillerdir.”⁵⁸

Ordu, kabineye etki edebiliyor, amirallerin ve generallerin askeri bakanlıklarda vazife almalarına müsaade etmeyerek istemediği bir kabinenin kurulmasını engelleyebilirler. Kara ve Deniz Bakanlıklarının yerlerini dolduracak böyle yüksek rütbeli subaylar olmadan kabine kurulamıyor, hiçbir sivil veya emekliye ayrılmış subay da bu mevkileri işgal edemiyor. Ordu kabinenin herhangi bir hareketinden memnun kalmadığı zaman kendi temsilcilerinin vazifesine son veriyor böylece de kabinenin dağılmasına sebep olabiliyor.

Endüstri sahasındaki gelişmelerde Japonya Batı Milletlerinin hiçbirinde benzerine rastlanamayan bir yol takip etmiştir. Yine Ekselânslar bu sahada plan yapıp kurallar koymuşlardır. Plan yapmakla kalmayıp, lüzumlu olduğuna inandıkları endüstri kurmuş ve hükümete finanse ettirmişlerdir. Japonya'nın başarısı pek az bir becerisizlik ve israfla lüzumlu olduğuna inandıkları endüstriyi kurmuş olmasıdır. Bu şekilde, kapitalist üretimin başlangıçta ve sonraki safhalarda görülen normal düzenini değiştirmeye muvaffak olmuştur. Öncelikle tüketim malları ve hafif endüstrinin üretimiyle işe başlayacağına ağır ana sanayi üzerinde çalışmıştır. Askeri teçhizat depoları, tersaneler, demir işleri, demir yolu inşaatları, tercih edilmiş ve teknik verim bakımından kısa sürede yüksek bir seviyeye ulaşılmıştır. Bunların hepsi özel şahıslara bırakılmamıştır, büyük askeri endüstri devletin elindedir ve özel olarak hükümet tarafından finanse edilmiştir. Küçük tüccarlar veya serbest meslek sahibi idareciler hükümetin öncelik tanıdığı endüstri sahasında özel mevki

⁵⁸ Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.96

sahibi değildirler. Bu sahada sadece Devlet ve politik düşünceleriyle beğenilen itimada şayan, büyük ve zengin müesseseler çalışabilirler. Endüstrideki bu ikilik idari ya da dini sahalardaki ikilik gibi Japon hayatında önemli bir rol oynar.

Japonya kendi mantığı “emniyet” formülünü yabancılara kabul ettirmeye çalışırken, Japon intikam tanrısı ortaya çıkmıştır. Japonya’da hiyerarşi halkın hayal gücüne uyuyor, çünkü ona kendisi şekil vermiştir. Böyle bir dünyada ihtiraslar ancak bu şekilde şekillenebilir. Fakat bu formülü yabancılara kabul ettirmeğe çalışmak faydasızdır. Kendilerine “özel mevki” kabul ettiren Japon ahlak sistemine bir başka ülkede aynı şekilde güvenemeyeceklerini bilmiyorlar. Diğer milletlerde aynı ahlak sistemi yoktur. Bu ahlak sistemi Japonya’nın öz malıdır. Dolayısıyla bu sistem Japon yazarları için o derece doğaldır ki ondan bahsetmek gereğini bile hissetmezler, hâlbuki Japonları anlayabilmek için Japon ahlak sistemini anlamak şarttır.

6.3.5. Atasına ve İçinde Bulunduğu Topluma Borçlu Olan Fert:

Japonlar maziye önemserler, Japonya’da faziletli ve adil olabilme bir insanın, hem atasını hem de çağdaşlarını içine alan geniş ve karşılıklı borçluluk ilişkilerinde kendi yerini idrak etmesine bağlıdır. Batı ile Doğu arasında böyle bir farkın mevcudiyetini söylemek kolaydır, mühim olan bu farkın ne gibi değişiklikler yaptığını değerlendirebilmektir. Bu yapılmadıkça ne Japonların harp esnasında gösterdikleri olağanüstü nefis-fedakârlığını, ne de

kızılmaması gereken ortamlarda çabuk kızmalarının sebeplerini anlayabiliriz. Borçlu olmak insanı çok alıngan yapar. Japonlar da bunun böyle olduğunu göstermişlerdir. Hatta böyle bir durum şahsa büyük mesuliyetler de yükler. Yine bu tespitlerden de anlaşılacağı gibi bir antropologun insan psikolojisini de çok iyi bilip değişik kültürlerde de uygulamaya koyup, değerlendirmesi gerekmektedir. Yoksa örneğin burada borçlu insan tipinin davranış biçimlerini bilmeden bu zihniyetin toplum genelini nasıl etkilediğini, kültürdeki yerini anlamak güç olur, hatta gözden kaçabilir.

Çinlilerin ve Japonların 'mükellefiyetler' manasında kullandıkları pek çok kelime vardır. Bu kelimeler birbirinin karşılığı değildirler ve onların özel manaları diğer dillere kelime olarak tercüme edilemez, çünkü ifade ettikleri fikirler diğer kültürlere yabancıdır. Bir insanın büyük, küçük borçlarının hepsini içine alan mükellefiyetler manasındaki kelime On'dur. On, bir insanın birinci dereceden ve en büyük borcu yani imparatora olan borcu manasında kullanıldığı zaman daima sonsuz bir sadakat ifade etmiştir. Bir kimse imparatorun daha az mühim olan şahıslardan da on yüklenir; şüphesiz anne ve babadan kabul edilen bir on vardır. Hocası ve efendisi için de özel bir on yüklenir. Her ikisi de o insanın yolunu bulmaya yardım etmiştir; bunun için de ilerde sıkıntıya düştükleri takdirde onların isteklerine boyun eğmeyi veya ölümlerinden sonra genç akrabalarından birine yardım etmeyi icap ettiren bir on yüklenmiş olur. Görüldüğü gibi on'un Japoncadaki kullanışı mükellefiyetler ve sadakatten; iyilik ve sevgiye kadar birçok kelime serisiyle tercüme edilebilir, yine de bu kelimeler onun manasını tam olarak ifade edemez. Yine 'ai' Japoncada sevgi demektir ve böyle tercüme edilmiştir. Fakat ai kelimesi

özellikle yüksek mevki sahibinin kendisine bağlı olana beslediği sevgi demektir.

Bize göre hiçbir şarta bağlı olmadığı için kıymet kazanan sevgi, iyilik ve cömertlik Japonya'da mutlaka şarta bağlıdır. Kabul edilen bunun gibi herhangi bir hareket bir kimseyi borç altına sokar. Japon atasözünün de ifade ettiği gibi, 'on kabul etmek yaradılıştan fevkalade cömert olmayı icap ettirir.'

6.3.6. On-Binde Birini Ödeme:

On bir borçtur ve ödenmesi icap eder, fakat Japonlar borç ödemeyi başka bir kategoriye dâhil ederler. Onlar, Batı ahlak sisteminde ve belli bir karakteri olmayan mükellefiyet ve vazife gibi kelimelerde bu iki kategori (borçlanma ve ödeme) bir birine karıştıran ahlaki prensipleri yadırgarlar. Japonlar için on denen daimi esas borç, başka kavramların ürünü olan aktif, harfi harfine ödenen borçtan çok farklıdır. İnsanın borçlu olması, yani on yüklenmesi bir fazilet değildir, on'u ödemek ise fazilettir. Bu ödeme insanın minnettarlığını ifade için bilfiil harekete geçmesiyle başlar.

Japonlar, hem miktar hem müddet itibariyle tahdit edilmemiş olan on'la, nicelik bakımından eşit ve özel vaziyetlerde yerine getirilmesi icap eden on'u ödeme tarzını, değişik kaideleriyle birlikte ayrı kategorilere sokarlar. Tahdit edilmemiş borcu ödeme tarzına gimu demektirler ve Japonlar bu borç hakkında, "Bir insan (bu) on'un on binde birini hiçbir zaman ödeyemez" diye konuşurlar. Bir insanın gimu'su iki değişik mükellefiyet tipini bir araya getirir. Bunlar bir insanın ana ve babası için yüklendiği on'un ödenmesi –ki

ko'dur ve imparatoru için yüklendiği on'un ödenmesi –ki chu'dur. Bu her iki gimu mükellefiyeti mecburidir ve herkesi kapsar; Japon ilköğretimine 'gimu eğitimi' denmesinin sebebi hiçbir kelimenin mecburi kelimesini bu derece güzel manalandıramayacağı içindir.

6.3.6.1. Japonların Yapmakla Mükellef Oldukları Şeylerin ve Mukabillerinin Şematik Tablosu:

1. On: Pasif olarak yüklenilen mükellefiyetler. Şahıs 'on kabullenir'; şahıs 'on yüklenir', yani on pasif borçlanma olarak mütalâa edilen mükellefiyetlerdir. ko on. İmparator'dan kabul edilen on.

oya on. Anne ve babadan kabul edilen on.

nushi on. Bir insanın efendisinden kabul ettiği on.

shi no on. Bir insanın öğretmeninden kabul ettiği on. Bir insanın hayatı boyunca insanlarla yaptığı her temas neticesinde kabul ettiği on.

NOT: Bir insanın on kabul ettiği şahıslar. on jin, 'on adam'dırlar.

2. On'un mukabilleri. Borçlanan şahıs borcunu on adama 'öder', 'mükellefiyetlerini yerine getirir.' Yani bunlar aktif ödeme olarak mütalâa edilen mükellefiyetlerdir.

A. Gimu.Bu, mükellefiyetlerin tam olarak yerine getirilmesidir, yalnız bu mükellefiyetler hiçbir zaman tam olarak yerine getirilemez ve zaman tahdidi yoktur.

chu. İmparatora, kanuna ve Japonya'ya olan vazifedir.

ko. Anneye, babaya ve dedelere (insanın kendi nesli ima edilmektedir) olan vazifedir.

nimmu. Bir insanın işine karşı vazifesidir.

B. Giri. Bu borçlar, kabul edilen yardımın tam karşılığının, matematik bir kesinlikle ödenmesidir ve zaman tahdidi vardır.

1. Cemiyet içindeki fertler için olan giri.

Bir kimsenin efendisine olan vazifeleri.

Evlilikle bağlanılan aileye olan vazifeler.

Hediye olarak verilen para, bir iyilik, yardım edilen bir iş (elbirliğiyle yapılan yardım olarak) münasebetiyle kabul edilen on'dan dolayı akraba olmayan şahıslara olan vazifeler. Pek yakın olmayan akrabalara (halalar, amcalar, kız ve erkek yeğenler) kendilerinden yüklenilen on'dan dolayı değil de müşterek atalardan kabul edilen on'dan dolayı olan vazifeler.

2. Bir insanın ismi için olan giri. Bu die Ehre'nin Japonca ifadesidir.

Bir insanın şerefini tahrik edilmekten veya başarısızlıkla itham edilmekten 'koruma', yani ferdin mücadele veya kan gütme vazifesi.

(Dikkat! Bu gibi hareketler bir hücum olarak kabul edilemezler).

Bir insanın hiçbir (mesleki) başarısızlığı yahut ihmali kabul etmeme vazifesi.

Bir insanın hürmet ifadesi olan bütün davranışları, kendisi için tayin edilen mevki dâhilinde yaşaması, lüzumsuz hallerde bütün

hissi davranışlara mani olabilmesi demek olan Japon ahlakının icap ettirdiği şeylerin hepsini tam olarak yerine getirme vazifesi.⁵⁹

Japonların katlandıkları bu zorluklar her ne kadar bir kıymet ifade ederse de tabii olarak içte kırgınlık yaratır, böyle olmakla beraber Burma'daki ve Japonya'daki nefret edilen şeylerle ilgili Asya atasözlerinde bu gibi güçlüklerin ima edilmediğini söylemek faydalı olur. Bu atasözleri, Burma'da 'ateşe, suya, hırsızlara, valilere ve kötü insanlara', Japonya'da ise 'yer sarsıntısına, gök gürültüsüne ve yaşlı adama (evin reisine; babaya)' dairdir. Görüldüğü gibi bir kültürde atasözlerini incelemekte bir antropolog için çok önemlidir, birçok ipuçları elde edilebilir.

Japonlar bu on türlerini aynı zamanda tamamen kanunlaştırmışlar da diyebiliriz; örneğin; bir erkek yeğene tahsil yaptırmak, onun kanunen evlat kabul edilmesini icap ettirir; erkek yeğen statüsü idame ettirilecek olursa yapılanlar gimü sayılmaz.

Japonya'da evladın anne ve babaya göstermekle mükellef olduğu hürmet dolayısıyla aile fertleri arasında bir kırgınlık olabilir. Esasen bu, bu şekil bağılıklarda görülen tipik bir haldir. Evladın anne ve babaya göstermekle mükellef olduğu hürmet şekline çok benzeyen ve imparatora sadakat demek olan diğer bir büyük mükellefiyet, gimü, ise böyle bir kırgınlığa asla sebep olamaz. Çünkü Japon devlet adamları imparatoru büyük bir reis olarak tercih etmeyi ve onu hayatın karmaşıklığından uzaklaştırmayı gayet güzel planlamışlardır. İmparator ancak bu sayede, halkı, hiçbir çatışmalı hisse kapılmadan devlete hizmet etme yolunda

⁵⁹ Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.124-125

birleştirmiştir. Dolayısıyla imparatorun otoritesi asla sarsılmıyor. Hakiki değişiklik manevi sahadadır, çünkü chu, Kutsal Reise -(büyük din adamı), Japon birliğinin ve bekasının sembolü olana- herkesin ödemesi icap eden bir şey olmuştur. Chu'un kolaylıkla imparatora yöneltmesinde şüphesiz halk arasında yaygın olan ananevi efsanenin, yani İmparatorluk Hanedanı'nın Güneş Tanrıçasından geldiği efsanesinin büyük rolü olmuştur. Bu yollarla İmparator Japonlar için münakaşaların dışında kalan bir sembol olmuştur.

Amerika'da bayrağa sadakat göstermek nasıl her şeyin üstünde ve parti politikasının dışında kalıyorsa, İmparator da şeref ve haysiyetine dokunulmaz bir kimsedir. Chu'un yerine getirilmesini icap ettiren bir nevi yemin verme gibi 'İmparator adına konuşur' şeklindeki söz, belki de herhangi bir modern devletin başvurabileceği müeyyideden çok daha kuvvetlidir.

Japonya, 14 Ağustos 1945 tarihinde teslim olduğu zaman, dünya buna inanmamıştır. Japonya'yı tanıyan ve bilen Batılıların pek çoğu Japonya için teslim olmanın imkânsız olduğuna inanıyordu; onlar Japonya'nın Asya ve Pasifik adalarına dağılmış olan Ordularının sessizce silahlarını bırakacaklarını hayal etmenin saflık olacağına ısrar etmişlerdir. Japon silahlı kuvvetlerinin pek çoğu yer yer mağlup edilememiştir ve bu kuvvetler davalarının doğruluğuna inanmışlardır. Ana vatani teşkil eden adalar da ölünceye kadar mücadeleye kararlı askerlerle doluydu ve bir istila ordusunun, sayıca az olması pek tabii olan öncülerini denizden desteklenmek suretiyle ilerlerken, şüphesiz katliam tehlikesini göze alacaktır. Harp esnasında Japonları hiçbir şey durduramamıştır. Onlar savaşçılardır; Amerikalı tahlilciler chu'yu nazarı itibara almadan böyle görmüşlerdir. Hâlbuki

İmparator konuşur konuşmaz harp durmuştur. Japonlar harpten hemen sonra da barış yolunu takip ederek 'İmparatora huzur vermeye çalışmışlardır'; bundan bir hafta önce aynı şeyi barbarları bambu mızraklarla bile olsa memleketten kovmaya çalışarak yapmışlardır. İşte Japon halkının mükellefiyetlerini ve İmparatorun halkın gözündeki yerini doğru tespit eden bu rapor bilinen tüm önyargıları yıkmıştır. Chu'nun önemini tespit eden antropologlar çok basit bir hedef olan, İmparatorla, Japonları teslim almış ve Pasifik'teki savaşı sonlandırmışlardır.

İnsanların hareketlerini kontrol eden heyecanların ne kadar değişik olduğunu kabul edemeyen Batılıların görüşü hariç, bunda akıl erdirilemeyecek bir şey yoktur. Batılılardan bazıları, en kısa yoldan bir imha hareketine girişmekten başka yapılacak bir şey olmadığını beyan etmiştir. Bazıları ise, Japonya'ya, ancak liberaller kuvveti ele geçirdiği ve hükümeti devirdiği takdirde kendisini kurtarabilir diye beyanatta bulunmuştur. Bu tahminlerin hepsi, topyekûn ve herkesin severek desteklediği bir harbi benimseyen bir millete karşı çarpışan Batılı bir milletin kendi anlayışına göre yapılmıştır. Hâlbuki yanılıyorlar, çünkü aslında Batıya ait olan hareket tarzını Japonya'ya atfetmişlerdir. Gelecek hakkında bir takım kehanetlerde bulunan bazı Batılılar , 'sükûnetin hâkim olduğu' istila aylarından sonra, hâlâ Batı tarzında bir ihtilalin patlak vermeyişi veya Japonların yenildiklerinden haberdar olmamaları dolayısıyla daha sonra yapılmış olan şeylerin hiçbir kazanç temin etmediğini düşünmüşlerdir. Bu Batıya ait doğru ve uygun ölçülere dayanan güzel bir sosyal felsefedir. Fakat Japonya batılı değildir, o Batılı milletlerin son olarak dayandıkları kuvvete; ihtilale başvurmamıştır.

Japonya, istila eden düşman ordularına karşı sabotaj hareketlerinde de bulunmamıştır. O, kendi kuvvetini kullanmıştır: bu, mücadele gücü kırılmadığı halde kayıtsız şartsız teslim olmanın büyük bedelini chu olarak kendisinden isteme kabiliyetindedir. Bununla beraber onun nazarında bu büyük ödeme kendisinin son derece kıymet verdiği şeyi, 'teslim bile olsa emri veren İmparatordu' sözünü söylemesine hak kazandırmıştır. Mağlubiyette bile en büyük kanun hâlâ chu olmuştur.

6.3.7. Tahammülü En Güç Olanı Ödeme:

Japon atasözüne göre 'giri tahammülü en güç olan' şeydir. Bir kimse giri'yi de gimu'yu ödemediği gibi ödemek mecburiyetindedir, fakat giri çok çeşitli mükellefler serisidir. Giri tamamen Japonya'ya has bir şeydir. Hâlbuki chu ve ko Japonya'da ve Çin'de müşterektir, bu kavramlarda Japonya değişiklikler yapmakla beraber diğer doğu milletlerinde bilinen ahlaki kaidelerle onlar arasında ciddi benzerlikler vardır. Japon giri'si ise ne Çin Confucianizm'inden ne de Şark Budhizm'inden alınmıştır. Bu Japonlara has bir özelliktir ve onu dikkate almadan Japon hareket tarzını anlamaya imkân yoktur. Hiçbir Japon, ana vatanda bütün erkek ve kadınların karşılaştıkları zorlayıcı kuvvetlerden veya iyi bir isim sahibi olmaktan ya da ikilemden, giri'yi mevzuu bahis etmeden söz edemez.

Giri olan vazifeler, sadece bir insanın evlilik dolayısıyla yakın olduğu kimselere karşı yapmakla mükellef olduğu vazifeler değildir; amcalar ve halalar, erkek ve kız yeğenler için olan vazifeler de aynı kategori

dâhilindedir. Eski sadakat hikâyeleri Japonlar için hoş hayallerdir. Çünkü mevcut giri ödeme şekli, artık bir insanın meşru efendisine gösterdiği sadakatten ziyade herkes için olan bir çeşit mükellefiyeti yerine getirmektir. Bu konuda hemen her zaman söylenen sözler, istemediği halde giri'yi yerine getirmek için insanı zorlayan etrafın baskısı aleyhinde şiddet ve kızgınlık ifade eden kelimelerle doludur. Bu sözler diğerleri gibi konuşan şahsın istemediği ve yapmak niyetinde olmadığı bir hareketi on'dan dolayı yapmaya zorlandığını ifade eder. Giri'yi bu kadar zaruri olarak kabul ettiren şey ise etrafın en söyleyeceği düşüncesidir.

Japonya'da giri'yi ödeme, tam karşılığını ödeme olarak düşünülür. Burada giri, ne yapılırsa yapılsın hiçbir zaman ve hiçbir şekilde tatmin edilemeyen gimu'ya benzemez, giri sınırlandırılmıştır. Örneğin, Japonlar hediyelere daha büyük hediyelerle mukabele etmekten men edilmişlerdir. Hediye hakkında bir kişinin söyleyebileceği en aleyhte söz "bir yavru balığı bir deniz bream'ı (büyük bir balık) ile ödedi" sözüdür. Giri'yi ödemedede aynı şey vardır. Mümkün olduğu takdirde iş veya eşya mübadeleleri bir tarafa kaydedilir ve saklanır. Para ödeme mevzuu ile ilgili Batı örf ve adetlerine benzeyen Japonlara has bir başka giri âdeti daha vardır. Parayı ödeme geciktiği zaman faiz nasıl borcu arttırırsa, giri borcu da öyle artar.

6.3.8. Bir İnsanın Şerefini Koruması:

Bir insanın ismi için olan giri, o şahsın şerefini koruma vazifesidir. Bu vazife, bir sürü faziletten ibarettir. Bunlardan bazıları, bir

Batılıya, birbirinin zıddı gibi görünse de, Japonlar böyle düşünmezler Japonların nazarında bu faziletler serisi, yapılan bir iyilik mukabilinde yerine getirilen vazifeler değildir, dolayısıyla da bir bütün teşkil ederler. İnsana şeref kazandıran bu hareketlerin hepsi on sahası dışındadırlar.

Japonların söylediğine göre, bir hakaret, sürülen bir leke veya bir mağlubiyet, layık olduğu karşılığı görmediği veya bertaraf edilmediği takdirde, cemiyet bu işlerin yapılmasını talep eder, zorlar. İyi bir insanın, muhitini sükûna kavuşturmaya çalışması lazımdır.

Bir insanın ismi için olan giri'nin önemi, bu kavramın Japonya'da ifade ettiği tecavüzkârlık-dışı faaliyetlerin bütünü içerisinde görülmedikçe, tam olarak anlaşılabilir. İntikam, faziletlerden sadece biridir, icap ettiği takdirde intikam almak zaruridir. Giri, ayrıca, pek çok sakin ve mutedil davranışı da ihtiva eder. İzzetinefis sahibi bir Japon'dan tatbik etmesi istenilen Stoacılık ve kendi-kendini-kontrol (self-control) altına almak gibi bir hususiyet, insanın ismi için olan giri'ye dâhildir. Bir kadın, çocuk doğururken bağırabilir, bir erkek de ıstırap ve tehlikeyi yenmek zorundadır. Japon köylerini sel bastığı zaman, izzetinefis sahibi her şahıs, beraberine alacağı lüzumlu eşyayı toplar ve daha yüksek bir yer aramağa gider. Bağırış-çağırış, oraya-buraya koşuşma, panik havası yoktur. Ekiniks yağmurları ve rüzgârları, kasırga haline geldiği zaman da, yine ferdin, kendisini-kontrol altına aldığı görülür. Böyle bir davranış, insanın, içerisinde bulunduğu duruma pek ayak uyduramamış bile olsa, kısmen olsun izzetinefis sahibi bir kimse

olduğunu gösterir. Japonlar, Amerika'da, bir insanın izzetinefis sahibi olmasının, o insanın kendini kontrol altına almasını icap ettirmedini zannederler. Japonya'da, insanın kendisini kontrol altına alması, yüksek bir mevkiin icap ettirdiği bir haldir, bundan dolayıdır ki, derebeylik devirlerinde, halktan çok samurailerin kendilerini kontrol altına almaları isteniyordu; yine de, bu fazilet, daha az mühimsenmekle beraber, bütün sınıflar için geçerli olan bir yaşama kaidesi halindeydi. Nasıl samurainin, bedeni ıstıraplara sonuna kadar tahammül etmesi isteniyor idiyse, halktan da, silahlı samurainin tecavüzkâr davranışlarına sonuna kadar tahammül etmesi beklenmekteydi.⁶⁰

Savaştan sonra dahi, fakirler de, zenginler gibi izzetinefis sahibi kişiler olabilmek için, hiyerarşi adabını göz önünde tutmuşlardır. Bu Amerika'da rastlanmayan cinsten bir fazilettir. Bir şahıs, herhangi bir kişiden borç istediği zaman, ismi için olan giri'yi rehin olarak kullanabilir. "Bir nesil önce bu parayı ödemediğim takdirde, herkesin benimle alay etmesini kabul ediyorum" şeklinde bir ifadeye de başvurma adettir. Yılbaşı gecesi şereflerini kurtarmak için intihara başvuran şahıslara, rastlanmaktadır. Halen günümüzde dahi bu eski kültürün kalıntıları, en üst seviye de dahi intihar vakaları görülmektedir. Hakkında mali yolsuzluk iddiaları bulunan Japonya Tarım Bakanı Toshikatsu Matsuoka 28 Mayıs 2007 tarihinde, hakkındaki iddialar ispatlanmadan intihar etmiştir.

Mesleki taahhütlerin hepsi, bir insanın ismi için olan giri'yi icap ettirir. Savaştan sonra, bir imparator zamanında, oğluna bilmeden Hirohito

⁶⁰ Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.159-160

adını veren bir adam - imparatorun ilk adı Japonya'da asla söylenmez – kendini ve oğlunu öldürmüştür.

Japonlarda yapılan önemli tespitlerden birisi de rekabetin, ilerleme kaydetmediği, ters etki yaptığıdır. Amerikalılar için, Japonya'da rekabetin, Amerikan hayatında olduğu gibi, cemiyet tarafından arzu edilen birtakım neticelere ulaştırmadığını kabul etmek özellikle önemlidir. Rekabetin bahis konusu olduğu işlerde iştirak eden kimselerin esas olarak yenilme tehlikesiyle ilgilendikleri, yapmakta oldukları işe konsantre olmadıkları, rekabetin şiddetli bir tecavüzkârlık olduğu ve rakip ya da rakiplerle arasındaki ilişkiyi düşündüğü bir gerçektir. Başarısızlığa oldukça üzülür ve isimleri için olan giri'den dolayı utanırlar. Açıkça yapılan rekabeti küçümsemek bütün Japon hayatında görülür. On'a dayanan terbiye sisteminde bir açık rekabet çok az yer alır, Amerika'da ise bir insanın arkadaşıyla giriştiği rekabette mutlaka gelip gelmesi beklenir. Japonya'da hemen her zaman ve her yerde karşılaşılan olağan dışı hallerden biri de başkasının araya girerek meseleleri halletmesidir; bu, rekabet halindeki şahısların karşı karşıya gelmemelerini sağlamak için başvurulan ve alışkanlık haline gelmiş bir usuldür.

Kız-erkek ilişkilerinde dahi reddedilme ihtimaline karşı temkinli davranırlar, toplu gösterilerde, festivallerde görüşmeye itina gösterirler. Bütün bu ve buna benzeyen usullerle Japonlar, başarısızlığa uğradıkları takdirde utanç duyacakları vaziyetlerden kaçınırlar. İnsanın şerefini temizleme vazifesine fazlasıyla ehemmiyet verdiklerinden, pratik hayatta hadiseleri aşağılandıklarını mümkün olduğu kadar az hissedecek şekilde düzenlemeğe gayret ederler.

Japonlar insanı kızdıran hakaret içeren vaziyetleri, ferdin başarıya ulaşmasını sağlayan son derece tahrik edici bir kuvvet olarak kabullenebilirler. Fakat zorunluluk olduğunda bu tür ortamları tahdit ederler. Bu, sadece özel bir takım durumlarda veya ancak, onu bertaraf edebilecek ananevi düzenin zorla bozulduğu zamanlarda meydana gelebilir; örneğin savaş hali gibi. Hiç şüphe yok ki Japonya'da bu tahrik edici kuvvet, Japonya'nın Uzak Doğuda hâkim olduğu pozisyona ve savaştan önceki on sene içindeki Anglo-Amerikan harbi ile ilgili olan Japon siyasetine tesir etmiştir.

Hiçbir sebep olmadığı halde, herhangi bir insanın değerini küçültmeye çalışan bir kimsenin samimiyetine, Japonlar, inanmazlar ve onlara göre böyle bir gizli alay ahlaksızlıktır, samimiyetsizliğin bir delilidir. "Vaziyete göre katilleri bile affedebilirim. Fakat alay edeni asla affetmem". Affetmeye imkân olmadığına göre aşağılanmadan dolayı yapılması gereken hareket intikamdır; intikam bu gibi durumlarda iyi bir harekettir. Batılıların, Japon sadakati konusunda yaptıkları tartışmaların pek çoğu tamamen hayal ürünüdür. Çünkü onlar giri'nin sadece sadakatten ibaret olmadığını bilmezler; giri ayrıca bazı durumlarda ihanet etmeyi de emreden bir fazilettir. "Dövülen adam asi olur". Aşağılanan insanda öyle olur.

Bir modern Japon'un kendi şahsına yönelttiği en kuvvetli tecavüz hareketi intihardır. Gerektiği şekilde yerine getirilen bir intihar, Japonların inançlarına göre, intihar eden şahsın şerefini temizleyecek ve ona, ölümünden sonra iyi bir şöhret sağlayacaktır. Amerikalılar intiharı hor görürler, intihar onlara göre aşırı derecede ümitsizliğe kapılmış olmaktır.

Japonlar ise intihara kıymet verirler. Bu da onu, şerefli ve manalı bir hareket haline sokar. Bazı hallerde intihar bir insanın ismi için olan giri'yi yerine getirmek için yapılan son derece şerefli bir harekettir. Halen günümüzde yukarda da belirtildiği gibi en üst kademedede intihar örnekleri görülmektedir.

Pek kısa bir zaman içinde Japon halkının, mağlubiyeti ve bu mağlubiyetin neticelerini bütün olarak ve iyi niyetle kabul ettiği anlaşılmıştır. Amerikalıları eğilerek, tebessümle, ellerini sallayarak ve sevinç feryatlarıyla karşılamış ve selamlamışlardır. Japon halkı ne asık suratlı ne de kızgındır. İmparatorun teslim olduklarını ilan ederken kullandığı ifadeyle “imkânsız olanı kabul” etmişlerdir. Öyleyse sıra bu halkın ana vatanını tekrar düzenlemesindedir. Onlar ayrıca millet olarak gelecekte tekrar Birleşmiş Milletler Topluluğunda hürmet gören bir mevki elde etmek için büyük gayretler sevk edebileceklerini de ümit etmişlerdir. Bu, yeniden şeref uğruna çalışmak demek olacaktır, fakat bu çalışma yeni bir istikamete doğru yönelecektir. Bu gün için geldiğimiz noktada bu hedefi de gerçekleştirmişlerdir. Çünkü Japonya'da değişmeyen yegâne gaye şereftir. Savaştan sonra direnmeyi bırakmış, mevcut ortamda şerefini korumayı amaçlamış, yenedünyada iyi bir yer hedeflemiştir. Japonların mağlubiyette, bu şekilde tam tersine bir dönüş yapmış olmaları, Amerikalılar tarafından kolay kolay değerlendirilebilecek bir şey değildir. Hatta bu onlar için tecrit kamplarında mevcut Japon harp esirlerindeki değişmeyi anlamalarından daha güçtür. Giri her zaman için tecavüzkârlığın veya iyi münasebetlerin aynı derecede yerine getirilmemesi manasına gelmiştir ve mağlubiyette Japonlar,

birinden diğere bariz bir ruhi sarsıntı duymaksızın geçebilmişlerdir. Gaye yine her zamanki gibi şeref olmuştur.

Bu çeşit şarta bağlı realizm Japonya'da bir insanın ismi için olan giri'nin parlak yüzüdür. Ay gibi giri'nin de parlak ve karanlık yüzleri vardır. Amerikan Muhacerat Kanununun (American Exclusion Act) çıkması ve denizlerin Serbestliğini Koruma Muahedesinin (Naval Parity Treaty) akdedilmesi gibi hadiseleri, Japonların, ifrat derecede milli bir tahkir olarak kabul etmelerine ve bu yüzden müthiş bir harp hazırlığına girişmelerine sebep olan şey, giri'nin karanlık cephesiydi. 1945'te teslimiyetin neticelerini iyi niyetle kabullenmesini mümkün kılan şey ise giri'nin aydınlık olan cephesiydi. Bunlarda şaşılacak bir husus yoktu ve Japonya hala karakterine uygun bir tarzda hareket etmekteydi.⁶¹

6.3.9. Beşeri Duygular Sahası:

Japonların Budist olmaları dolayısıyla Japon adap ve prensiplerinin beş duyunun sağladığı zevkleri son derece hoş karşılamış olması yadırganmaktadır. Japonya dünyadaki büyük Budist ülkelerden biridir böyle olmakla birlikte Japon ahlak kaideleri Gautama Buddha'nın ve kutsal Buddhizm kitaplarının öğrettiklerine tamamen aykırıdır. Japonlar şahsi zevkleri küçümsemezler. Bedeni zevklerin güzel ve geliştirilmeye değer olduklarına inanırlar.

⁶¹ Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.191

Ruth Benedict'in bu raporunda, tespit ettiği hususlar artık bir kültürün çok ince noktalarıdır. Özellikle bir kültürde dikkati çektiği noktalardan biri de, edebiyat, roman, tiyatro, oyunlar veya günümüze indirgenecek olursa çekilen ve ilgi gören sinema filmlerinin birçok püf noktayı içinde barındırdığıdır. Burada hedef kitle Japonlar olduğu için bu konulara hatta birçok kültürde mahrem sayılabilecek hususlara inilebilmiştir, fakat yine de tespitler çok detaydır. Her ailenin sıcak su fıçısı olması, daha büyük ailelerin havuzunun bulunması ve her gün sırayla bu sıcak suda keyif banyosu yapılması tespitlerden biridir. Bu günlük yaşam örnekleri, bu konuda gerçekten iyi bir görsel örnek ve yardımcı kaynak olarak sayabileceek "Aramızdaki Savaş" (The War Between Us)⁶² adlı sinema filminde de grlmektedir. Nefse hâkim olmak için Japonlar soğuk aylarda soğuk duş da alabilirler. Uyku alışkanlıkları da çok farklıdır.

Japonya'da zevkler vazife gibi öğretirler. Kültürlerin pek çoğunda zevkler öğretilmez. Onlar ise, bedeni zevkleri geliştirerek, sonra da bu zevkleri ciddi bir yaşayış tarzı olarak düşünmemeyi ve düşkünlük göstermemeyi gerektiren bir nizam ortaya koyarak, hayatı kendileri için güçleştirirler. Bedeni zevkleri güzel sanatlar gibi terbiye ederler, sonra da tam zevkini çıkaracakları sırada kendilerini vazife uğrunda feda ederler.

⁶² "Aramızdaki Savaş" (The War Between Us) yönetmenliğini Anne Wheeler'in yaptığı; Shannon Lawson, Robert Wisden, Robert Ito, Ian Tracey, Ruby Trully'in rol aldığı, 1995 yılında Kanada'da çekilen, tarihi drama dalında bir sinema filmidir. II. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Japonya'nın Pearl Harbor'daki Amerikan ss'ne yaptığı büyük baskının hemen akabinde, Kanada hükümeti, ülkede yaşayan Japon asıllı vatandaşlarına karşı büyük bir harekta girişir. Kanada hükümetinin, olası düşman özellikleri yüzünden Japon asıllı aileleri toplumun dışına itme gayretinden nasibini alanlardan biri de Kawashima ailesidir. Kawashima ailesinin bu süreçte yaşadıkları filmin konusunu oluşturmaktadır.

Japonya'da modern ilkokullar ısıtılmazlar. Hiç şüphe yok ki bu çok faydalıdır, çünkü okulların ısıtılmaması çocukları sonraki hayatın güçlüklerine hazırlar. Sevilen ve düşkünlük gösterilen alışkanlıklardan bir de uykudur. Bu Japonların en güzel başardıkları sanatlardan biridir. Onlar herhangi bir pozisyonda ve bizlerin tamamen imkânsız bulduğumuz şartlarda tam bir rahatlık ve sükûnet içinde uykuya dalarlar. Japonlar ayrıca erken yatarlar, bu kadar erken uyuyan başka bir Doğu Milleti bulmak güçtür.

Sıcak havuz ve uyku gibi yemek yeme de hem serbestçe zevki çıkarılan bir gevşeyip dinlenme hali, hem de kuvvetlenmek için tatbik edilen bir disiplin şeklidir. Japonlar Amerikalılar gibi bedeni beslenme ile bedeni enerji arasında bir ahengin mevcudiyetini kabul etmezler. Bunun içindir ki Tokyo radyosu harp esnasında sığınaktaki kişilere, beden terbiyesinin aç insanları tekrar kuvvetli ve enerjik yapabileceğini söyleyebiliyordu.

Japonların geliştirdikleri diğer bir beşeri duygu da romantik aşktır. Bu evli olma haline aykırı ise de, Fransız Edebiyatında olduğu gibi kahramanlar evli barklı kişilerdir. Onuncu asra ait bir hikâyeye olan Genji'nin Hikâyesi, yeryüzündeki herhangi bir büyük roman gibi büyük aşkın incelikle işlendiği bir eserdir. Derebeylik devrinin, derebeyi ve samurai aşklarına dair hikâyeleri de bu cinstendir. Çağdaş Japon romanlarının en başta gelen mevzuu budur. Aşka dair hazlar konusunda Japonlarda bulunmayan pek çok tabu Amerikalılarda vardır, bu Amerikalıların daha ahlakçı olduğu bir sahadır. Japonlar cinsi arzuları, herhangi bir insancıl duygu gibi, hayatta önemsiz bir mevki işgal ettiği müddetçe tamamen iyi bir şey olarak kabul ederler. Beşeri duygularda kötülük yoktur, bunun içinde cinsi hazlar mevzuunda ahlakçı olma

gereği duymazlar. Onlar amerikan hayatındaki gibi, biri erkeğin açıkça kabul ettiği, diğeri ise gizli tutulan iki saha olarak birbirlerinden ayırmamışlardır. Bu sahalara; birisi erkeğin büyük mükellefiyetler sahası, diğeri ise önemsiz bir, gevşeyip dinlenme sahası olmak bakımından birbirinden ayrıdır.

Homoseksüel zevkler de ananevi olan beşeri duyguların bir kısmını teşkil eder. Eski Japonya'da bunlar samurai ve din adamları gibi içtimai mevkii yüksek kişiler için tasvip edilen hazlardır. Japonlar kendi vücutlarından zevk alma konusunda da ahlakçı değildirler. Hiçbir cemiyette bunun için Japonya'da olduğu kadar çeşitli malzeme yoktur. Sarhoşluk ta hoş karşılanan insani duygulardan bir başkasıdır. İçmemek için yemin etmeyi Batının ilginçliklerinden biri olarak kabul ederler. Yalnız, alkol önemsiz bir gevşeyip dinlenme hali sağlayan şeyler arasındadır ve akli başında olan hiç kimse alkolün tesiri altına giremez. Alışkanlıklara bağlı içki içmeyi yemek yemeden tamamen ayırırlar, hem yemek yenip hem içki içilmez.

İnsani duygular konusu ile ilgili bu Japon görüşlerinin muhtelif neticeleri vardır. Bunlar insan hayatında daima üstünlük elde etmek için çarpışan iki kuvvete, ruh ve bedene dair batı felsefesinin dayandığı delilleri çürütür. Japon felsefesinde beden günahkâr değildir. Onun mümkün olan zevkleri tatması suç sayılmaz. Ruh ve beden kâinatta birbirine karşı koyan kuvvetler değildirler ve Japonlar bu akideyi mantıki bir neticeye bağlarlar: dünya, iyi ile kötü arasında girilen bir mücadele sahası değildir. Kötülükle mücadelenin bir fazilet olduğunu daima ve açıkça inkâr etmişlerdir. Budist felsefesi, esas itibariyle bir Buddha olduğunu, ayrıca fazilet kurallarının kutsal yazılarda olmayıp bir insanın aydınlatılmış ve masum ruhunda kendisi

tarafından bulunabilecek şeylerde mevcut olduğunu gösterme hususunda Japonya'da, herhangi bir başka millette olduğundan çok daha ileri gitmiştir. Neden bir insan kendi ruhunda bulduğu şeye itimat etmesin? İnsan ruhunda yaradılıştan kötülük yoktur.

Japon roman ve tiyatro oyunlarında 'mutlu son'lar son derece azdır. Onlar insanların daima mesut yaşadıklarına inanmak, faziletlerinden dolayı mükâfatlandırıldıklarını bilmek isterler. Oyunun sonu kötü ise, bu hal kahramanın karakterindeki bir kusurdan veya onun kötü bir sosyal nizamla kurban gitmiş olmasındandır. Kahraman ölse de her halde vazifesini yerine getirmiştir.

Japonların modern harp filmleri de aynı geleneğe göre çevrilmiştir. Bu filmleri gören Amerikalılar, hemen her zaman onların o güne kadar görmüş oldukları en iyi sulh propaganda vasıtaları olduklarını söylerler. Bu karakteristik Amerikan tepkisidir. Çünkü filmler tamamıyla harp kurbanlarını ve onların çektiği ızdırabı ele almaktadır. Japonlar resmi- geçitleri, askeri bandoları ve donanma manevralarının veya büyük silahların iftihar vesilesi olan gösterilerini filme almazlar. İster Rus-Japon harbini, ister Çin olaylarını ele alsınlar, çamur içinde yapılan sevkıyatla ilgili monoton hareketler, ehemmiyetsiz bir çarpışmanın verdiği sıkıntılar, neticesi olmayan hamleler üzerinde ısrarla dururlar. Filmlerdeki sahneler zafer sahneleri hatta alkışa değer sahneler de değildir. Bu sahneler lalettayin bir Çin kasabasında çamurlar içerisinde geleceğin bata- çıka yapılan yürüyüşlerden ibarettir. Yahut da onlar bir Japon

ailesinin üç neslinin üç harpten arta kalan sakatlanmış topal ve kör temsilcilerinin, gösterirler. Veya bir askerin ölümünden sonra evinde, kaybolan kocanın, babanın, ekmek kazananın ardından matem tutan ve onsuz hayatlarını devam ettirmek üzere bir araya gelen aileyi gösterirler. Anglo-Amerikan 'süvariler alayı' filmleri gibi heyecan verici konular onlarda yoktur. Harp malullerinin yeniden cemiyete intibak ettirilmesi gibi mevzular bile işlenmez. Harbin ne maksatla yapıldığı da söylenmez. Japon seyircisi için perdedeki bütün insanların on'u bütün varlıklarıyla ödemeleri kâfidir ve bu filmler bu sebeple Japonya'da askeri propaganda maksadıyla gösterilmiştir. Mesul şahıslar Japon seyircisinin bu filmlerle sulhsever olmağa zorlandıklarını bilmekteydiler.⁶³

6.3.10. Fazilet İkilemi:

Japonlar, bir insanın vazifelerinin tamamını bir harita üzerine işlenmiş gibi birbirinden ayrı sahalardan kabul ederler. Onlara göre insanın hayatı, chu sahası, ko sahası, giri sahası, jin sahası, beşeri duygular sahası ve diğer birçok sahalardan dâhilinde yaşamaktan ibarettir. Amerikalılar gibi, bir kişiyi adil olmamakla itham edecekleri yerde, o şahsın, belli bir davranış sahasına göre hareket etmediğini söylerler. Bu sahalardan uygulama alanları değişebilir veya bir sahadan diğer sahaya aynı eylemle geçilebilir, ama mutlaka birinin kapsamında davranılır. 1945 yılının Ağustos ayına kadar chu, Japon halkının düşmana karşı tek insan kalıncaya kadar çarpışmasını gerektirmiştir.

⁶³ Benedict Ruth, *Krizantem ve Kılıç*, 1966, s.212

İmparator Japonya'nın teslimini radyo ile ilan ederek chu'nun icap ettirdiği şeyleri değiştirince Japonlar yabancılarla işbirliği yapma hususunda canla başla çalışmışlardır.

Onlara göre ferdin kuvvetli bir karaktere sahip olduğu, isyan etmesiyle değil de, itaat etmesiyle anlaşılır. Bundan dolayı Japon roman ve filmlerinin planları genellikle, Batı görüşüyle anlaşılardan tamamen farklı bir anlam ifade ederler. Japonlar, kendilerinin veya tanıdıkları kişilerin yaşayışları hakkında hüküm verirken de aynı kıymet ölçüsünü kullanırlar. Şahsi arzular, sorumlulukların yerine getirilmesini gerektiren adap ve prensiplerle çatıştığı zaman, şahsi arzulara kıymet veren şahsın zayıf karakterli olduğu hükmüne varılır.

Japon dinlerinden hiçbiri kutsal kitaplara yer vermez. Shinto'da mukaddes kitap yoktur, Japon Budhizm'indeki mezhepler ya yazılı mukaddes metinlerin uyandırmış olduğu hayal kırıklığını bir doktrin haline getirirler, ya da mukaddes metinler yerine 'Glory to Amido' veya 'Glory to the Lotus of the Book' gibi ifadelerin hiç durmadan tekrarlanmasını sağlarlar. Böyle olmakla beraber nasihat veren Meiji Tebliğleri esas Mukaddes Kitaptır. Onlar ayin esnasında hürmetle ve usule uygun olarak sessiz ve eğilmiş vaziyette duran halkın önünde okunan kutsal kitaplar gibi okunurlar. Askerle ve Denizcilere Verilen Tebliğ vardır, birkaç sayfalık bu vesikanın başlıkları vardır, dikkatle hazırlanmış, açık ve katidir. Bütün Tebliğ giri'yi küçümsemek, chu'yu yükseltmek için resmen gayret sarf edildiğini göstermektedir.

Japonlar hâlâ kendilerini bir gaye veya şahıs uğruna feda ederler. Onlar için birinci dereceden kanun, Batılılar için olduğu gibi sadakate

sadakatle mukabele etmek değildir, bilakis belli bir şahsa veya şahsi emellere sadakat göstermektir. Modern Japonlar herhangi bir ahlaki fazileti, bütün sahaların üstünde bir şey olarak mütalaa etmek istedikleri zaman genellikle samimiyet üzerinde dururlar. Japon ahlak sistemleri üzerine münakaşa edilirken, Kont Okuma, Samimiyet (makoto) için, bütün ahlak kurallarının başında gelir; ahlak eğitimin temeli bu tek kelimedede ifade edilebilir. Batıda gelişen ferdiyetçiliği değerli bulmalarına rağmen modern Japon romancıları hakiki doktrin olarak samimiyeti görmüşlerdir.

Samimiyetin ahlaki yönüne verilen önem, kuvvetini Askerler ve Denizcilere verilen Tebliğ'den alır. Tebliğ bir önsözle başlar, daha sonra halkı on ve chu'yu yerine getirmeye davet etme noktasında son bulur. Son paragrafında, beş ahlak kuralına 'Cennete ve Dünyaya Giden Büyük Yol ve Evrensel İnsanlık Kanunu' denir.

Biz (İmparator) başız, siz vücutsunuz. Biz size kol ve bacaklarımız gibi dayanırız. Bizim memleketimizi koruyabilmemiz ve dedelerimize olan on'u ödeyebilmemiz, sizin mükellefiyetlerinizi yerine getirmenize bağlıdır.

Daha sonra aşağıdaki ahlak kaideleri gelir: (1) En üstün fazilet chu mükellefiyetini yerine getirmektir. Bir asker veya denizci ne kadar mahir olursa olsun, chu bakımından zayıfsa, bir kukla olmaktan öteye gidemez. Chu bilmeyen bir asker topluluğu, kriz içinde bulunan bir ayak takımından başka bir şey değildir. 'Bunun için ne fikir cereyanlarına kapılın, ne de politikaya karışın, yalnız ölümün bir tüyden hafif, (doğruluğun) gi'nin ise bir dağdan daha ağır

olduğunu hatırlayarak sadece chu'yu yerine getirin. (2) İkinci olarak verilen nasihat orduda rütbeyi nazarı itibara alarak dış görünüşe ve davranışa dikkat etmektir. 'Amirlerin emirlerine, doğrudan doğruya Biz'den geliyor gözüyle bak' ve aşağı seviyede olanlara düşünerek muamele et. (3) Üçüncüsü cesarettir. Hakiki cesaret 'ırmaklar gibi kan akıtan barbarca hareketlerden farklıdır' ve 'aşağı seviyede olanı asla hakir görmemek, üstün seviyede olandan da asla korkmamak' şeklinde tarif edilir. 'Böylece hakiki cesarete kıymet veren kimselerin günlük münasebetlerde nezaketi ilk plana almaları ve başkalarının sevgi ve hürmetini kazanmayı gaye edinmeleri icap eder.' (4) Dördüncü nasihat 'hususî işlerle uğraşanlara ihtardır. (5) Beşincisi ise, tutumlu olma ile ilgilidir. 'Gayeniz sadelik olmalı, aksi takdirde kadınlaşırsınız, lükse ve diğer aşırı hallere düşkünlük göstermeye başlarsınız; sonunda da agoist ve cimpi olur ve adiliğin son haddine varırsınız, o zaman ne sadakat, ne de cesaret sizi etrafınızdakilerin nefretinden kurtarabilir... Böyle bir şeye teşebbüs edilebilir düşüncesiyle, huzursuzluk duyarak, size bir defa daha ihtar ediyoruz.'⁶⁴

Japonlara göre samimiyetin başka bir manası da, Japon nizamlarına ve Japon Ruhuna göre çizilmiş olan yolu takip etmek için sarf edilen gayrettir. Değişik anlatımlarda ne çeşit bir mana kazanırsa kazansın, makoto, daima Japon Ruhunun ittifak edilen bazı yönlerini ve fazilet haritası üzerinde yerleri iyice belirlenmiş bir takım nirengi noktalarını değerlendiren bir şey olarak kabul edilebilir. Makoto Japon kuralları, kanunları dâhilinde

⁶⁴ Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.235

bulunan herhangi bir şeyi daha yüksek bir kuvvete ulaştırır. Kendi başına bir fazilet olarak değil de, şahsın kendi inancını arttırmak için sarf ettiği gayretten doğan bir heyecan olarak rol oynamaktadır.

Japonya'da önem verilen şey suçtan daha çok utançtır. Farklı kültürleri inceleyen antropolojik çalışmalarda, utanç üzerinde fazlasıyla duran kültürlerle suç üzerinde duran kültürleri birbirinden ayırmak gerekmektedir. Mutlak ahlaki standartları öğreten ve insanlarda vicdan yapılanmasına önem veren bir toplumun kültürü, tarife göre suç kültürüdür, fakat Amerika Birleşik Devletlerinde olduğu gibi, böyle bir toplumda da, insan suç sayılmayacak herhangi bir yersiz hareketten dolayı kendisini itham edip utanç duyabilir. Utancın büyük bir yaptırım olduğu yerlerde ise fert işlediği suçu günah çıkaran din adamına dahi söylemekle ferahlayamaz. Onun kötü davranışlarından başkaları haberdar olmadığı müddetçe üzüntü çekmesine gerek yoktur, itiraf etmekse ona göre üzüntüyü davetten başka bir şey değildir. Bu sebeple utanç kültürlerinde tanrıların huzurunda dahi itirafta bulunulmaz. Bu kültürlerde günah çıkarma merasimleri yapılmaz, yapılan merasimler daha çok bahtın, talihin açılması içindir.

Utancın başkasına karşı duyulur, yani şahit lazımdır. Suç ise vicdani bir histir, insanın kendisi hisseder, bir başkasının şahitliğine ihtiyaç yoktur. Benedict'e göre, Amerika Bileşik Devletleri'nde yerleşmiş olan ilk püritenler, ahlaklarını suç üzerine kurmaya çalışmışlar ve psikiyatristlerin tespitlerine göre çağdaş Amerikalılar vicdanlı kimseler olmaları dolayısıyla birçok olayda üzüntü çekmektedirler. Japonlar ise utancı temel ahlak sistemine dâhil ederler, iyi davranışları açıkça gösteren işaret direklerini takip etmekte,

sorumluluklarını düzenlemekte ve ortaya çıkması muhtemel olayları önceden görmekte uğradıkları başarısızlık onları utanç (haji) duymalarına neden olur. Ayrıca ölümden sonraki ödül ve cezayı veya cennet ve cehennemi bilmezler.

Utanç mevzuunda fazlasıyla hassasiyet gösteren herhangi bir kabile veya millette olduğu gibi, Japon hayatında da utancın ön planda olması, bir insanın kendi hareketleri hakkında başkalarının düşüncelerine fazlasıyla kıymet verdiği manasına gelir. Başkalarının kendisi hakkındaki fikirlerinin ne olabileceğini düşünmesi, dolayısıyla da hareketlerini başkalarının fikirlerine göre ayarlaması icap eder. Japonlar aynı kaidelere riayet ederek hareket ettikleri ve birbirlerini destekledikleri zaman kendilerini çok neşeli ve rahat hissederler. Bir vatan vazifesi yapmakta olduklarını hissettikleri anda, o işe deli gibi sarılırlar.⁶⁵

Yukarıdaki bu önemli tespitten de anlaşılacağı üzere; bir toplumun ahlak sisteminin suç veya utanç kültürü üzerine kurulmuş olması bile ülkenin genel savunma planlarında veya hasmı tanımada önemli bir nokta. Zira Benedict yine usta bir antropolog dikkatiyle önemli bir hususu yakalamıştır. Burada düşman askerlerinin psikolojisinin ve savaşa bakış tarzlarının ciddi bir tahlili yapılabilir, yukarda aslında bu tahlili yapmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi ordular mensubu bulunduğu halkın ve dolayısıyla da kültürün emarelerini, etkilerini askeri hiyerarşiye ve işleyişe de taşırlar. Özellikle de maneviyatı gelişmiş, günlük yaşamda dahi hiyerarşinin çok önemli olduğu Japonya gibi bir ülkenin ordusunda bu etkiler daha belirgindir. Onlara göre asiler değil itaatkârlar daha karakterlidir, şahsi arzularına göre hareket

⁶⁵ Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.247

etmezler. Suçtan daha çok utancın etkin olduğu Japon askerleri ferdi görevlerde veya yalnızken görevi savsaklayabilir ve utanç duymamak için bunu sonsuza kadar saklayabilir. Yapılan hata veya yanlışlar şahidi olmadığı veya ortaya çıkmadığı sürece ne suç sayılır ne de utanç duyulur. Tekrarlayacak olursak, bir kültürün veya o kültürün temsilcisi sayabileceğimiz bir ordunun utanç veya suç kültürü taşıması, askerlerin alacakları görevlerde ferdi ya da bağımlı (kontrol altında) olma kararlarına yani planlarına dahi etkili olabilmektedir.

6.3.11. Kendini Terbiye:

Japonya'da ortaokul sınavlarına giren bir çocuğun veya eskrim maçına katılan bir şahsın ya da sadece asilzade hayatı yaşayan bir kişinin sorulduğu zaman cevaplandıracağı şeyleri öğrenmek mecburiyetinin tamamen dışında, kendi kendini terbiye edip yetiştirmesi zorunluluğu da vardır. Öğrenci sınav için nasıl hazırlanırsa hazırlansın, eskrimci kılıcını ne derce ustalıklı kullanırsa kullansın, asilzade formaliteyi yerine getirmek için ne kadar titiz davranırsa davranırsın; öğrencinin kitabını, eskrimcinin kılıcını, asilzadenin de asillere yakışan tavırlarını bir kenara bırakıp kişisel bir terbiye görmesi gerekir. Şüphesiz Japonların hepsi böyle özel bir terbiyeye katlanmaz, yalnız böyle bir terbiyeye katlanmayan Japonlar içindeki kişinin kendisini disiplin altına almasının önemi büyüktür. Hangi sınıftan olursa olsun bütün Japonlar, kendileri ve başkaları hakkında hüküm verirken kendi-kendini-kontrol (self-

control) etmesi ve kendi-kendini-idare (self-governance) etmesi gibi genel terbiye metotlarının tercih ettiği fikre göre hareket ederler.

Japonya'da her şeyden önce kendini terbiye etmek vardır. Ancak o zaman yapılan herhangi bir şeyden veya hayattan zevk alabilirler. Onlar hatasız hareket etmek için aşırı bir dikkat sarf ederler ve Amerikalılardan çok daha az başkalarından özür dilerler. Japonların benimsedikleri ferdin kendi-kendini-disiplin altına alması, terbiye etmesi konusuyula ilgili kavramlar şematik olarak ikiye ayrılır; bunlardan biri insanı liyakatli yapar, diğeri ise insana daha başka bir şey verir, bu ikinci konuya ustalık denebilir. Ustalık denen hali tasvir edebilen "muga" kelimesi, insanın iradesiyle hareketi arasında kıl kalınlığında bir aralığın dahi bulunmadığı dünyevi veya dini bir hayatı ima eder. Büyük din adamları, aydınlanmış hakikate ermiş olan bir kişinin nirvana içinde olduğunu söylerler. Nirvana bu dünyadadır ve yaşadığımız zaman içerisinde. İnsan bir çam ağacında bir vahşi kuşta nirvanayı görür. Japonlar bir başka dünya ile ilgili fantezilere karşı daima alakasız kalmışlardır. Japon mitolojisi tanrılardan bahseder, ama ölülerin hayatını anlatmaz.

Japonlar, Hindistan'da yoga adetlerinin esasını teşkil eden prensipleri benimsemezler. Japonya fani hayatta, eski Greklerden birini hatırlatan bir sevgiyle bağlanarak, pratik yoga adetlerini, ferdin kendisini mükemmelen yetiştirmesini sağlayarak ve bir insanın kendisiyle yaptığı işler arasında kıl kadar bulunmadığı ustalığı sağlayacak bir araç olarak kabul eder. Bu güçlü olmak ve kendi-kendine-güvenmeyi öğrenmek için yapılan bir terbiyedir. Böyle bir terbiye, hiç şüphesiz bir din adamı için ne kadar kıymetli

ise bir savaşçı içinde aynı derecede kıymetlidir ve Japon savaşçılarının Zen mezhebini kendi mezhepleri olarak kabul ettikleri doğrudur. Savaşçıların, mistik hayatın nimetlerinden tamamen mahrum olarak takip ettikleri ve el ele çarpışmayı temin için benimsedikleri mistisizm metotlarını, Japonya'dan başka hiçbir yerde bulmaya imkân yoktur. Japonya'da Zen tesirinin görüldüğü andan itibaren, bu böyle olmuştur. On ikinci asırda da Japonya'nın kurucusu El-sai tarafından yazılan büyük bir kitabın adı Zen Telkinleriyle Devletin Korunması'dır. Zen, öteden beri savaşçıları, devlet adamlarını, eskrimcileri ve üniversite taleplerini tamamen dünyevi amaçlara erişmeleri için terbiye etmeğe çalışmaktadır.

Buddha ve Shinto dinlerine mensup olan pek çok Japon mezhebi, insanın kendi-kendini-hipnotize etmesini ve vecit hale geçmesini sağlayan gizemsel metotlar üzerinde fazlasıyla durur. Böyle olmakla beraber bu mezheplerden bazıları, bu terbiye ile elde edilen neticelerin Tanrının lütufkârlığını gösteren birer delil olduğunu iddia ederler ve felsefelerini bir başkasının yardımına, yani yüce Tanrının himayesine dayandırırılar. Bazıları da, Zen buna güzel bir örnektir, sadece kendi-kendine-yardım fikri üzerinde durur. Bu kendinden geçme değil, mevcut duyularını birleştirerek ve kullanarak daha hassasiyetleşme ve yüksek farkındalığa ulaşma halidir.

Tüm Japonlar ne yapılırsa yapılsın, bir nevi öngörü veya önsezi diyebileceğimiz muga terbiyesine başvurup bilmek isterler, bu yaptıkları işin çok daha ötesine geçmelerini sağlayacaktır. Ruhun hazır hale gelebilecek bir seviyeye ulaşılabilmesi için de fazlasıyla hassas ve çabuk incinen benliğini bertaraf eder ve bir şeyi yapmakta olduğunu hissetmez hale gelir. O zaman

kişi, kendisini, eskrim yaparken dört ayaklı bir direk üzerinde düşme korkusuna kapılmadan durmayı öğrenmiş bir çırağın hissettiği gibi, ruhen eğitilmiş bir şahıs olarak hissetmeğe başlar. Ressam, şair, hatip ve savaşçı bu muga terbiyesine aynı şekilde başvurur. Onlar sonsuzluğu değil de fani olan, bozulmamış mükemmel güzelliği ararlar veya gayeye ulaşmak için, ne az ne de çok, yani gereken gayreti göstermelerini sağlayan vasıta ve neticeleri ayarlama kabiliyetini kazanırlar. Onların kültürleri tedbirli olmayı bir zaruret olarak ruhlara sokar ve Japonlar bu yükün zayıfladı yerde insan şuurundan çok daha verimli bir sahanın mevcudiyetini beyanla zıt bir davranış tarzı takip ederler. Ölmüş gibi yaşamak ifadesini, bir insanın ustalık sahasında yaşadığını ifade etmek için kullanırlar. Harp esnasında Japon askerleri şöyle söylüyordu: “Ölmüş bir insan gibi yaşamaya karar veriyorum ve böylece İmparatora olan ko-on’u ödüyorum.”⁶⁶ Bu bir insanın gömülmeden önce kendi cenaze merasimini yapması, vücudunu adaması, ölmeye karar vermesi gibi sembolik hareketleri içine alıyor. Muga’yı temel alan felsefe, ölmüş gibi yaşamayı da temel olarak alır. Bu şekilde fert, kendi-kendini-müşahede etmekten, dolayısıyla da her türlü korkudan ve tedbirli davranışlarda bulunmaktan kurtulmuş olur. O, ölü gibidir ve herhangi bir günlük uğraşı için daha fazla düşünmeye, kafa patlatmaya lüzum yoktur. Ölüler hiçbir zaman on ödememektedirler ve onlar serbesttirler.

Japonlarca benimsenmiş olan, bir insanın kendi-kendini-disiplin altına alma felsefesi, şahısların kültür içinde yaşamış oldukları hayattan ayrı olarak ele alındığı takdirde, manasını kaybedecektir. ‘Müşahede eden benliğe’ izafe edilmiş olan bu utancın (haji),

⁶⁶ Kagawa Toyahiko, Before The Dawn, 1926, s.240

Japonlara büyük bir yük yüklediğini daha önce görmüştük, fakat psişik ekonomileri içerisinde mühim bir yeri bulunan bu hayat felsefesinin hakiki manası, Japon çocuk yetiştirme metotları iyice bilinmediği takdirde tam olarak anlaşılacaktır. Herhangi bir kültürde, bir nesilden diğer bir nesle intikal ettirilmiş olan geleneksel ahlaki müeyyideler, çocuklara sadece sözlerle değil, büyüklerin tavır ve hareketleri ile de intikal ettirirler ve bu kültüre dışardan bakan bir kimse, çocukların ne şekilde yetiştirilmiş olduklarını iyice tetkik etmedikçe, o milletin ideal olarak kabul ettiği şeyleri anlayamaz.⁶⁷

“Çocuk doğumdan başlayarak içine doğduğu kültürün kalıplaşmış davranış biçimlerinin yani kültür değerlerinin etkisi altında gelişir.”⁶⁸

6.3.12. Çocuğun Yetiştirilmesi:

Batı'nın aksine Japonya'da çocuklar hayata yasaksız, sınırsız başlarlar ve çocuklukları boyunca devam eder. Yasaklar çocukluktan, yaşlanmaya, evlenmeden önce veya hemen sonra, insanın artık kendi hayatını yaşayabildiği bir devreye kadar yavaş yavaş artar. Bu alçalan eğri hayatın en dinç ve en güzel yılları boyunca devam eder fakat altmış yaşından sonra kadın ve erkeklerin hemen hemen çocukları gibi utanç hissinden mahrum oldukları yıllar boyunca tekrar yükselir. Yasaklarla iyi bir zihni

⁶⁷ Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.278

⁶⁸ Dr. Zafer İlbars, Türk ve Japon kültüründe Çocuk Yetiştirme Tarzlarının Karşılaştırmalı Bir İncelemesi, II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, G.Ü. Basımevi, 1982

terbiyenin sağlanabileceğine ve hürriyetle elde edilemeyecek neticelere ulaşılabileceğine inanırlar.

Japon anne-babaları çocuğu sadece hislerini tatmin etmek için değil de, aileyi devam ettirmek için de isterler, aksi takdirde kendilerini hayatta muvaffak olmamış kişiler olarak addederler her Japon'un bir erkek evladının olması gerekir, neslin devamını sağlayacak, öldükten sonra atalarını anacak, ileride babanın yerini alacaktır. Yani babanın da bir erkek çocuğa ihtiyacı vardır. Bir kadın da çocuğu sadece his bakımından tatmin olmak için istemez, kendisine bir mevki sağlayabilmek için de ister. Çocuğu olmayan bir kadının aile içindeki yeri hiç de sağlam değildir. Çocuk doğumu Japon'da, cinsi münasebetler gibi gizlidir ve kadınlar doğum esnasında başkaları duyacak diye bağırılmazlar. "Türk ve Japon Kültüründe doğum sırasında kadınların sancı çekerken acı ile bağırdukları pek görülmez, hafif inlemeler duyulur. Bu doğumların kolay olmasından değil, bağırmanın ayıp sayılmasındandır."⁶⁹ Bebek için yatağı ve örtüleri yeni olan ayrı bir ot döşek mutlaka hazırlanır. Bebeğin kendi yatağında daha rahat ettiği söylenir, fakat bebek için ayrı yatağın hazırlanmasındaki esas sebep yeni doğan bir insanın yeni yatağa sahip olması gibi hoş bir inanca dayanır. Doğumdan sonra üç gün bebeğe meme verilmez, hakiki sütün gelmesi beklenir. Üç gün geçtikten sonra doyurmak veya susturmak maksadıyla ne zaman olursa olsun bebek emzirilir. Bir aylık olduktan sonra annesi onu arkasında taşır. Daha önce de belirtildiği gibi Japonlar her ortam ve pozisyonda uyuyabilirler, bu bebeklikten gelen bir eğitimle sağlanır. "Japonya'da bebeği kanatları açık bir kartal şeklini vererek sarıp taşıma usulü, Pasifik Adalarında ve diğer yerlerdeki şal içinde

⁶⁹ Dr. Zafer İlbars, a.g.m.

taşımaya çok benzer. Çocuğun bu şekilde taşınması hareketlerini kısıtlar. Bu şekilde taşınan bebekler herhangi bir yerde ve nasıl olursa olsun uyuyabilecek insanlar olarak yetişirler. Japonlar da böyledir.”⁷⁰

Aslında dünya kültüründe çocuk yetiştirme tarzlarında coğrafya, iklim v.b. farklı durumlara rağmen birçok benzerlikler vardır. Türk ve Japon kültüründe çocuk yetiştirme tarzlarını karşılaştıran Zafer İlbars da makalesinde aynı noktalara temas etmiştir.

İlk doğan bebeğin Türk toplumunda olduğu gibi Japon toplumunda da erkek olması istenir ve beklenir... Ayrıca, genç gelinin erkek çocuğa sahip olması evlilik hanesindeki durumunu düzelttiği gibi ona kendi hanesinin sahibi olma olanağı da vermektedir. Zira, doğurgan olan ama erkek çocuk doğuramayan bir kadının durumu bizim geleneksel toplumumuzda olduğu gibi Japon kırsal toplumunda da aynıdır. Erkek ya ikinci bir karı getirecek ya da evliliği bozacaktır. Kısır kadının durumu da bundan pek farklı değildir.⁷¹

Çin’de olduğu gibi Japonya’da da bebeğin çok erken terbiye edildiği herkesçe bilinir. Anne veya büyük çocuk bebeği taşırken artık hayatı da öğretmeye başlar. Japon bebeği genellikle yürümeden önce konuşur. Bebeğin emeklemesine daima engel olunur. Bebek bir yaşına gelinceye kadar ne ayakta durdurulur ne de emeklemesine müsaade edilir, bu gelenek haline gelmiş bir adettir; annenin bunlara engel olması lazımdır. Bebekler yürümeye başladıktan sonra ev içinde mevcut tehlikelerle yetinmeyerek,

⁷⁰ Bacon Alice Mabel, *Japanese Women and Girls*, 2001, s.6

⁷¹ Dr. Zafer İlbars, *Türk ve Japon kültüründe Çocuk Yetiştirme Tarzlarının Karşılaştırmalı Bir İncelemesi*, II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, G.Ü. Basımevi, 1982

çocuklar için tehlikeli olan şeyleri arttırırlar. Çocuklar için birçok tabuda vardır. Kapı eşiğine basmamak, hasırların birleşim yerine veya yırtık yerine oturmamak gibi. Evler çok temiz ve düzenlidir, çocuklara buna saygı ve itina göstermeleri öğretilir.

Çocuklar hata yaptığında annesi veya babası, seni artık sevmiyorum, babanı daha çok seviyorum, çünkü o böyle yapmıyor ya da artık biz seni sevmiyoruz başka bir çocuk alıp onu seveceğiz gibi söz ve tavırlarla düzeltmeye çalışan bir oyun oynarlar. Bunlar yetişkin Japonlarda bariz olarak görülen alay konusu olma ve cemiyetten atılma korkularının geliştiği sahalardır. Çocukların oyunların şaka olduğunu ne zaman fark ettiklerini söylemek güç, fakat sonunda anlarlar. O zaman da alay edilmiş olmadan dolayı duyulan his, güvendiği ve alışık olduğu şeylerin hepsini kaybetmekle tehdit edilen çocuğun kapıldığı korkuyla karışır, büyüdüğünde de bu ruh hali aynen görülür.

Ev içindeki hiyerarşide kıdem sırası bellidir. Çocuk yaşlı nesillerin kadıninkiyile mukayese edildiği zaman erkeğin ve küçük erkek kardeşiyle mukayese edildiği zaman büyük erkek kardeşin sahip olduğu imtiyazları öğrenir. Fakat onun bu yaşlarda aile içindeki münasebetlerde keyfi hareket etmesine müsaade edilir. Erkek veya kız olsun büyük çocuklara da küçüklere sevgi ve müsamaha göstermeleri öğretilir. Arka arkaya gelen çocukların birbirlerine daha sıkı bağlarla bağlanmaları temin edilir. Her çocuk iki küçüğüne dadılık yapar, yedi-sekiz yaşlarına kadar bu işte genelde cinsiyet farkına da bakılmaz. Japon çocuklarının hepsinin oyuncakları vardır. Çocuğu ikaz ederek terbiye etme usullerinin dışında onun dikkatini ve alakasını başka

tarafa çekmek için kullanılan metotlar da çocuk terbiyesinde önemli bir yer işgal eder. Japon çocuklarına tatbik edilen en büyük cezanın ilaç olduğu kabul edilmektedir. Bu içinde toz olan küçük bir külahın çocuğun derisi üzerinde yanmasıdır. Bu ceza çocuğun hayatı boyunca geçmeyen bir yara izi bırakır.

Kız çocukları bacakları birbirine bitişik olarak uyumayı öğrenmek zorundadır, bu hususta erkek çocuk daha serbesttir. Yüksek sınıflar hariç, çocuklar diğer komşu çocuklarla rahatça oynayabilmek için okula gitmeyi beklemezler. Hiçbir şey çocuğun tanrılardan korkmasına veya adil ve ayıplayıcı tanrıları memnun etmek için hareketlerini ayarlamasına neden olamaz. Yaptıkları iyiliklerden dolayı tanrılar fazlasıyla eğlendirilmelidirler. Bu tanrılar birçok memlekette olduğu gibi otoriter tanrılar değildirler.

Okulda öğretmenin kızdığı veya arkadaşları arasında bir yanlışından dolayı dışlanan kişiye ailesi de destek çıkmaz, daha ağır cezalandırır. Bu genele aykırı, nadir sosyolojik bir haldir, sosyolojide genellikle bunun tersi görülür. Geniş ailelerin veya diğer küçük sosyal grupların mevcut olduğu pek çok toplumda bir gruba mensup kişiler kendi arkadaşlarından birini, başka bir grubun üyelerinden korumak maksadıyla genellikle birleşirler. Şahıs kendi grubunun onayını sağladıktan sonra, gerektiğinde destekleneceğinden emin olarak başkalarına karşı gelebilir. Japonya'da bunun aksi geçerlidir. Kişi diğer grupların güvenini kazanmadan kendi grubuna güvenemez, diğer gruplardan ikaz veya onama almadığında, o grupların onayını kazanıncaya kadar kendi grubu da ondan yüz çevirerek cezalandırır. Bu durum dış çevrenin onayını kazanma arzusunun, belki de

hiçbir toplumda eşine rastlanmayacak derecede önem kazanmasına neden olur. Bu konuda kızların da yetiştirilmesi ayrıntıda değişik olmakla birlikte esasta aynıdır.

Çok daha küçükken mütecaviz olmayı öğrenen erkek çocukların on yaşına geldiklerinde bu konuda geliştirilmelerine hemen hemen hiç gerek yoktur. Daha önce de belirtildiği gibi, Japonlar genellikle başkalarına saldıracaklarına kendilerine saldırırlar. Bu konuda okul öğrencileri de aynıdır. Ortaokula gitmeyen çocuklar için aynı hayat orduda da başlar. Askerler kendi aralarındaki konularla ilgili üstlerine gitmezler. Japon kurallarına göre subaylara başvurulduğu takdirde müracaat eden şahsın itibarı sarsılmış olacaktır. Alay edilmeye tahammül edemeyen, Japonlar, yapılması icap eden hareketler olarak kabul ettikleri davranışlar, fırsat ellerine düşünce onları hakikaten zalimleştirebilmektedir. Şüphesiz ortaokulda ve orduda mevcut olan bu Japon davranışları karakterini, alay ve tahkir etme gibi eski Japon adetlerinden almaktadır. Bu eskinin yeniyi, kıdemlinin kıdemsizi, bilenin bilmeyeni ezdiği bir ortamdır. Japon erkek çocuklarının da bu şekilde tatmin oldukları muhakkaktır. Fakat aşağılandıklarından dolayı mücadeleye girişmekte asla gecikmezler. Zulmedilenler ancak zulmedenlerle hesaplaştıkları zaman kendilerini rahat hissederler.

Olgunluk yaşına gelen kadınlar yasaklara aldırılmayabilirler, hele aşağı sınıftan iseler herhangi bir erkek gibi küfür edebilirler. Japonlar, Batılılar gibi belirli bir iffetli kadın veya kötü kadın karakterinden çok değişik yaş ve vaziyetler için özel davranışları hedef olarak alırlar. Japon erkekleri sarhoş olmaktan hoşlanırlar, içkide ölçülü olmalarını emreden bir kural da yoktur.

Fakat bütün bu disiplinli hayatları boyunca, utanç bilmedikleri, o rahat çocukluk hayatının hatırasını hiç unutmazlar. Onların cenneti geçmiştedir, gelecekteki bir cennetten bahsetme ihtiyacını duymazlar. Aynaya bakarak, ne dereceye kadar, çocukken oluşan o utanç bilmeyen taraflarını muhafaza ettiklerini incelerler. Onlar, aynaların sonsuz masumiyeti aksettirdiğini söylerler. Ayna ne gurur duymaya sebep olur, ne de insanın çatışan tarafını gösterir, o ruhun derinliklerini aksettirir. Aynaya bakmak ruhta mevcut olan fazileti görmeye yarayan zahiri bir harekettir.

Batılıların fazlasıyla dikkatini çeken Japon erkeklerinin davranışlarındaki tezatlar, bu erkeklerin çocukken küçük dünyalarında birer küçük tanrı oldukları, etrafa rahatça saldırabildikleri ve istedikleri her şeyi yaptırabildikleri bir döneme ait derin izlerin, yumuşatılmadan sonra dahi şuurlarda yer etmesini sağlayan Japon terbiyesinin bir bütün teşkil etmemesinden kaynaklanmaktadır.

Japonlar kendilerinden çok şey isteyen kimselerdir. Alakanın kesilmesi ve itibarlarını kaybetme gibi korkunç vaziyetlere düşmemek için zevkini çıkarmayı öğrendikleri şahsi hazlardan feragat etmek mecburiyetindedirler mühim hayati meseleler mevzubahis olunca bu iç-tepkileri kilit altında tutmak zorundadırlar. Onlar arasında, bu kalıba uygun hareket etmeyerek izzetinefis sahibi olamama tehlikesini göze alacak pek az kimse vardır. Japonlar izzetinefis sahibi kimseler (Jicho) olarak hareketlerini iyi'ye ve kötü'ye göre değil de 'ne yapacağını bilen insan'a göre düzenlerler ve kendi şahsi arzularını umumun 'tasvibine' göre

ayarlarlar. 'Utanç (haji) bilen' kimseler iyi insanlardır ve daima tedbirlidirler. Onlar ailenin, köy halkının ve milletin iftihar ettiği kimselerdir. Bu şekilde meydana gelen gerginlikler pek şiddetlidir ve Japonya'yı Doğuda bir lider, yeryüzünde büyük bir kuvvet haline sokan yüksek seviyeli bir ihtiras halinde tezahür eder. Hiç şüphe yok ki bu gerilmeler fertleri fazlasıyla zorlar. Başarısızlığa uğramamak veya büyük bir feragat göstererek yaptıkları işleri bir başkasının küçümsememesi için müteyakkız olmak mecburiyetindedirler. Bazen Japon halkı son derece mütecaviz olur. Onlar, Amerikalılar gibi hürriyet veya itibardan düştüklerini sezdikleri anda faaliyet gösterirler. Böyle bir vaziyet karşısında mümkün olursa itibarlarını sarsan şahsa, olmazsa kendilerine hücum ederler.⁷²

6.3.13. Teslim Olduktan Sonra Japonya:

Japonya'nın teslim olmasından (2 Eylül 1945) sonra, 29 Ağustos da radyodan yayınlanan Devlet-Harp-Donanma direktifinde, Amerika Birleşik Devletleri'nin takip edeceği siyaseti açıklanmıştır, General Mac Arthur da bu siyaseti ustalıkla uygulamıştır. General'e verilen direktifte çok önemli bir karar vardır, bu kararı Mac Arthur karargâhı da desteklemiştir. Bu karara göre Japonlar kendi memleketlerini idare etmek ve yeniden inşa etmekle görevlendirilmişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri'ni tam olarak hedefe ulaştırabilmek için, başkomutan, kendi otoritesini, İmparator da dahil olmak

⁷² Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.324

üzere, Japon hükümet mekanizması ve daireleri kanalıyla yürütmüştür. Onun verdiği talimata göre işlerin idaresinde, Japon hükümetinin normal gücünü kullanmasına müsaade edilmiştir. Bunun için General Mac Arthur'un, Japonya'yı idare ediş tarzı Almanya ve İtalya'nın idaresinden tamamen farklı olmuştur. Bu idare başından sonuna kadar Japon memurunun kullanıldığı merkezleşmiş bir organizasyon olmuştur.

Aslında Washington'da bu direktif hazırlanırken, pek çok Amerikalı hâlâ Japonların soğuk ve düşmanca hareket edeceklerinden, barış ve huzur getirecek olan herhangi bir programı, intikam duygularıyla sabote edeceklerinden korkmuştur, fakat bu korkuların yersiz olduğu kısa süre sonra anlaşılmıştır. Bunun sebeplerini, yenilmiş milletler veya politika ya da ekonomi ile ilgili olağan dışı faktörlerde aramaktansa, Batı'dan tamamıyla farklı olan Japon kültüründe aramak çok daha akıllıca olur. Bu kültür farkından dolayı Almanya'ya verilen barış direktifleri, Japonya için hazırlananlardan farklı olmak zorundadır, öyle de olmuştur. Almanlar, Japonlar gibi kendilerini atalarına ve içinde buldukları topluma borçlu kabul etmezler. Onlar ölçülemeyecek kadar büyük bir borç ödemek için değil de, kendi menfaatleri için veya da mağdur durumda kalmamak için uğraşırlar.

Batılı yazarların mevcut durum ve gelişmelerle ilgili görüş ve değerlendirmeleri hep kendi kültürleri içinde kalmıştır. Muhafazakâr Başbakan Baron Shidehara Ekim 1945'te kabineyi kurduğu zaman, Japonlara hitaben yaptığı konuşmada şöyle demiştir;

“Yeni Japon Hükümeti halkın idaresine hürmet eden demokratik bir hükümettir... Memleketimizde çok eskiden beri İmparator, kendi

idaresini halkın idaresi olarak kabul etmişti. İmparator Meiji'nin Anayasadaki ruh budur ve bahsettiğim demokratik hükümet de bu ruhun bir tezahürü olarak düşünülebilir.”⁷³

Böyle bir demokrasi anlayışı belki Batılılar için ilginç gelebilir, hiçbir şey ifade etmeyebilir. Fakat Japonya şüphesiz Batı ideolojisine dayanacağına, böyle bir kaynaktan kendi kültüründen hareket ederek, halkın o anki durumunu ve inançlarını çok sarsmadan, ufkunu açabilir ve yeni amaçları olan refahı gerçekleyebilir. Japonya'nın bu amaçla yeniden barışsever bir millet olarak ortaya çıkmasında başvurabileceği gerçek kuvvet; başarısızlığa uğramış bir hareket tarzının başarısızlık olduğunu itiraf edebilme, sonra da enerjisini başka yönlere çevirebilme kabiliyetidir. Japon, amacına ulaşamamış bir hareket tarzını benimsemekle hata ettiğini anlar. Seçtiği hareket tarzında başarısızlığa uğradığı zaman onu, kaybolmuş bir dava olarak bir kenara bırakıverir, çünkü o kaybolmuş davaların peşinde koşacak şekilde şartlandırılmamıştır.

Japon kitaplarındaki açıklamalara göre, bir insanın veya bir milletin bir diğerini yermesi, kötülemesi, onunla alay etmesi, ona hürmetsizlik göstermesi, küçük düşürmesi ve şeref kırıcı semboller üzerinde durması aşağılama olarak kabul edilir. Japonlar için, aşağılandıklarına inandıkları zaman intikam almak fazilettir. Böyle bir inanç, Batı ahlak sisteminde ne kadar dışlanırsa dışlansın, Amerikalıların, Japonya'nın istilasında bu kadar başarılı olmaları, onların bu noktada, kendilerine hâkim olabilmelerine, yani Japonları aşağılamamaya, onları küçük düşürücü pozisyonlarda bırakmamaya dikkat etmiş olmalarına bağlıdır.

⁷³ Benedict Ruth, Krizantem ve Kılıç, 1966, s.335

6.4. Raporun Muharebeye Etkisi:

Ruth Benedict'in; Japonya'yı hiç ziyaret etmeden (Amerika'da yaşayan Japon kökenli insanlar ve esirler üzerinde) hazırlamış olduğu rapor; örnek bir Japon etnografya klasiği niteliğindedir. Rapor günümüz araştırmalarına dahi ışık tutacak ilkleri bünyesinde bulundurmaktadır. Ayrıntılı hazırlanmış, Boas'cı geleneğe uygun şekilde, Japon kültürünün kendi içinde anlamlı bulunduğu, kültürün bağlantıları ve sebepleri açık olarak ortaya konmakla birlikte; Batı (özellikle de Amerikan) bakış açısına göre de değerlendirmeler yapılmıştır.

Daha öncede belirtildiği gibi, araştırma, Japonların olağan dışı taktik ve davranışlarını araştırmak üzere, hükümet tarafından istenmiştir. Dolayısıyla burada raporun etkisi, yönetimde bulunan politikacıların ve ordunun komuta kademesindeki komutanlarının kültürü, değerlendirmesi ve vizyonuyla doğru orantılıdır. Nitekim savaşta göz önünde bulundurulması gereken birçok kuvvet çarpanı vardır; düşmanın ve kendi kuvvetlerinin kültür, inanç ve eğitimi bunlardan sadece bir tanesidir.

Araştırmanın geneline bakıldığında, Japon kültürü ve ordusuyla ilgili çok ince ve faydalı bilgiler olduğu açıktır. Fakat bu çalışmada, o yıllarda yapılan diğer istihbarat çalışmaları gibi, 1939 yılından itibaren başlatılan Manhattan Projesi gölgesinde kalmıştır. O yıllarda tüm devletlerin çabası bir an önce atom bombasını üretmek ve kullanacak ortamı yaratmaktı. "Hiç kimse duymak istemeyen biri kadar sağır olamaz." (W. Shakspeare)

İki kültürü (Amerikan-Japon) karşılaştırdığımızda; temelde bariz bir fark ortaya çıkıyor. Amerikan kültüründe bireyselliğin kültürel yansımasını görüyoruz, yani birey ön planda. Savaş süresince çok fazla zayıt veriyorlar, bu durum hem yönetim kademesinde, hem de toplum genelinde engellenmesi gereken en önemli durum. Japonlara baktığımızda ise daha devletçi, ulusalıcı, İmparatora olan bağlılığı vurgulayan, günlük yaşamda da çok etkin olan daha manevi değerler dikkati çekiyor. Bu görüş ve açıklamalar neticesinde Amerikalılar; istedikleri ortamın hazırlanmasına da hizmet edecek olan “Japonların kanlarının son damlasına kadar; son Japon kalıncaya kadar savaşacakları” sonucunu, özellikle rapordan çıkarmışlardır. Hâlbuki belirtildiği gibi rapordan muharebenin gidişatını değiştirecek birçok sonuç çıkarılabilir ve kullanılabilirdi. Fakat Amerikalıların Japonları durdurmak için; İmparatorun otoritesini sarsmak, ordudaki komuta zincirini bozmak, klasik plan ve silahlarla savaşmak gibi alternatifler yerine İmparatoru direkt koşulsuz teslim mecbur bırakmak zorunda oldukları sonucuna takıldılar. Nitekim bu sonuç hem rapora, hem de kendi kültürünün gereksinimlerine uyuyordu. Amerika bilindiği üzere Almanya'nın teslim olması üzerine iki atom bombasını 1945 Ağustos'unda Japonya'ya karşı kullanmış ve teslim olmak zorunda bırakmıştır. Aslında sadece iki bomba yapmış olmasına rağmen üçüncüsünü de atabileceği imasıyla (İmparatoru öldürmek tehdidiyle) tüm dünyaya ve başta da İmparatora gözdağı vermiştir.

Resmi açıklama bombanın savaşı kısaltmak ve ABD'nin daha fazla kayıp vermesini engellemek için kullanıldığı yönünde yapılmıştır. Şüphesiz ki savaşı kısaltarak ABD'nin daha fazla zayıt vermesinin önüne geçtiyse de

bunun en açık bedeli Japonya'nın çok sayıda (üstü kapatılmaya çalışılsa da) sivil can kaybı vermesi şeklinde olmuştur.

Raporu gölgeleyen ve belki de hafife alınmasını sağlayan diğer bir etkense Sovyetler Birliği'nin Japonya'ya yönelmiş olmasıdır. Sovyetler Birliği savaşın sonuna doğru Doğu Avrupa'da yeterince yer işgal etmiş, Almanya'nın teslim olmasından sonra, 8 Ağustos'ta Japonya'ya savaş ilan etmeye karar vermiştir. ABD ise Pasifik'te çok fazla zayıt vermiş ve Uzakdoğu'da güçlü bir Sovyetler Birliği istememiş; Sovyet nüfusunu etkisizleştirmek nedenleriyle de bombayı kullanmıştır. Sovyetler Birliği'ne "Biz –çalışır durumdaki- bombaya sahibiz, siz değilsiniz, öyleyse dikkatli olun!" mesajı verilmiştir.

VII. BÖLÜM: SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yapılan çalışmada sonuç ve değerlendirme açısından oldukça farklı ve değerli verilere ulaşılmıştır. Temel sonuçlardan biri Antropolojinin özellikle de sosyal antropolojinin Batılı devletler tarafından son yüzyılda fazlasıyla önemsenen, çok kapsamlı ve geniş bir yelpazede uygulamaları olan bir bilim dalı olduğu gerçeğidir. Türkiye’de özellikle savunma ve terör stratejileri ve ülke yönetiminde bu disiplinden faydalanılmadığı gerçeği söz konusudur. Antropoloji; geleneksel, konvansiyonel savaşlardan çok, küçük çaplı, bölgesel, isyanlarda ve terörle mücadelede kullanılabilecek önemli bir bilim dalıdır. Özellikle terörün insan kaynaklarına yönelik araştırmaların yapılmasında, bölgesel sıkıntıların tespit, değerlendirme ve çözümünde etkili olacağı muhakkaktır. Bu yönüyle ulusal güvenlik ve savunma politikalarında içte ve dışta antropologlardan faydalanmak yerinde olacak ve hatta Silahlı Kuvvetler bünyesinde diğer devletlerin yaptığı gibi antropolog çalıştırmak etkinliği arttıracaktır.

Antropoloji, araştırmada ki örneklerden de anlaşıldığı gibi hayatın her alanında ve her anında kullanılabilirliği olan bir bilimdir, çünkü insanın kendisini ve ürünlerini derinlemesine incelemektedir, çalışmamızda bu nokta özellikle savunma stratejileri açısından net olarak ortaya çıkmıştır

Çalışmamızın temeli olan II. Dünya savaşındaki Amerika-Japonya ilişkilerindeki uygulamalı antropoloji örneklerinin en önemlisi şüphesiz Ruth Benedict’in raporudur.

Ruth Benedict, çalışmasını çok kısıtlı şartlarda yapmasına rağmen, halen günümüzde ders niteliğinde ele alınabilecek, kendine özgü bir araştırma yapmıştır. Rapor klasik bir Japon kültürü etnografisi örneğidir. Ayrıca iyi irdelendiğinde antropologlara yol gösterici çok ince noktaları, kilit açıklamaları vardır. Bunlara örnekler verecek olursak;

- Esas meselenin Japonların yerinde Amerikalılar olsaydı nasıl hareket edeceği değil, esas mesele Japonların nasıl hareket edeceğini ortaya koymaktır. Bu bugün dahi tam olarak ele alınamayan bir yanılgıdır.
- Sosyologların da aynı konuları çalışıp, aynı soruların cevaplarını arayabileceklerini fakat antropologlarla arasındaki en büyük farkın yöntembilim (metodoloji) olduğu gerçeğini açıklamıştır.
- Sinema filmlerinin veya hangi filmlerin ilgi çektiğinin de; antropologlar için iyi birer kaynak olduğuna dikkat çekmiştir.
- Araştırma yapılacak kaynağın kendisine ulaşamıyorsa, benzerleri veya komşuları biraz da olsa fikir verebilir. Fakat bir antropolog için hiçbir şey, müşterek tarafları çok olan toplum veya kitlelerdeki zıtlıklar üzerinde çalışmak kadar faydalı olamaz.
- Araştırmacının kendisini de tanıması çok önemlidir.
- Antropologlar çağdaş dünyanın doktorları olacaktır.

- Kültür araştırmalarında ‘‘Linguistik’’ten faydalanmak ve vücut dilini de incelemek mutlaka katkı sağlayacaktır.
- Bir kültürün tarihi geçmişi, diğer kültürlerle ilişkileri, aliş-verişleri, ekonomisi, hukuku, inanç değerleri, edebiyatı ve güzel sanatları göz ardı edilmemesi gereken diğer dallardır.
- Atasözlerini incelemek de bir antropolog için önemli ipuçları sağlayabilir.
- Bir toplumun utanç veya suç toplumu olması karakter analizinde önemlidir.

II. Dünya Savaşı’nda antropoloji; Ruth Benedict tarafından etkin bir biçimde kullanılarak; Japon kültürü analiz edilmiş, Amerikan amaçları doğrultusunda elde edilen veriler kullanılmıştır.

Raporun etkisi şüphesiz, Japonya’nın teslim olmasından sonra, ülke yönetiminin belirlenmesinde ve yaptırımların farklı olmasında daha belirgin görülmüştür. Burada Amerika kesinlikle rapor doğrultusunda hareket etmenin daha yerinde olacağını görmüş, uygulamalarına yansıtımış ve neticede doğru bir karar alındığı ortaya çıkmıştır.

Amerika, İngiltere, İsrail gibi pek çok farklı ülkede; savunma, terör, saldırı ve işgal gibi askeri amaçlarla sosyal antropolojiyi geçmişte olduğu gibi günümüzde de açık ve net bir biçimde kullanmaktadırlar.

Japon kültürünün kendine has dokusu ve kültürel zenginlikleri araştırmacıyı derinden etkilemiş, özellikle ‘‘maneviyatları ve kısa sürede çok

müreffeh bir ülke olması” araştırmacıyı bu konuda çalışmalar yapmaya yöneltmiştir.

Uygulamalı antropoloji iş dünyasında, eğitim sektöründe, çevresel çalışmalarda, ulusal ve uluslar arası savunma ve terörizmin önlenmesinde yoğun bir biçimde kullanılmaya müsait ender toplum bilimlerinden bir tanesidir.

Yapılan literatür çalışması sırasında sosyal antropolojinin sadece savaş sırasında değil, savaş öncesi ve istihbarat çalışmalarında da kullanılmaya uygun ve hatta muhtaç olunduğu değerlendirilmektedir. Çalışmanın ana konusunu oluşturan antropolojinin savaşta en etkin rolü üstlenen insan faktörünün tüm kültürel boyutlarıyla irdelenmesinde değerli çıkarımlar yapılabileceğidir. Günümüzde sadece savaşta değil savunma, güvenlik ve terör olaylarının tümüne uygulanmakta ve faydalı olmaktadır. Ayrıca savunma doktrinlerinde yalnız düşmanı tanımak değil kendi insanını da tanımak ve ona göre planlar hazırlamak da gerekmektedir, bu yönde çalışmalara da katkı da bulunulabilir. ABD Savunma Bakanlığı Irak ve Afganistan'da görülmedik düzeyde yoğun bir mücadele sergilemektedir. Antropologların görevi Amerikan askerlerinin yerel kültürleri anlamalarını sağlamak ve söz konusu kültürel unsurları kendi çıkarına kullanmaya çalışmaktadır. Bu noktadan anlaşılacağı gibi antropoloji günümüzde savaşan silahlı birliklerin vazgeçilmez bir silahı haline gelmiştir. Çalışmamızda bu nokta net bir biçimde ortaya çıkmıştır

Milli birlik, toplumsal-kolektif bilinç ve biz duygularının yaratılmasında sosyal antropolojinin birinci gerekli disiplin olduğu çalışma esnasında araştırmacının zihninde oluşmuştur. Araştırmacının aldığı askeri bilgi ve eğitimle birleşince, sosyal antropoloji bilgisi; uygulamada bir milletin bu manevi duygularıyla, birleştirici ve biz duygusunu perçinleştirecek bir rol oynayacağı kanaatini oluşturmuştur. Bu durum Batılılar gibi egosantrik milletlerde pek geçerli olmasa da, bizim gibi etnosantrik uluslarda çok geçerlidir.

Değişen koşullarda grup kimlikleri üzerine yapılan çalışmaların gösterdiği gibi sosyal antropolojinin aidiyet geliştirebileceği pek çok alan ve olanak vardır.

Çalışmanın sonucunda dikkati çeken sonuçlardan biri de antropoloji biliminin Türkiye'deki gelişimine bakıldığında, maalesef bir bilim dalı olarak değerlendirilmekten çok, çeşitli ideolojilerin etkisinde kaldığı sanılarak bastırılmaya çalışıldığı gerçeğidir.

ÖZET

“Sosyo-Kültürel Faktörlerin Savaştaiki Önemi” isimli tez çalışmamızda sosyal antropolojinin alt disiplini olan, uygulamalı antropolojinin önemine vurgu yapılmıştır. Uygulamalı antropoloji, bu bilimi kullanarak her türlü toplumsal sorunu tespit, değerlendirme ve çözme demektir.

Sosyal antropolojinin uygulama alanlarından birisi olan savaştaiki etkin kullanımına en iyi örnek Ruth Benedict'in yaptığı ve o yıllarda en etkili çalışma olan “Krizantem ve Kılıç”tır. Tezimizde II. Dünya Savaşı'ndaki bu araştırmadan yola çıkarak, antropolojinin ne kadar önemli ve etkin olduğu, verilen diğer örneklerle de halen günümüzde de çok geçerli bir yöntem olabileceği genellemesine varılmıştır.

Yine araştırmadaki örneklerden görüleceği gibi sosyal antropolojiden her alanda faydalanmak mümkündür. Özellikle de insan faktörünün etkin olduğu sektörlerde mutlaka kullanılmalıdır. Bunun başında da hem insanla çalışan hem de insanla savaşan ordular gelmektedir. Sosyal antropolojinin geleneksel muharebelerde ve özellikle de isyanlarda ve terörle mücadelede etkin olacağı çok açık görülüyor.

Antropoloji, özellikle de sosyal antropoloji; farklı yaşam biçimlerinin mümkün olduğunu göstererek, sosyal çalışmalara olumlu bir etki yapmış, sosyal bilimlerin ufkunu genişletmiştir. Tüm dünyada faydalanılan ve çok gözde bir bilim dalı olma yolundadır, sosyal bilimlerin metinlerine bakıldığında, antropolojiye önemli referanslar verildiği görülmektedir.

ABSTRACT

In our thesis, named as “The Importance of Sociocultural Factors In War”, the value of applied anthropology, the subhead of social anthropology, is emphasized. Applied anthropology means, using this science, determination, evaluation and solution of all manner of communal trouble.

“Chrysanthemun and The Sword”, Ruth Benedict’s effective study in those years, is the best reference for operative usage of in war, one of the application fields of social anthropology. In our thesis, starting from this study in II. World War, it is generalized that anthropology has a very important, efficient and by aid of others examples stil has a very current technique.

In all fields, social anthropology could be profited by, as understood from the examples in the study. Especially it must be used in the sector, which in human factor is effective. In the ahead of these is coming armies, which working by human, also battle against human. It is openly appeared that social anthropology will be efficient in conventional wars and especially insurgencies, figting against the terrorism.

Anthropology, especially social anthropology, by showing possible of different life styles, made a positive effect to social studies, enlarged the social sciences scope. It is on the way of to be a favorite and profited science branch, it is seen that antropology is given very important references, when looked at social secience’s texts.

KAYNAKÇA

Akbal, Oktay, 2000, **Hiroşimalar Olmasın**, Can Yayınları, İstanbul

Ana Britannica

Armaoğlu, Fahir H., 1956, **Amerikan-Japon Münasebetlerinin On Yılı(1931–1941)**, A.Ü.S.B.F, Ankara

Armaoğlu, Fahir H., 1996, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914–1995)**, Alkım Yayınevi, Ankara

Asad, Talal, 2008, **Antropoloji ve Sömürgecilik**, Ütopya Yayıncılık, Ankara

Bacon, Alice Mabel, 2001, **Japanese Women and Girls**, Boston

Baştürk, Rabi, 2005, **Psikolojik Harp ve Kültür Savaşları**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul

Benedict, Ruth, 1966, **Krizantem ve Kılıç**, (Çev: Türkân Turgut), T. İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara

Benedict, Ruth, 2003, **Kültür Kalıpları**, (Çev: Nilgün Şarman), Payel Yayınları, İstanbul

Black, Jeremy, 2005, **Neden Savaşıyoruz**, (Çev: Yasemin Birhekimoğlu), Güncel Yayıncılık, İstanbul

Bock, Philip K., 2001, **İnsan Davranışın Kültürel Temelleri**, İmge Kitapevi Yayıncılık, Ankara

Büyük Larousse

Cihan, Ahmet, 2006, **Japonya'da Eğitim Kültür ve Modernleşme**, Ark Yayınevi, İstanbul

Dadağyan, Levon Panos, 2004, **Pearl Harbor'dan Hiroşima'ya**, Kum Saati Yayınları, İstanbul

Dayır, Nihat, **Japon Mucizesi ve Biz**, 1982, Gül Matbaası, İstanbul

Demir, Ömer-Acar Mustafa, 2005, **Sosyal Bilimler Sözlüğü**, Adres Yayınları, Ankara

Doğan, D. Mehmet, 1992, **Kültürel Savaş ve Savaş Kültürü**, Nehir Yayınları, İstanbul

Donan, Haslings, 2002, **Sınırlar Kimlik, Ulus ve Devletin Uçları**, Ütopya Yayıncılık, Ankara

Eberhard, Wolfram, 1986, **Japon Tarihi (Uzak Doğu Tarihi'nin içinde)**, T.T.K., Ankara

Emiroğlu, Kudret-Aydın, Suavi, 2003, **Antropoloji Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara

Erdentuğ, S. Aygen-Magnarella, Paul J., 2000/2, **Türkiye'deki Üniversitelerde "Sosyal Antropoloji'nin Dünü ve Bugünü": Biyo-Bibliyografik Bir Değerlendirme**, Folklor/Edebiyat, Ankara

Güvenç, Bozkurt, 1992, **Japon Kültürü**, T. İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara

Güvenç, Bozkurt, 1984, **İnsan ve Kültür**, Remzi Kitapevi, İstanbul

Güvenç, Bozkurt, 1993, **Türk Kimliği**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara

Hart, Liddell, 1998, **2. Dünya Savaşı Tarihi**, (Çev: Kerim Bağrıaçık) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

Haviland, William A., 2002, **Kültürel Antropoloji**, (Çev: Hüsamettin İnaç, Seda Çiftçi), Kaknüs Yayınları, İstanbul

Hunter, Janet J., 2002, **Modern Japonya'nın Doğuşu**, (Çev: Müfit Günay), İmge Kitapevi, Ankara

İlbars, Prof. Dr. Zafer, 1993, **Kültür Değişmesi Ders Notları**

İlbars, Prof. Dr. Zafer, 1982, **Türk ve Japon kültüründe Çocuk Yetiştirme Tarzlarının Karşılaştırmalı Bir İncelemesi**, II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, G.Ü. Basımevi, Ankara

İlhan, Suat, 1999, **Türk Askeri Kültürünün Tarihi Gelişmesi**, Ötüken Neşriyat, İstanbul

Karapınar, Şerafeddin, 1954, **Japonya İkinci Dünya Savaşına Nasıl Girdi?**, Deniz Kuvvetleri Basımevi, Ankara

Kottak, Conrad Phillip, 2001, **Antropoloji: İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış**, Ütopya yayınları, Ankara

Kümbetoğlu, Belkıs-Gedik, 2005, Hande Birkalan, **Gelenekten Geleceğe Antropoloji**, Epsilon Yayınları, İstanbul

Kümbetoğlu, Belkıs-Yamanlıca, Güneş, 2005, **Sosyoloji ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma**, Bağlam Yayınları, İstanbul

Malinowski, Bronislow, 1992, **Bilimsel Bir Kültür Teorisi**, Kabalcı Yayınevi, İstanbul

McFate, Mortgomery, Mart-Nisan 2005, **Anthropology and Counterinsurgency: The Strange Story of Their Curious Relationship**, Military Review,

Monaghan, John-Just, Peter, 2007, **Sosyal ve Kültürel Antropoloji**, Dost Kitapevi Yayınları, Ankara

Ozankaya, Özer, 1984, **Temel Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü**, Savaş Yayınları, Ankara

Özbudun, Sibel,-Şafak, Balkı, 2005, **Antropoloji: Kuramlar/Kuramcılar**, Dipnot Yayınları, Ankara

Prichard, E. Evans, 1998, **Sosyal Antropoloji**, (Çev: Fuat Aydın, İrfan İnce, Muharrem Kılıç), Birey Yayınları, İstanbul

Samders, Frances Stoner, 2004, **Parayı Verdi Dündüğü Çaldı, CIA ve Kültürel Soğuk Savaş**, (Çev: Ülker İnce), Doğan Kitapçılık, İstanbul

Saran, Nephane, 1995, **Antropoloji**, İnkılâp Kitapevi, İstanbul

Türkdoğan, Orhan, 2004, **Kültür Değişme ve Toplumsal Çözülme**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul

Veysel, Çetin, 2007, **Savaşın Felsefesi**, Etik Yayınları, İstanbul

Yurdakol, Fikret, 1983, **Pasifik Dramı**, Kastaş Yayınları, İstanbul

İnternet Kaynakları

www.army.mil

www.BBCTurkish.com.

www.ekopolitik.org.

www.findarticles.com.

www.mit.gov.tr

www.tr.wikipedia.org

Görsel Kaynaklar

Aramızdaki Savaş (The War Between Us), Yön: Anne Wheler, Kanada, 1995

(Tarihi Drama- Sinema Filmi)

EK



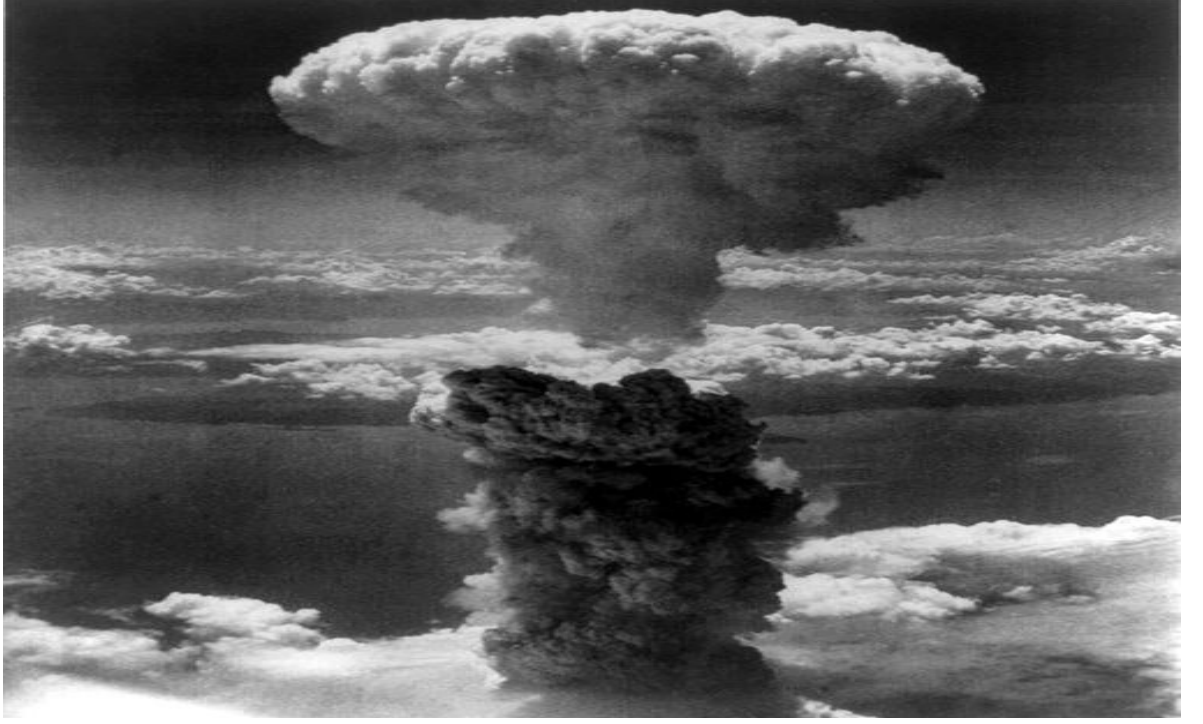
Ruth Benedict



Hiroşima'ya atılan bomba (The bomb explode on Hiroshima)



Hiroşima'nın Atom Bombası Atılmadan Önce Ve Atıldıktan Sonra Görüntüsü



Nagazaki'ye Atılan Bombanın Mantar Şeklindeki Patlama Görüntüsü



2 Eylül 1945 Tokyo Körfezi'nde demirli bulunan Missouri zırhlısında yapılan görüşmede; Başbakan Suzuki, Japonya'nın yönetimini General Mac Artur'a devrini öngören anlaşmayı imzaladı.



Japon Evindeki Buda Rafı



Modern Japonya'dan Bir Görüntü